

ΒΛΑΧΟΙ ΚΑΙ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΟΙ

ΗΤΟΙ
ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ
ΜΕΤΑ ΔΥΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

Ἐνδὲς τοπογραφικοῦ τοῦ ὄροπεδίου ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ καὶ ἑτέρου γενικοῦ
τῆς ἐγκαταστάσεως ΑΥΤΩΝ ἀνὰ τὰ ὄρη.

ΥΠΟ
ΜΙΧΑΗΛ ΧΡΥΣΟΧΟΥ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ
ΜΕ
ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ - ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ
ΓΙΩΡΓΗ ΕΞΑΡΧΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΠ. ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ
Πλατεία Ἀγίων Θεοδώρων
1909

ΒΛΑΧΟΙ ΚΑΙ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΟΙ

ΗΤΟΙ
ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ
ΜΕΤΑ ΔΥΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

Ἐνός τοπογραφικοῦ τοῦ ὄροπεδίου ΠΟΛΙΤΣΙΕΣ καὶ ἑτέρου γενικοῦ
τῆς ἐγκαταστάσεως ΑΥΤΩΝ ἀνὰ τὰ ὄρη.

ΥΠΟ
ΜΙΧΑΗΛ ΧΡΥΣΟΧΟΥ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ
ΜΕ
ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ - ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ
ΓΙΩΡΓΗ ΕΞΑΡΧΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΠ. ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ
Πλατεία Ἁγίων Θεοδώρων
1909

ΒΛΑΧΟΙ

Τ. Α. Γ.

ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΟΙ

Τ. Α. Γ.

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΗΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΣ ΚΥΤΩΝ

ΜΕΤΑ ΔΥΟ ΤΕΤΡΑΦΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

της μαθητικής της λειτουργίας με την ενοποιημένη μελέτη και την

ενοποιημένη μελέτη της

Τ. Α. Γ.

ΜΙΣΕΡΗ ΧΡΥΣΟΧΟΥ

ΚΑΤΑΡΤΙΣΤΡΙΑ

ΣΤΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ-ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΔΙΟΝ. ΝΟΤΗ ΚΑΡΑΒΙΑ

Ἀσκληπιοῦ 35, 106 80 Ἀθήνα, τηλ. - Fax: 010 36.20.465

ISBN 960-258-095-X

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΗ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΥ ΓΙΩΡΓΗΣ ΕΞΑΡΧΟΣ

Ι. ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ*

«τούς γάρ τό παλαιόν Ἑλληνας, οὓς Ἀχιλλεύς ἤγε, Μεγαλο-
βλαχίτας καλῶν ἐπεφέρετο...»

Γεώργιος Παχυμέρης (1242-1310)
(Βυζαντινός ιστορικός)

Ὁ Μιχαήλ Χρυσοχόου ἢ Χρυσικός, συγγραφέας τοῦ παρόντος πο-
νήματος-διάλεξης, ὡς φλογερός ἐρασιτέχνης ἐρευνητής καί μελετητής
τῶν ἑλληνολατινογλώσσων Βλάχων ἢ Κουτσοβλάχων, συνεισφέρει
στήν ἐπιστήμη τῆς ρωμανολογίας καί βλαχολογίας μία νέα ὀπτική θεώ-
ρηση τῶν πραγμάτων, ἀπό τή σκοπιά τῆς ιστορικῆς γεωγραφίας ἢ τῆς
γεωγραφικῆς ιστορίας.

Ἡ θέση του, πρωτοποριακή κατά τήν ἐποχή πού τήν διατύπωσε,
ὀδήγησε σέ ἀμηχανία τούς διακόνους τῆς ιστορικῆς ἐπιστήμης –ἀκόμα
καί τόν σοφό Σπυρίδωνα Λάμπρο– διότι, πράγματι, οἱ μελετητές τῶν
Βλάχων ἢ Κουτσοβλάχων, καί κατ' ἐμᾶς ὀρθότερα τῶν Ἑλληνολατί-
νων, εἶχαν ρίξει τό κύριο βάρος τῶν ἐρευνῶν τους στίς γραπτές πηγές
τῶν λεγόμενων «Βυζαντινῶν χρονογράφων καί ιστορικῶν», ἐνῶ ἀγνόη-
σαν παντελῶς τό γεωγραφικό ἀνάγλυφο τῶν μητροπολιτικῶν κοιτίδων
τῶν ἑλληνολατινόγλωσσων Ἀρμάνων-Βλάχων.

Ἔτσι, ὁ καλός μελετητής μέ τήν ἐπιτόπια ἔρευνα τοῦ ιστοριογεω-
γραφικοῦ χώρου ὀδηγεῖται σέ σοβαρές διαπιστώσεις ἀπό τίς ὁποῖες
ἀντλεῖ τά ἐπιχειρήματά του γιά νά διατυπώσει τίς δικές του θεωρήσεις,
πού ἐπιγραμματικά μποροῦν νά συνοψιστοῦν ὡς ἀκολούθως:

1. Ἡ λέξη Βλάχος προέκυψε ἀπό τή Βληχή. «Βληχή εἶναι ἡ φωνή
τοῦ προβάτου καί Βληχῶμαι σημαίνει ὅτι ἀπομιμοῦμαι τήν φωνήν τοῦ
προβάτου ἢ ὡς λέγομεν σήμερον βέλασμα καί βελάζω, ἐξ ὧν καί Βλη-
χος ἢ Βλάχος ὁ ἀπομιμούμενος τήν φωνήν τῶν προβάτων, ἢ ὁ ἔχων τήν
ιδιότητα ταύτην [...] τό ὄνομα Βλάχος, τοῦτέστι Βοσκός, ποιμήν».

* Τά βιογραφικά στοιχεῖα γιά τόν συγγραφέα ἀντλήθηκαν ἀπό τίς Ἑγκυκλοπαίδειες
«Πυρσοῦ» καί «Ἐλευθερουδάκη».

2. Δέν συμφωνεῖ μέ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι «ἐκλαμβάνοντες αὐτούς ὡς λαόν γεωργικόν καί τά ὄρη ὡς πεδιάδας, [καί] παράγουσι τό ὄνομα *Βλάχος* ἐκ τοῦ *Φελάχος*, γεωργούς τῆς Αἰγύπτου, ἄλλοι ἐκ τοῦ βάλια καί ἄκουα (ἄμε γύρευε) ἄλλοι ἐκ τοῦ *villicus* τους παρά Ρωμαίοις ἀγρό-τας καί ἄλλοι ἄλλοθεν, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός».

3. Ὁ χῶρος τῆς γεωγραφικῆς ὑπαρξῆς καί τῶν οἰκιστικῶν ἐγκαταστάσεων τῶν *Βλάχων* ἔχουν σχέση μέ «τούς κατοικοῦντας τήν ἀπό τοῦ Ἀμβραχικοῦ κόλπου ἐκ Νότου, μέχρι τοῦ *Κρουσόβου* πρὸς Βορράν, μεγάλην ὄροσειράν ἀποτελουμένην ἀπό τά συναφῆ ὄρη *Πίνδου* καί *Βαρνοῦντος* (Περιστέρι)» καί τούς κατοικοῦντας τά ὄρη *Γράμμος*, *Ὀλυμπος*, *Βέρμιον*, πού «εἶναι κατά τήν στρατιωτικήν ἔκφρασιν *Γραμμῆ Ἀμυντική* πρώτης τάξεως» καί οἱ κατέχοντες αὐτά τά ὄρη εἶναι κύριοι «τῶν ἐκατέρωθεν κειμένων χωρῶν».

4. «Οἱ *Βλάχοι* ἔδωσαν τό ὄνομα εἰς τήν χώραν [τῆς ἐγκαταστάσεώς των] καί ὠνόμασαν αὐτήν *Βλαχίαν*». Ἰδίως δέ τήν Θεσσαλίαν «οἱ βυζαντινοί συγγραφεῖς καί χρονογράφοι ὠνόμασαν καί *Μεγάλην Βλαχίαν*, τούτέστι χώραν ὑπό *Βλάχων* ποιμένων κατοικουμένην».

5. «Τό ὄνομα *Βλάχος* καί *Βλαχία* ἐδόθη, ὡς φαίνεται πολύ πρό τῆς κατακτήσεως τῆς *Δακίας* [101-106 μ.Χ.] ὑπό τοῦ *Τραϊανοῦ* [52-117 μ.Χ.]». - «Τῷ 167 π.Χ. ἡ Ἑλληνική Χερσόνησος γίνεται ἐπαρχία Ρωμαϊκή καί τό 103 μ.Χ. ὑπέταξε τούς *Δάκας*. Μεσολαβοῦσιν οὕτω 270 ἔτη, ὅποτε, αἱ ἐπί τοῦ *Πίνδου* στρατιωτικά ἐγκαταστάσεις, εἶχον πλέον πολλαπλασιασθῆ. Οὕτω λοιπόν, οἱ τό Ἑλληνικόν φωνεπώνυμον φέροντες *Βλάχοι* ἐξ ἅπαντος ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπό τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀρχῆς διά τοῦ *Τραϊανοῦ* εἰς τήν νέαν ἐν *Δακία* ἐγκατάστασιν τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Διά τήν ὀργάνωσιν τῆς ἀπεράντου ταύτης χώρας, ἣτις κεῖται μεταξύ τῶν *Καρπαθίων* ὀρέων καί τοῦ Ἰστροῦ (*Δουνάβεως*) μετεχειρίσθησαν πολλούς *Βλάχους*. [...] ἐάν προσθέσωμεν καί τούς ἐναπομείναντας ἐκ τῶν Ἰλλυρικῶν *Λεγεώνων*, οἵτινες ἐστρατεύθησαν ἢ ἐστρατολογήθησαν ἐκ τῶν μερῶν τούτων, κατάδηλον γίνεται, ὅτι ἔδωσαν καί τό ὄνομα εἰς τήν χώραν, (*Δακίαν*) ἣτις ἐξ αὐτῶν *Βλαχία* ὠνομάσθη».

6. «Τό δέ ὄνομα *Κουτσόβλαχος* εἶναι Τουρκικόν ἐκ δύο λέξεων σύνθετον τῆς τουρκικῆς *κουτούκ* καί τῆς ἑλληνικῆς *Βλάχος*».

7. Ἡ ἑλληνολατινική γλῶσσα τῶν *Βλάχων* (πού διευκρινίζουμε ὅτι αὐτοαποκαλοῦνται Ἀρμάνοι), προέκυψε ἀπό γλωσσικό ἐκλατινισμό Ἰλλυριῶν καί Ἡπειρωτῶν-Θεσσαλῶν καί Μακεδόνων Ἑλλήνων ἀπό τή μιά καί ἀπό τήν ἄλλη πλευρά τῶν δύο Ἐγνατιῶν ὁδῶν καί τῶν μεγάλων ὄρεινῶν ὀδικῶν ἀξόνων τῶν διά στενωπῶν διερχομένων, ὅπου οἱ *Ρωμαῖοι* «ὡς φρόνιμοι καί προβλεπτικοί στρατηγοί, ἄφηνον ἐκεῖ φρου-

ράς στρατιωτῶν διά πάν ἐνδεχόμενον», ἀφοῦ δι' αὐτῶν τῶν ὁδῶν «θά μετεφέροντο αἱ στρατιαί ἀπό τῆς Ἰταλίας εἰς τήν Ἀσίαν». «Αἱ ὁδοί αὐται, αἱ διά μέσου τῶν ὁρέων καί στενωπῶν διερχόμεναι, ἐχρησίμευον περιπλέον καί εἰς τήν συγκοινωνίαν τῶν κατοίκων καί τοῦ ἐμπορίου. Πρός ἀσφάλειαν λοιπόν καί διατήρησιν αὐτῶν καί εἰς τήν ἐκλατίνισιν τῆς χώρας ἀποβλέποντες, ἐγκατέστησαν πανταχοῦ τῶν διόδων μονίμους στρατιωτικάς φυλακάς [στρατιωτικά φυλάκια]».

8. «Εἰς τήν φυλήν ταύτην τῶν Κουτσοβλάχων (ἅς τήν ὀνομάσωμεν οὕτω, διότι οὔτε ἔθνος οὔτε φυλή εἶναι) παρατηρεῖται διαφορά τις εἰς τήν φυσιογνωμίαν, τά χαρακτηριστικά τοῦ προσώπου καί ἐν γένει εἰς τήν ὅλην διασκευήν τοῦ σώματος καί διακρίνονται οὗτοι εἰς Βλάχους καί Ἀρβανιτοβλάχους ἐξ ὧν, πάντες μέν ὁμιλοῦσι καί τήν Ἑλληνικήν οἱ δέ καί τήν Ἀλβανικήν, διαφορά ἣτις παρατηρεῖται εἰς τοὺς Ἡπειρώτας τῆς Ἄνω καί Κάτω Ἡπείρου (Ἡπείρου καί Ἰλλυρίας). Ἐκ τούτων δυνάμεθα νά συμπεράνωμεν ὅτι οἱ μέν Ἀρβανιτόβλαχοι κατάγονται ἐκ τῶν ἀπομάχων καί ἀποστράτων τῶν Ἰλλυρικῶν λεγεῶνων καί ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τοὺς σημερινούς Γκέγκιδες, τοὺς Πελασγούς τῆς Ἰλλυρίας, οἱ δέ [Βλάχοι] πρὸς τοὺς Ἡπειρώτας μέ τήν ἰδιαιτέραν τῆς κεφαλῆς διασκευήν».

9. Οἱ Βλάχοι εἶναι οἱ κατ' ἐξοχήν ἀπελευθερωτές τῆς Ἑλλάδας καί οἱ ἀδιαμφισβήτητοι δημιουργοί τοῦ Νεοελληνικοῦ κράτους, διότι, πράγματι: «Οὗτοι, οἱ Βλάχοι ἢ Κουτσόβλαχοι (Κουτσούκ-Βλαχ) ἀνά τά ὄρη κατοικοῦντες κατὰ τήν εἰσβολήν καί κατάληψιν τῆς χώρας ὑπό τῶν Τούρκων, πολύ ὀλιγωτέρας ὑπέστησαν βλάβας, ἐνῶ οἱ τῶν πεδιάδων κάτοικοι μεγίστας ἔπαθον καταστροφάς καί δηώσεις καί φόνους καί αἰχμαλωσίας καί ἐγκαταλιπόντες τά πάντα, κατέφυγον ἀνά τά ὄρη. [...] καί πρό πάντων ἔνεκεν τῆς ἀντί πάσης θυσίας ἐπιδιώξεως τῆς τοῦ Γένους ἀποκαταστάσεως, μετεφέρθη, ὡς ἦτο ἐπόμενονον, τό Κέντρον τῶν ἐθνικῶν πόθων καί τῆς δράσεως, ἐκ τῶν πεδιάδων εἰς τά ὄρη, πού ὡς διαμαρτυρία ἔνοπλος ἀπό τῆς ὑστεραίας τῆς πτώσεως, ἀνεφάνησαν οἱ Ἀρματωλοί καί Κλέφται, οἱ πλεῖστοι, ἵνα μή εἴπωμεν πάντες, ἦσαν Κουτσόβλαχοι, δηλ. ποιμένες τῶν Ἀγράφων, τοῦ Πίνδου καί τοῦ Ὀλύμπου».

10. Ἡ λεγόμενη «ρουμανική προπαγάνδα» καί ἡ ἀπό μέρους τῆς Ρουμανίας «διεκδίκησις τῶν Κουτσοβλάχων τῆς Ἑλλάδας», ὡς οὐσία τοῦ λεγόμενου καί γνωστοῦ «κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος» εἶναι προϊόν τῶν Γραικῶν Ἑλλήνων τῆς «Ρωμουνίας» [Ρουμανίας]! Καί τοῦτο, διότι: α) «Ἡ Ρωμουνία, τήν εἰς ἓν ἔθνος σύμπτυξιν διά τῆς ἐνώσεως Βλαχίας καί Μολδαυίας εἰς ἓν Κράτος, τήν προαγωγήν καί ἀνάπτυξιν, διά τῆς γεωργίας καί τοῦ ἐμπορίου, χρεωστεῖ ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς κατὰ

καιρούς Ἑλληνας Ἡγεμόνας, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν, διηρημένην τότε, καὶ εἰς Ἑλληνα ἐκ καταγωγῆς χρεωστεῖ τὴν εἰς ἓν Κράτος ἔνωσιν, ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ εἰς τὰς δύο συγχρόνους Ἡγεμονίας, ὡς Ἡγεμόνος, τοῦ Ἀλεξάνδρου Κούζα...» - β) «Καὶ τῶν δύο τούτων ἔθνῶν [Ρουμάνων καὶ Βουλγάρων] προΐστανται ἄνδρες, οἵτινες ἢ εἶναι Ἑλληνες ἐξωμόται, ἢ ἐλληνικὴν ἔχουσι καταγωγὴν, ἢ τέλος εἶναι Ἑλληνομαθεῖς καὶ φιλελεύθεροι πατριῶται καὶ διὰ τὰ νὰ ἔχουσι τὴν ὑπεροχὴν παρίστανται καὶ εἶναι οἱ φανατικώτεροι κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ παντός ἐλληνικοῦ, κεκηρυγμένοι ἐχθροὶ ἄσπονδοι καὶ διώκται ἀπηνεῖς...» - γ) «Τοὺς ὀρεσιβίους τούτους Ἑλληνας, Μακεδόνας, Θεσσαλοὺς καὶ Ἡπειρώτας διαφιλονικοῦσιν οἱ αὐτοκληθέντες Ρωμοῦνοι (Μολδοβλάχοι), ὧν προΐστανται οἱ ἀρνησιπάτριδες καὶ προδόται τοῦ ἔθνους των, οἱ λυσσαλέοι διώκται αὐτοῦ, οἱ Μητραλοῖαι Λαχοβάρηδες καὶ Κατακουζηνοὶ καὶ συντροφία. [...] διότι οὐδεὶς γνήσιος Ρωμοῦνος καὶ ἀγνός πατριώτης θὰ προέβαιεν εἰς τοιαῦτα κατὰ τῶν Ἑλλήνων κακοουργήματα καὶ παράδειγμα ἔχομεν τὸν πρῶτον ὑπουργόν τῆς Παιδείας γνήσιον Ρωμοῦνον, ὅστις ἀπροκαλύπτως ἀπεφάνθη, ὅτι ματαιοπονοῦμεν πρὸς βλάβην μας θέλοντες νὰ ἐκρωμουνίσωμεν τοὺς Ἑλληνας καὶ ἀπέκοψε τὸ κονδύλιον ἀπὸ τὸν προϋπολογισμόν, τὸ προωρισμένον διὰ τοιαύτας προπαγανδικὰς ἐνεργείας, πρὸς περίθαλψιν μόνον ἀέργων καὶ κακοήθων.» - δ) «Εἰς Λαχοβάρης, ἀδελφός τοῦ πρό ὀλίγου οἰκτρῶς ἀποθανόντος Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωμουσίας [Ἦτο δὲ ὁ ἀποθανὼν Ὑπουργός Λαχοβάρης γαμβρός ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου καὶ Πατριώτη Ἀρσάκη] καὶ ἐκδότης τῆς ἐφημερίδος ἢ «Ρωμουρικὴ Ἀνεξαρτησία» κατὰ τὸν ἀτυχῆ καὶ συμβατικόν πόλεμόν μας [στά 1897], καπηλικῶς καὶ βαναύσως ὕβριζε διὰ τῆς ἐφημερίδος του τὴν Ἑλλάδα, κατειρωνευόμενος. Εἰς γνήσιος Ρωμοῦνος ὁ συντάκτης καὶ ἐκδότης τῆς Ἐφημερίδος τὸ «Δίκαιον» τοῦ ἔκαμε τὴν παρατήρησιν, ὅτι εἶναι ἄτοπον νὰ βλασφημῆ, ὕβριζων τὴν φυλὴν του εἰς ἣν ἀνήκει. Τοῦτο ἐθεώρησεν ὡς προσβολὴν του ὁ ἀρνησιπατρις Λαχοβάρης καὶ ἐζήτησεν ἰκανοποίησιν διὰ τῶν ὄπλων».

Νὰ ποῦμε δύο λόγια γιὰ τὸν συγγραφέα τοῦ ἀνά χειρὰς βιβλίου, στοῦ ὁποίου τὴ φιλομάθεια καὶ ἐργατικότητα οἱ ἐπαγγελματίες διαφορῶν ἐπιστημονικῶν πεδίων ὀφείλουν πολλά, λόγῳ τῆς πρωτοπόρας σκέψης του.

Μιχαήλ Χρυσόχοος ἢ Χρυσικός. Γεωγράφος-χαρτογράφος καὶ ἱστορικός, γεννήθηκε στὴ Ζίτσα τῆς Ἡπείρου τὸ 1834 καὶ πέθανε στὴ Λάρισα τὸ 1921. Ὅρισμένοι βιογράφοι τοῦ δίνουν ὡς χρονολογίαις γέν-

νησης καί θανάτου: 1839-1910. Διδάχτηκε τά πρώτα γράμματα στό σχολεῖο τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του καί κατόπιν ἔγινε ὑπάλληλος παντοπωλείου, μετά καφενεῖου καί τέλος φωτογράφος. Ἐπίσης, ἀπό φωτογράφος, μέ τή μελέτη καί τήν ἐπιμονή του ἐξελίχτηκε σέ χαρτογράφο, γεωγράφο καί ἱστορικό. Ὁλόκληρη τή μετέπειτα ζωή του τήν ἀνάλωσε ταξιδεύοντας στίς ἑλληνικές χῶρες τῆς Μακεδονίας καί τῆς Ἡπείρου, κάνοντας γεωγραφικές, τοπογραφικές ἔρευνες καί μελέτες, μέ ἀποτέλεσμα νά συντάξει-χαράξει καί δημοσιεύσει πλῆθος χαρτῶν, γεωγραφικούς πίνακες καί γεωγραφικές μονογραφίες. Οἱ τοπογραφικές του ὑπηρεσίες ἀποτελέσαν σπουδαία προσφορά σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στή γνώση τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου τοῦ τότε ὑπόδουλου ἑλληνισμοῦ. Πρώτη τοπογραφική ἐργασία του ἦταν ἡ «σύνταξη» τοῦ χάρτη τῆς Λάρισας, τό 1875, μέ σύσταση τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπιτελείου, μέ τό ὅποιο συνεργαζόταν καί στό ὅποιο ἄφησε μέ διαθήκη του τίς μελέτες του, τά χειρόγραφα καί τή βιβλιοθήκη του. Συνέταξε καί ἐξέδωσε γεωγραφικούς πίνακες τῆς κεντρικῆς Ἡπείρου γιά τόν καθορισμό τῶν νέων συνόρων τῆς Ἑλλάδας καί τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ (Θυάμιδος), τῆς Θεσσαλίας καί Ἡπείρου (1881 καί 1884), τῆς Θεσσαλονίκης καί τῶν περιχώρων της στά ἑλληνικά καί τουρκικά (1890), καθώς καί πίνακες ἐκπαιδευτικούς, ταχυδρομικούς κ.λπ. πίνακες τῆς Μακεδονίας. Τά ἔργα πού ἐξέδωσε εἶναι: *Σύντομος ὄρεογραφική καί ὑδρογραφική ἔκθεσις τῶν κοιλάδων τῶν ποταμῶν Πηνειοῦ καί Θυάμιδος καί τά νέα ὄρια τῆς Ἑλλάδος κατά τήν Βερολίνιον συνθήκην*, Ἀθήναι 1879. *Ἡ Πρασιάς λίμνη μετά γεωγραφικοῦ πίνακος καί εἰκόνων καθ' Ἡρόδοτον*, Ἀθήναι 1893. *Αἱ τούμπαι (τύμβοι ἀνά τήν Θεσσαλίαν καί Μακεδονίαν μετά σχεδίου, «Ἐπετηρίς Παρνασσοῦ»* 1897. *Ἡ Ἀμυδών (Ἀμάτοβο) μετά τοπογραφικοῦ πίνακος, «Ε.Π.»* 1897. *Ἀμφίπολις-Ἡϊών. Γεωγραφικά σημειώματα μετά τοπογραφικοῦ πίνακος, «Ε.Π.»* 1898. *Ἡ Ὀλυνθος μετά τοπογραφικοῦ πίνακος, «Ε.Π.»* 1899. *Ἡ Σερμύλη (Ὀρμυλία) μετά τοπογραφικοῦ χάρτου, «Ε.Π.»* 1900. *Ἡ Θύσσοις (Ἁγιον Ὄρος-Ἄθως) μετά τοπογραφικοῦ πίνακος, «Ε.Π.»* 1902. *Τά Τέμπη τά μακεδονικά, ἤτοι τά Στενά τῆς Ἀρεθούσης μετά χάρτου, «Ε.Π.»* 1904. *Βλάχοι καί Κουτσόβλαχοι μετά δύο γεωγραφικῶν πινάκων*, Ἀθήναι 1909. Ἐπίσης, δημοσίευσε πολλά ἄρθρα καί μονογραφίες σέ ἐφημερίδες καί περιοδικά, ἐνῶ πλεῖστες μελέτες του ἔμειναν ἀνέκδοτες.

Γιώργης Ἐξαρχος
Χαλκίδα, 10 Ἰουνίου 2003

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΡΙΘ. 58

ΒΛΑΧΟΙ
ΚΑΙ
ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΟΙ

ΗΤΟΙ
ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ
ΜΕΤΑ ΔΥΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

Ἐνδὸς τοπογραφικοῦ τοῦ ὄρουπέδιου ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ καὶ ἑτέρου γενικοῦ
τῆς ἐγκαταστάσεως ΑΥΤΩΝ ἀνὰ τὰ ὄρη.

ΥΠΟ
ΜΙΧΑΗΛ ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΠ. ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ
Πλατεία Ἁγίων Θεοδώρων
1909

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Η ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΟΥΝΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΑΝΤΑ ΑΥΤΗΝ ΑΙΤΙΑ

Ἐκπληξιν εἰς ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἐνεποίησεν ἡ ἄνευ σπουδαίου τινὸς λόγου αἰφνιδία κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπίθεσις τῶν Ρωμούνων ἀγροτῶν, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς τῆς Ρωμ. Κυβερνήσεως, ἐνόχως ἀδιαφορούσης. Ὅταν δὲ τὸ κακὸν ἐπροχώρησε καὶ δὲν ὑπῆρχον πλέον Γραικοὶ πρὸς σφαγὴν καὶ καταδίωξιν, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ρωμούνων ἰδιοκτητῶν καὶ τῆς Κυβερνήσεως, τότε, καὶ μόνον τότε, ἠσθάνθησαν τὸν κίνδυνον, ὅτε ἡ ἐπίθεσις ἐστράφη κατὰ τῶν ὑποκινητῶν τοῦ ὄχλου, τοῦ ὁποίου τὰ κακοῦργα ἐνστικτικὰ ἐπιτηδείως ὑπεξέκαυσαν καὶ ὁ ἀγροτικὸς ὄχλος, ἀχαλίνωτος πλέον, προέβη εἰς τὰ ἔσχατα καὶ ἐξηνάγκασε τὴν Ρωμουνικὴν Κυβέρνησιν νὰ θέσῃ ἐν ἀποκλεισμῷ τὴν χώραν καὶ κηρύξῃ τὸν στρατιωτικὸν νόμον.

Ἐκπληξιν ἐπίσης ἐνεποίησαν καὶ βαθεῖαν ἐπροξένησαν αἰσθησιν εἰς πάντα Ἑλληνα ἰδία καὶ ἅπαντα τὸν Ἑλληνισμόν, τὸν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐσπαρμένον, ἐν συνόλῳ, τὰ συντελεσθέντα κακοουργήματα κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Ρωμουνία, τῶν μὴ ἀλλαξοπιστησάντων, δηλ. ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἠθέλησαν ν' ἀνταλλάξωσι τὸν εὐγενῆ τοῦ Ἑλληνοῦ ἐθνισμὸν πρὸς τὸν τοῦ Ρωμούνου, τῆς πανσπερμίας ταύτης μάζας, ἧστινος πρωτοστατοῦσι κατὰ τὸν πληθυσμὸν (70%) οἱ Ἄτσιγκανοι.

Ἡ Ῥωμουνία, τὴν εἰς ἓν ἔθνος σύμπτυξιν διὰ τῆς ἐνώσεως Βλαχίας καὶ Μολδαβίας εἰς ἓν Κράτος, τὴν προαγω-

γὴν καὶ ἀνάπτυξιν, διὰ τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, χρεωστεῖ ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς Ἑλληνας Ἡγεμόνας, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν· διηρημένην τότε, καὶ εἰς Ἑλληνα ἐκ καταγωγῆς χρεωστεῖ τὴν εἰς ἓν Κράτος ἔνωσιν, ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ εἰς τὰς δύο συγχρόνους Ἡγεμονίας, ὡς Ἡγεμόνος, τοῦ Ἀλεξάνδρου Κούζα, ὅστις εὐθαρσῶς, δι' ἠγεμονικοῦ πραξικοπήματος ἐπεδίωξε τὴν τῶν ἀγροτῶν ἀποκατάστασιν καὶ βελτίωσιν, ὅπερ μετὰ ταῦτα ἐπροκάλεσε, δι' ἰσχυρᾶς ἀντιδράσεως καὶ τὴν ἐκθρόνισιν αὐτοῦ.

Ἡ ἀγνωμοσύνη τῶν τε ἀτόμων καὶ τῶν ἔθνῶν, πρὸς τοὺς ὀπωσδήποτε εὐεργετήσαντας αὐτοὺς δι' ἔργων ἢ καὶ λόγων, εἶναι τὸ μόνον χαρακτηριστικὸν καὶ τὸ ἀλάνθαστον γνῶρισμα τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ὑποστάσεως.

Μολονότι, ἐκ τῶν ἐπελθόντων ἔκτοτε μέχρι σήμερον γεγονότων, πολὺ χύνεται φῶς καὶ ἐξηγοῦνται πολλὰ σκοτεινὰ τῆς πολιτικῆς ἡμῶν σημεῖα, θὰ μείνουν ὅμως πάντοτε προβληματικὰ καὶ ἀνεξήγητα τοιαῦτα, τὰ ὅποια τὸ μέλλον καὶ ἡ ἱστορία θὰ διαλευκάνη, ὅσα ἄλλαι βλέψεις καὶ ἄλλα συμφέροντα, ἐν παντελεῖ τοῦ ἔθνους ἀγνοία, παρεσκεύασαν καὶ ἡ ἀποτυχία τῶν ὁποίων, τόσον ἐνωρίς, τὴν ἄκρατον φιλίαν, εἰς ἄσπονδον μετέβαλεν ἔχθραν.

Καὶ τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ἐν Ἀμπατζία συνέντευξιν τῶν Βασιλέων Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος καὶ Καρόλου τῆς Ῥωμανίας ; (κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1901).

Καὶ τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ κάθον τῶν Ῥωμούνων φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν ἐν Ἀθήναις καὶ τὴν πανηγυρικὴν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ὑποδοχὴν αὐτῶν ; (κατ' Αὐγουστον 1901). Ὅστις ἀγοεῖ ταῦτα ἄς λάβῃ τὸν κόπον ν' ἀναγνώσῃ τὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, Ἑλληνικὰς τε Ῥωμανικὰς καὶ ξένας καὶ ἰδίως τὰς Αὐστριακάς, δι' ὧν θὰ μάθῃ καὶ τὸν διακανονισμόν πολλῶν ἔθνικῶν ζητημάτων, ὡς καὶ τὴν ἐκδοσιν Βασιλικοῦ Διατάγματος, δι' οὗ ἐκανονίζετο καὶ ἀνεγνωρίζετο τὸ κληρο-

δότημα Ζάππα καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπροβλέποντο ἀγαθὰ, εἰς ἀμφότερα τὰ ἔθνη, Ρωμούνων καὶ Ἑλλήνων, ἐκ τῆς συνεννοήσεως ταύτης, ἥτις καὶ ὡς *συμμαχία ἀντισλαβική* ἐχαρακτηρίσθη τότε.

Συγχρόνως ὅμως παρετηρήθη καὶ ἔκτακτός τις Ρωμουνική κίνησις ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἡπειρον προπαγανδιστική, θεωροῦσα ἀσφαλῶς πλέον, τοὺς λεγομένους Κουτσοβλάχους, ὡς Ρωμούνους, καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τούτων, ὡς Ρωμούνων, ἐζήτησεν ἐπισήμως ἡ Ρωμ. Κυβέρνησις ἀπὸ τῶν Πατριορχείων.

Ἡ ἐντελής τῶν Πατριορχείων ἀρνησις καὶ ἡ μετ' ἀγανακτήσεως ἀπόκρουσις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἡπείρῳ Κουτσοβλάχων, ὡς γνησίων Ἑλλήνων, ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὰς πολιτικὰς περιπλοκάς, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὸν ἀπηνῆ διωγμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ παντὸς Ἑλληνικοῦ ἐκ τῆς Ρωμουνίας, διὰ σφαγῶν καὶ κακουργημάτων, ἀνταξίων τῆς φυλῆς των, ἐφ' ὧν εἰς *Χοενττόρλεν* βασιλεύει.

Ὅστις θελήσει περισσοτέρας πληροφορίας θὰ τὰς εὔρη εἰς τὰς ἐφημερίδας ἡμεδαπῶν καὶ ξένων, ὅπου θέλει συναντήσῃ καὶ συνέντευξίν τινα Εὐρωπαϊκῆς Ἐφημερίδος, καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς Κάρολος, εἶπεν ἀπεριφρόστως, ὅτι «*δὲν εἶμαι ἐξ ἐκείνων, ὅστις δύναται καὶ κατὰ διάνοιαν νὰ ἐμπαιχθῇ*».

Τι κρύπτει ἡ φράσις αὕτη, ἥτις μετὰ τινος πικρίας ἐλέχθη, εἶναι ἔργον τῶν μελλόντων νὰ γράψωσι τὰ γεγονότα ταῦτα, Ἱστορικῶν τε καὶ χρονογράφων. Τὸ μόνον βέβαιον προκύπτει, ὅτι ἤρξαντο αἱ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καταδιώσεις καὶ ἐπῆλθεν ἡ διακοπὴ τῶν σχέσεων (1906 καὶ 1907) ἥτις ὑφίσταται μέχρι σήμερον.

Τὰ ἄνευ ἀντιστάσεώς τινος τρόπαια τῶν Ρωμούνων δὲν ἄφινον ἡσυχούς τοὺς Βουλγάρους καὶ τάχιστα ἐξεδηλώθησαν τὰ ἐνστικτα, καὶ τὰς καταδιώσεις τῶν Ρωμούνων διεδέχθησαν αἱ τῶν Βουλγάρων ἀπανθρωπότεραι, καὶ θηριωδέστεραι, καὶ ὅ,τι πρὸ πολλοῦ, ἐν μεσονυκτίοις ὥραις ἐν τοῖς πολιτικοῖς μαγειρείοις, ὁμοδόξου πρεσβείας ἐν

Κων)πόλει παρεσκευάζετο, ἐξεδηλώθη ἀμέσως, καὶ γνωσταὶ τοῖς πᾶσιν αἱ καταδιώξεις, αἱ ἀρπαγαί, οἱ φόνοι, αἱ δηώσεις καὶ αἱ ἀτιμῖαι τῶν θηρίων τούτων, τὰ ὅποια Βούλγαροι καλοῦνται.

Ἄναγκαία καθίσταται μικρὰ σύγκρισις τῶν δύο τούτων ἔθνῶν, τὰ ὅποια εἰς τὸν Ἑλληνισμόν χρεωστοῦσι τὴν ὑπαρξίν των, ὡς ἔθνη, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, τὴν ἐλευθερίαν των, τὰ ὅποια ἄσπονδοὶ ἐκηρύχθησαν ἐχθροί, καὶ φιλοτιμοῦνται ποῖον νὰ διαπράξῃ τὰ χειρότερον κατ' αὐτοῦ.

Καὶ οἱ μὲν Ρωμοῦνοι εἰς ὅλα σχεδὸν καθυστεροῦντες, δὲν ἠνεύχοντο τὰς προόδους καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν βιούντων Ἑλλήνων, πρὸ πάντων εἰς τὸ ἐμπόριον, τὸ μέσον τοῦτο τοῦ πλουτισμοῦ, καὶ ἀποτυχόντες ἐντελῶς εἰς τὰς προπαγανδιστικὰς τῶν ἐνεργείας ἐξεθύμαναν κατὰ τῶν φιλοπόνων ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἐργαζομένων Ἑλλήνων καὶ βίᾳ ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς χώρας των, ἧς κύριοι τυγχάνουσι, τῇ ὑποδείξει, ἐξ ἁπαντος τῶν Ἀρχῶν καὶ τῇ ἀνοχῇ τοῦ Βασιλέως των Καρόλου.

Ἐν Βουλγαρίᾳ ὅμως ἄλλως ἔχουσι, καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία εἶναι **Θράκη** καὶ οὐχὶ Βουλγαρία. Ὁ δὲ ἠγεμὼν τῆς Βουλγαρίας, ὑποτελὴς τῷ Σουλτάνῳ, δὲν εἶναι καὶ ἠγεμὼν τῆς Θράκης, ἥτοι τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας (ὄνομα τὸ ὅποιον ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Διεθνοῦς ἐν Βερολίνῳ Συνεδρίου εἰς τὴν Βορείαν Θράκην) ἀλλ' ἀπλοῦς διοικητικὸς ὑπάλληλος τοῦ Σουλτάνου διὰ πραξικοπήματος ἀναγνωρισθέντος τότε τοῦ Βάτεμπεργ, καὶ **Τσάρου** ἀνακηρυχθέντος τοῦ νῦν ἠγεμόνος, ἐπὶ τοῖς βήμασι τοῦ προκατόχου του βαδίζοντος. Οὕτω πως πιστοποιεῖται ἅπαξ ἔτι, ὅτι **κερδίζουσι πάντοτε οἱ τολμηροί**, οἱ δὲ δειλοὶ καὶ ἀνανδροὶ, οἱ μὲ τὸν τίτλον τοῦ φρονίμου περιβεβλημένοι, **περιφρονοῦνται καὶ χλευάζονται**.

ὑπὸ τὴν προτασίαν τοῦ ἠγεμόνος Τσάρου διεπράχθησαν αἰσχιστὰ ἐγκλήματα καὶ ἀκατανόμαστα κακουργήματα κατὰ τῶν ἀπὸ δισχιλίων ἐτῶν ἐνοίκων τῆς χώρας πολὺ

πρὶν (πρὸ **14** ἢ **15** αἰώνων) ἢ ὁ Βόλγας ἐξεμέση τ' ἀποβράσματά του καὶ ἐμφανισθῶσιν οἱ Βούλγαροι.

Καὶ τῶν δύο τούτων ἐθνῶν προΐστανται ἄνδρες, οἵτινες ἢ εἶναι Ἑλληνας ἐξομῶται, ἢ ἐλληνικὴν ἔχουσι καταγωγὴν, ἢ τέλος εἶναι Ἑλληνομαθεῖς καὶ φιλελεύθεροι πατριῶται καὶ διὰ τὸ ἔχουσι τὴν ὑπεροχὴν παρίστανται καὶ εἶναι οἱ φανατικώτεροι κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ παντὸς ἐλληνικοῦ, κεκρυγμένοι ἐχθροὶ ἄσπονδοι καὶ διῶκται ἀπηνεῖς, ὑπερακοντίζοντες πάντα γνήσιον Ρωμοῦνον ἢ Βούλγαρον.

Τὸ σπουδαῖον καὶ λίαν περίεργον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἶναι ὅτι, ἐνῶ αἱ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καταδιώξεις τῶν Βουλγάρων ἔν τε τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρουμελίᾳ, ἥτις εἶναι ἀναπόσπαστον τῆς Θράκης τμημα, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, διεπράχθησαν ἀνήκουστα καὶ θηριώδη κατὰ τῶν κατοίκων Θρακῶν κακουργήματα, δι' ὧν ἐξηνάγκασαν πολλὰς χιλιάδας οἰκογενειῶν νὰ ἐκπατρισθῶσι καὶ προσφύγωσιν ἐνταῦθα, φανερὰ καὶ ἀτιμωρητεῖ καταπατοῦντες καὶ παραβιάζοντες καὶ διεθνῆ νόμιμα καὶ διεθνεῖς συνθήκας, εἰς βᾶρος τοῦ ἐλληνικοῦ Ἔθνους καὶ μόνον αὐτοῦ, χιλιαπλάσια κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν τῶν ἐν Ρωμουνίᾳ διαπραχθέντων, αἱ **Διπλωματικαὶ σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας** ποσῶς δὲν ἐταράχθησαν καὶ ἐξακολουθοῦσι **φιλικὰ καὶ ἐγκάρδιοι μάλιστα νὰ διατηρῶνται** ? Πῶς καὶ διατὶ τοῦτο συμβαίνει ;

Τὰ παράδοξα ταῦτα μόνον ἐν τῇ Ἑλλ. Πολιτείᾳ εἶναι δυνατὸν νὰ συμβαίνωσι καὶ ὁ μέλλων ἱστορικὸς θὰ ἔχη πολλὴν πρὸς τοῦτο ἐργασίαν, ἵνα μαντεύσῃ, ἀνασκαλίζων τὰς προθέσεις καὶ τὰ ὑπὸ διάφορα προσχήματα κρυπτόμενα **ἀτομικά, φιλικὰ καὶ πάντων ὀλιγώτερα, τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα.**

Προετάξαμεν τ' ἄνωτέρω ἐν συντομίᾳ καὶ εἰς γενικὰς γραμμάς, ὡς ἀπλῆν ἱστορικῶν γεγονότων ἀφήγησιν, ἄνευ ἀξιώσεώς τινος, τὰ ὁποῖα ὄμως ἐπροκάλεσαν συζητήσεις, ἐξ ὧν διάφοροι προέκυψαν γνώμαι, σύμφωνοι κατ' ἀρχήν, ἀντιστρατευόμεναι δὲ ἀλλήλαις εἰς τὰς λεπτομερείας.

Πάντες δέ, οἱ ὅπωςδήποτε εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐγκύψαντες, ἐδημοσίευσαν τὰς γνώμας των διὰ τοῦ τύπου, ἐπὶ ἀρχαιοτέρων πηγῶν στηρίζοντες κατὰ προτίμησιν τὰς γνώμας αὐτῶν, καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν, ἐξ ἰδίων παρατηρήσεων, ἰδίαν ἐπέφερε γνώμην τινά, ἔκρινα οὐχὶ μόνον καλόν, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον καὶ ἐπιβάλλον νὰ εἶπω καὶ ἐγὼ τὴν γνώμην μου, τὴν ὁποίαν ἐκ συγκυρίας καὶ ἐκ περιεργείας εὐλόγου, εὐρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην ἐπὶ τόπῳ νὰ ἐξετάσω. Ὡς ἀντιστρατευομένην δὲ καθ' ὅλων τῶν προγραψάντων, μετὰ δειλίας τινὸς ἔκαμα τὴν πρώτην ἐν τῷ «Παρνασσῶ» (1906—7 Χ. Δ) διάλεξίν μου περὶ **Βλάχων** καὶ **Κουτσοβλάχων**.

Ἡ ὑποδοχὴ ὄμως, ἧς ἔτυχον παρὰ τῶν Κουτσοβλάχων ἰδίως, αἱ ἅπαξ εἰς τὸ μέσον ριφθεῖσαι ἰδέαι μου, ὡς σύμφωνοι πρὸς τὰς παραδόσεις τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, μὲ ἐνεθάρρυναν καὶ ἐσχημάτισα τὴν πεποίθησιν, ὅτι (περισσότερον ὄλων) εὐρίσκομαι πλησιέστερον εἰς τὴν ἀλήθειαν.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου καὶ τῇ αἰτήσει φίλων **Κουτσοβλάχων**, ἐπανελάβον τὰς διαλέξεις ταύτας δὶς ἐν τῷ Δημοτικῷ Θεάτρῳ ἐνταῦθα καὶ ἐν Λαρίσση, ὅπου πολλοὶ παροικοῦσιν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη Βλάχοι, παρ' ὧν ἔμαθον, ὅτι τὰς αὐτὰς ἔχουσι παραδόσεις περίπου καὶ τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἐλληνικὰ καθ' ὅλα, ἰδίως δὲ ἐπέσυρε τὴν προσοχήν μου ἡ πρώτη αὐτῶν ἐγκατάστασις ἐπὶ τῶν ὄρέων καὶ ἡ τοπογραφικὴ αὐτῶν θέσις ἐπὶ τῆς ὄροσειρᾶς τῆς χωριζούσης εἰς δύο κατὰ μῆκος, ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν, τὴν Ἑλλ. Χερσόνησον, εἰς Ἄνατολικὴν καὶ Δυτικὴν, τὴν διήκουσαν ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τῶν τελευταίων δειράδων τοῦ Βαρνοῦντος ὄρους πρὸς βορρᾶν καὶ

ἀκριβῶς μέχρι τοῦ **Κρούσοβου**, ὅπου ὁ τελευταῖος αὐτῶν σταθμὸς σημειοῦται.

Κατὰ παράδοξον δὲ σύμπτωσιν, τὸ Κρούσοβον, ὑπὸ Βουλγάρων καὶ Τούρκων συμπραιτόντων, μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρειπίων καὶ οὔτε αἱ σφαγαί, οὔτε αἱ ἀτιμώσεις καὶ αἱ διαρπαγαὶ κατίσχυσαν νὰ μεταβάλλουν αὐτούς, καὶ ἐπισήμως διὰ τοῦ αἵματός των διέψευσαν τοὺς διαμελιστὰς τῆς χώρας των καὶ στεντορίως διεκήρυξαν αὐτοὺς γνησίους Ἑλληνας, ἀναπολογήτους ἀφήσαντες τοὺς ἐν μέσαις Ἀθήναις μεγασχήμους σλαβόφρονας.

Τῶν διαλέξεών μου καὶ τῶν ἀπὸ ἐτῶν ἀνακοινώσεων ὁ «Παρνασσὸς» ἀνελάμβανε τὴν δημοσίευσιν εἰς τὰς ἐπετηρίδας του καὶ εἰς ἰδιαίτερα φυλλάδια καὶ ἔδαπάνα διὰ τοὺς πίνακας αὐτῶν. Τὴν περὶ Βλάχων καὶ Κουτσοβλάχων ὅμως ἀνέβαλεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, μολονότι εἶχεν ἀποφασισθῆ τοῦτο, καὶ ὁ γραμματεὺς κ. Ραγκαβῆς μὲ ἐβεβαίωσεν καὶ ἐπέμεινε μάλιστα πολὺ εἰς τὴν δημοσίευσιν διὰ τὸ πρωτότυπον αὐτῆς. Παρῆλθον οὕτω δύο περίπου ἔτη, ὅτε καὶ ὁ κ. Ραγκαβῆς παραιτηθεὶς, μὲ παρέπεμψεν εἰς τὸν κ. Σ. Λάμπρον, τὸν πρόεδρον τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου.

Εἶδον πράγματι τὸν κ. Σ. Λάμπρον εἰς τὸν οἶκόν του καὶ δι' ὀλίγων παρέστησα αὐτῷ τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος σκέψεις μου καὶ νύδόκησε νὰ μοὶ εἴπῃ, ὅτι εἶναι **συζητήσιμον τὸ θέμα**. Διὰ νὰ συζητηθῆ εἶναι ἀνάγκη νὰ δημοσιευθῆ καὶ νὰ προσαρτηθῶσιν οἱ πίνακες, ἐφ' ὧν ἐγὼ στηρίζω τὰς ιδέας μου. Δυστυχῶς ὁ «Παρνασσὸς» ἀδυνατεῖ νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι δὲν ἔχει χρήματα. Καὶ οὕτως ἔληξε πᾶσα συζήτησις.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο ἡ ἀνασύστασις τῆς Γεωγραφικῆς ἐταιρίας, ἥτις ὑφίστατο ἀδρανοῦσα καὶ ἐξελέγη νέος πρόεδρος ὁ κ. Κ. Παπαμιχαλόπουλος καὶ γραμματεὺς ὁ κ.

Τσουκαλάς. Εἰς μίαν τῶν συνεδριάσεων, λόγου γενομένου περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἐταιρίας εἰς τὸ κοινὸν δι' ἔργων, ὁ κ. Κ. Ράδος ἐσύστησε θερμῶς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων μου, τὴν ὁποίαν ἄνευ ἀντιρρήσεώς τινος ἀπεδέχθη τὸ συμβούλιον καὶ ἀπεφασίσθη μάλιστα καὶ τὸ πρὸς τοῦτο ποσόν. ἀλλὰ πολὺς παρῆλθε καιρὸς, χωρὶς νὰ γίνῃ τίποτε, μὲ ὅλας τὰς ἰδιαιτέρας τοῦ κ. Προέδρου διαβεβαιώσεις· ἐζήτησεν ὅμως νὰ ρίψῃ μία ματιὰ εἰς τὸ κείμενον ὁ ἴδιος. Μετὰ ἓνα περίπου μῆνα, ἔμαθον ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸν τότε ταμίαν τῆς ἐταιρείας μακαρίτην Κάνδην, ὅστις προεκλήθη ὑπὸ τοῦ κ. Προέδρου, χωρὶς νὰ ἐρωτηθῶ, νὰ εἴπῃ ἐγγράφως τὴν γνώμην του. Μετὰ ἓνα καὶ πλεόν μῆνα, εὐρέθη εἰς τοῦ γραμματέως πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἴσως καὶ εἰς ἄλλου τινὸς τὴν κρίσιν. Ἐπιμόνως ἐζήτησα τὴν ἐπιστροφὴν, εἰπὼν τῷ κ. Προέδρῳ, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ θέσω ὑπὸ συζήτησιν τὴν γνώμην μου. Ὅταν δημοσιευθῇ, πᾶς τις θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ κρίνῃ καὶ ἐπικρίνῃ. Τοῦτο μαθὼν ὁ κ. Ράδος ἐπιμόνως ἐν συνεδριάσει ἐζήτησεν ἐκ δευτέρου τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως (εἰπὼν τὸ πολὺ κολακευτικὸν τοῦτο, ὅτι ἐὰν ἡ ἐταιρία ἔχῃ νὰ ἐπιδείξῃ τι μέχρι σήμερον, τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ κ. Χρυσόχου). Παρεμβὰς διέκοψα τὴν συζήτησιν, ἀρνηθεὶς πᾶσαν τῆς ἐταιρίας παρέμβασιν ἢ συνδρομήν.

Ἐκ τῶν μετὰ τοῦ κ. Προέδρου διαμειψθέντων ὀλίγων, ἠννόησα, ὅτι οἱ μελετήσαντες τὸ χειρόγραφον τῆς διαλέξεώς μου ἀπεφάνθησαν, ὅτι εἶναι ἀπλῶς ἱστορικὸν καὶ καμμίαν δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν Γεωγραφίαν.

Τὴν παράδοξον, κατ' ἐμέ, ιδέαν τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἱστορίας ἀπὸ τὴν Γεωγραφίαν, ὁμολογῶ τὴν ἀμάθειάν μου, δὲν ἐννοῶ παντάπασι καὶ εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐρωτήσω, ἐὰν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἱστορία ἄνευ τῆς Γεωγραφίας ἢ καὶ τὰνὰπαλιν· ἐγὼ ἐπὶ τῆς Γεωγραφίας καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς Τοπογραφίας τῶν χωρῶν ἔνθα οἱ Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι οἰκοῦσιν, στηρίζω τὰς περὶ τούτου ιδέας μου καλὰς ἢ στρεβλάς, ἀδιάφορον, ὑποβοηθήσεως

τῆς ἱστορίας χρονολογικῶς. Εὐγνωμοσύνην θὰ χρεωστῶ, ἔὰν σφάλλωμαι, νὰ ἐξέλθω τῆς ἀπάτης ταύτης. (*).

Ὁ κύρ. Πρόεδρος τῆς Γεωγ. ἐταιρείας, εἶχε τὴν εὐμενῆ πρόνοιαν νὰ φροντίσῃ καὶ ὑποδείξῃ, ὥστε τὴν δαπάνην ν' ἀναλάβῃ ὁ πρὸς Διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων Σύλλογος, ὡς ὁ καταλληλότερος πρὸς τοῦτο, καὶ συνεννοήθη μετὰ τοῦ Γραμματέως αὐτοῦ. Ἀπεποιήθη τὴν παρέμβασιν ταύτην, καθόσον ὁ ἐν λόγῳ Σύλλογος γνωρίζει παντὸς ἄλλου καλλίτερον καὶ ἐμὲ καὶ τὰ ἔργα μου, ὑπὲρ ὧν ἐδαπάνησε πρὸς ἔκδοσιν καὶ ἀνατύπωσιν πλέον τῶν 10,000 δραχ. καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι προθύμως θ' ἀναλάβῃ τὴν ἔκδοσιν τῆς μελέτης μου ταύτης, ἔὰν αὕτη ἔχῃ ἀξίαν τινά.

Ἔπειρ καὶ ἐγένετο.

Τὸ κείμενον τῆς διαλέξεώς μου θὰ δημοσιευθῇ, ὅπως ἔχῃ καὶ οὐδεμίαν θὰ προσθέσω λέξιν, ἐκτὸς σημειώσεων τινων ἐπιβοηθητικῶν. Ἄνευ οὐδεμιᾶς παραπομπῆς, καθόσον οὐδένα ἐκ τῶν προγραψάντων ἔλαβον ὑπ' ὄψιν μου, οὔτε ἠθέλον ἀκόπως νὰ ἐπαναλάβω, ὅσα ἄλλοι μετὰ κόπου συνέλεξαν φιλοτίμως εἴτε ἐκ τῶν ἀρχαίων εἴτε ἐκ τῶν νεωτέρων.

Περιορίσθην ἀκριβῶς καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἰδικὰς μου παρατηρήσεις, ὅπως εἰς τὸ ὅλον προσθέσω καὶ ἐγὼ κάτι ἴδιον, ἐπιβοηθητικὸν τοῦ σκοποῦ, καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν εὐμενῆ κρίσιν παντὸς ἀναγνώστου καὶ μελετητοῦ τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος.

Ἐπίκουρος τῶν σκέψεών μου ἔρχεται ἐπικαίρως ἡ ἐκ-

(*) Παραθέτω τὴν σύγκρισιν ἐνὸς φίλου τοῦ Α. Β. τὴν ὁποίαν εὐρίσκω τόσον ἀρμόζουσαν εἰς τὴν προκειμένην συζήτησιν. «Ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ ὁ Χριστιανισμὸς ἄνευ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἄλλο τόσον καὶ ἡ Ἱστορία ἄνευ τῆς Γεωγραφίας». Καὶ προσθέτω ὅτι τὸ πρῶτον ἢμπορεῖ καὶ ἴσως δύναται ἀλλὰ, τὸ δεύτερον ποτέ.

δοσις ἔργου πολυτίμου, ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν, τοῦ Λεξικοῦ τῆς Κουτσοβλαχικῆς γλώσσης, ὑπὸ τοῦ λογίου καθηγητοῦ καὶ πρώην Γυμνασιάρχου κυρ. Κ. Νικολαΐδου, Κουτσοβλάχου, ἐκ τοῦ Βλαχο-Λειβαδίου τῆς Θεσσαλίας ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου. Ἡ ἔκδοσις αὐτοῦ θέτει φραγμὸν εἰς τὰ, τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν ἀρνησιπατρίδων τοιούτων, παραληρήματα καὶ τὰς φιλοκτήμενας ἀξιώσεις τῶν πέραν τοῦ Ἰστροῦ αὐτοκαλουμένων Ρωμούνων.

Ἡ δημοσίευσίς τῆς διαλέξεώς μου ταύτης, συζητήσιμος οὔσα, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας κυρ. Σπυρ. Λάμπρου, Βλάχου ἢ Κουτσοβλάχου καὶ τούτου, θέλει δώσει ἀφορμὴν εἰς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένους λογίους καὶ ἰδίως τοὺς γλωσσολόγους, νὰ μελετήσωσι καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὸ ζήτημα. Σοφώτεροι δὲ καὶ ἐγκρατέστεροι ἡμῶν, ἐλπίζομεν ὅτι εἰς εὐάρεστα νὰ καταλήξωσι συμπεράσματα καὶ θὰ χύσωσι φῶς ἐπὶ ζητήματος τόσον σκοτεινοῦ, ἐξ' οὗ τόσαι προέκυψαν ἄλλων ἀξιώσεις, ἐπὶ ἀνυπάρκτων ἢ παρασκευαζομένων ὑπούλων θεωριῶν στηριζόμεναι.

ΟΙ ΒΛΑΧΟΙ ΚΑΙ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΟΙ⁽¹⁾

Οί ἐν Ρωμουνία τελεσθέντες καὶ τελούμενοι διωγμοὶ καὶ ἡ ἐπελθοῦσα διακοπὴ τῶν σχέσεων Μολδοβλαχίας καὶ Ἑλλάδος ἐξηνάγκασαν, οὕτως εἰπεῖν, πολλοὺς τῶν ἡμετέρων λογίων νὰ προστρέξουν εἰς πηγὰς ἀρχαιοτέρας καὶ ἐξερευνήσωσιν ἐθνολογικῶς ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, τὴν καταγωγὴν αὐτῶν, τὴν ἀνὰ τὰ ὄρη ἐγκατάστασιν, ἀπὸ τῆς κατακτῆσεως τῶν χωρῶν τούτων ὑπὸ τῆς Κοσμοκρατείας Ρώμης, συμβάσῃς τῷ 167 Π. Χ. ὡς καὶ τὸν βίον καὶ τὴν ὁρᾶσιν αὐτῶν ἐπὶ δύο τώρα χιλιάδων ἐτῶν καὶ πλέον.

(1) Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι.

Ἐπὶ τῶν ὀνομάτων τούτων ἐπιβάλλεται ἡμῖν νὰ ἐνδιατρίψωμεν περισσότερο καθόσον εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου ἐκ Νότου, μέχρι τοῦ Κρουσόβου πρὸς Βορρᾶν, μεγάλην ὄροσειρὰν ἀποτελουμένην ἀπὸ τὰ συναφῆ ὄρη Πίνδου καὶ Βαρνοῦντος (Περιστέρη), διάφορα ἀποδίδουσιν ὀνόματα εἰς τοὺς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν αὐτῶν καὶ τῶν παραφυάδων οἰκοῦντας ἢ ἐθνικὰ ἢ φυλετικὰ ἢ καὶ προσωνομίας κατὰ τὸν Μεσαιῶνα, ὡς καὶ οἱ νεώτεροι νῦν, ἐκλαμβάνοντες αὐτοὺς ὡς λαὸν γεωργικὸν καὶ τὰ ὄρη ὡς πεδιάδας, παράγουσι τὸ ὄνομα Βλάχος ἐκ τοῦ **Φελάχος**, γεωργοῦς τῆς Αἰγύπτου, ἄλλοι ἐκ τοῦ **βάλεια** καὶ **ἄκουα** (ἄμε γύρευε) ἄλλοι ἐκ τοῦ *villicus* τοὺς παρὰ Ρωμαίοις ἀγρότας καὶ ἄλλοι ἄλλοθεν, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων εἰς διαφόρους ἑφημερίδας περί Κουτσοβλάχων καὶ τῶν ἐν τῷ Παρνασσῷ διαλέξεων τοῦ κυρ. Παπαγεωργίου καὶ τῶν εἰς πολλά φύλλα τῆς Ἐφημερίδος τὸ «Κράτος» ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς καὶ ἄλλων, τῆδε κακεῖσε εἰς διαφόρους ἑφημερίδας

Καὶ τόσον προσεγγίζουσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὅσον ὑποθέτουσι καὶ ἐπιθέτουσι πεδιάδας καὶ ἀγρούς ἀνὰ τὰ ὄρη, τὰ μᾶλλον δύσβατα, ἀπότομα καὶ ἀπρόσιτα. Διαφωνοῦντες πρὸς πάντας τοὺς ἐρευνητὰς καὶ πάσας τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν, ἀποφαινόμεθα ὅτι τὸ ὄνομα εἶναι μὲν Ἑλληνικὸν ἀλλ' οὔτε ἔθνικὸν οὔτε φυλετικὸν εἶναι, καθόσον οὔτε ὡς ἔθνος οὔτε ὡς φυλὴ ἀναγράφονται που παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα, ἀλλ' οὔτε Πατριδεπώνυμον οὔτε Τοπεπώνυμον εἶναι, διότι οὐδεμία χώρα ἢ περιοχὴ ἢ πόλις ἢ καὶ χωρίον ὑπάρχει που δυνάμενον νὰ δώσῃ τοιοῦτον ὄνομα εἰς τὸν κάτοικον αὐτοῦ.

Εἶναι λοιπὸν ἀπλούστατα Φωνεπώνυμον καὶ τὴν λύσιν μᾶς δίδει ἡ ἀθάνατος δημιουργικὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Εἶναι ὄνομα τὸ ὁποῖον ἔδωσαν οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων εἰς τοὺς ἀνὰ τὰ ὄρη μονίμως πλέον ἐγκατασταθέντας στρατιωτικοὺς φύλακας τῶν διόδων, οἵτινες κατ' ἀνάγκην ἐγένοντο κτηνοτρόφοι καὶ πρὸ πάντων ποιμένες, ἐκ τῆς φωνῆς τῶν προβάτων.

Βληχὴ εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ προβάτου καὶ **Βληχῶμαι** σημαίνει ὅτι ἀπομιμοῦμαι τὴν φωνὴν τοῦ προβάτου ἢ ὡς λέγομεν σήμερον βέλασμα καὶ βελάζω, ἐξ ὧν καὶ Βληχὸς ἢ Βλάχος ὁ ἀπομιμούμενος τὴν φωνὴν τῶν προβάτων, ἢ ὁ ἔχων τὴν ιδιότητα ταύτην.

Σημειωτέον ὅτι πάντες οἱ ποιμένες μιμοῦνται κατ' ἀνάγκην τὴν φωνὴν τῶν τε προβάτων καὶ τῶν ἀμνῶν, καὶ ὅταν ὁ ποιμὴν, ὁ βοσκὸς χάσῃ τὴν προβατίναν του ἢ τὸν ἀμνὸν ἢ καὶ ἀμφοτέρω ἀνὰ τὰ δάση, μιμεῖται τὴν φωνὴν τοῦ ἐνὸς ἵνα προσελκύσῃ τὸ ἄλλο. Οὕτως ὑπὸ τῶν περιοίκων ἐδόθη τὸ ὄνομα **Βλάχος**, τουτέστι **βοσκός, ποιμὴν**.

ἡμερησίας καὶ ἐβδομαδιαίας, διατριβῶν, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπιδιωκουσῶν σκοπὸν πάντοτε, τοῦ νὰ προσφέρῃ ἕκαστος τὸ κατὰ δύναμιν, εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἱστορικὴν τοῦ ζητήματος ἔρευναν καὶ ἀληθῆ αὐτοῦ καθορι-

Τὸ **Βλάχος** καὶ **ποιμὴν** ἐν Ἠπειρῷ, Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ εἶναι σχεδὸν ταυτόσημα, καὶ πάντας τοὺς ποιμένας Βλάχους ἀποκαλοῦσι καὶ ἡ μία λέξις ἀντικαθιστᾷ τὴν ἄλλην, ἄνευ διακρίσεώς τινος. Ἐφερ' ὁ Βλάχος τὸ τυρί; = ὁ ποιμὴν, ὁ βοσκός.

Ἐνταῦθα συμβαίνει τὸ περίεργον καὶ ἄξιον παρατηρήσεως αὐτό, ὅτι οἱ **Βλάχοι** ἔδωσαν τὸ ὄνομα εἰς τὴν χώραν καὶ ὠνόμασαν αὐτὴν **Βλαχίαν**. Ἐπειδὴ μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν ἐπολλαπλασιάσθησαν, κατερχόμενοι δὲ εἰς τὰς πεδιάδας πρὸς διαχειμάνειν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπερ καὶ σήμερον γίνεται, κατελάμβανον ὅλα τὰ κέντρα καὶ ἀδιακόπως κατήρχοντο τὰ ποιμνία, παρετηρεῖτο κάποια κίνησις, ὡς τοῦτο καὶ σήμερον γίνεται, οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς καὶ χρονογράφοι ὠνόμασαν τὴν χώραν Βλαχίαν καὶ **Μεγάλην Βλαχίαν** μάλιστα, τουτέστι χώραν ὑπὸ Βλάχων ἦτο: ποιμένων κατοικουμένην.

Τὸ ὄνομα Βλάχος καὶ Βλαχία ἐδόθη, ὡς φαίνεται πολὺ πρὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Δακίας ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ.

Τὸ δὲ ὄνομα **Κουτσόβλαχος** εἶναι Τουρκικὸν ἐκ δύο λέξεων σύνθετον τῆς Τουρκικῆς **κουτσουκ** καὶ τῆς Ἑλλ. **Βλάχος**. Οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν κατάκτησιν ἀπάσης τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ὠνόμασαν τὴν μὲν Βλαχίαν (Δακίαν) **Καραβλάχ**, τουτέστιν ἐκτεταμένην, μεγάλην, ἀπέραντον Βλαχίαν, τὸ **καρὰ** εἶναι ἐπιτατικὸν μὲ διαφόρους σημασίας. **Καρά-Δάγ-Μαυροβοῦν**, σημαίνει τὸ δύσβατον τὸ ἀπρόσιτον. **Καρά-Σοῦ** σημαίνει τὸ ἀδιάβατον οὕτω **Ἰντζέ-καρα-Σοῦ** ὁ Ἀλιάκμων. **Νέστα-καρὰ-Σοῦ** ὁ Νέστος **Καρὰ-ἱρμὰν** ἀδιάβατος ρύαξ κτλ. Τὸ δὲ **κουτσουκ** σημ. τὸ μικρὸν τὸ ὀλίγον καὶ ὠνόμασαν οὕτω τὸ ἐν τῇ Ἑλλ. Χερσονήσῳ τμήμα τὸ ὑπὸ Βλάχων κατοικούμενον **Κουτσουκ-βλάχ**, ἐξ οὗ τὸ **Κουτσόβλαχος** τὸ ὁποῖον ἔμεινεν ὡς προσεπώνυμον, τὸ δὲ λεγόμενον παρατσουκλι, τουτέστι δὲν εἶνε σωστὸς Βλάχος, τὸ

σμόν, πολὺ μὲν χύνεται φῶς, ἀλλ' οὐδὲν τὸ σαφές, οὐδὲν τὸ ἀληθές προκύπτει.

ὁποῖον οἱ Βλάχοι ἔδωκαν εἰς τοὺς γείτονας αὐτῶν, οἵτινες εἴτε ἐκ τῆς γειτνιασεως εἴτε ἐκ τῆς συναλλαγῆς εἴτε ἐκ τῆς δι' ἐπιγαμίας συγγενείας ἐφρόντιζον νὰ μανθάνωσι τὴν Βλαχικὴν διὰ πᾶσαν συνεννόησιν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ σωστὴν ὡς ἦτον ἐπόμενον. Μετὰ ταῦτα ἐγενικεύθη τὸ ὄνομα καὶ ἀποδίδεται εἰς πάντας ὡς συγκριτικὸν τῶν ἐν Ρωμουνίᾳ (Βλαχίᾳ) οἰκούντων καὶ ἴσως, ἐκεῖνοι οἱ ἐν Βλαχίᾳ ὀνομάζουσι τούτους Κουτσοβλάχους ὡς μὴ ἐννοοῦντας τὴν γλῶσσαν των, (τὴν παρατήρησιν ταύτην χρεωστῶ εἰς τὸν φίλον μου κ. Ζήσην Γάτσον λόγιον δικαστικὸν Κουτσόβλαχον ἐκ Σαμαρίνης).

Ὅστις ἐπιθυμῆι περισσότερα τούτων νὰ μάθῃ, παραπέμπομεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀπλὴν ἀνάγνωσιν τοῦ προλόγου ἐτυμολογικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Κ. Νικολαΐδου τοῦ πράγματι ἐθνικοῦ ἔργου, τοῦ τιμῶντος οὐχὶ μόνον τὸν ἐργάτην τὸν φιλοπονήσαντα αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὴν γενέτειραν πατρίδα του καὶ τὸν Ἑλληνισμόν ἅπαντα.

Διαφωνῶ πρὸς τὸν κυρ. Νικολαΐδην κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ ὄνομα Βλάχος, εἶναι ὄνομα δοθὲν ὑπὸ τῶν κατοίκων, ὡς ἐπαγγελματικόν, ὅπερ συνεταυτίσθη πρὸς τὴν ιδιάζουσαν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν ὠμίλουσι οἱ ἐγκατασταθέντες ἀνὰ τὰ ὄρη ὡς φύλακες τῶν διόδων. Ἐκ τούτων δὲν ἔπεται ὅτι πᾶς ὁ ὀμιλῶν τὴν Κουτσοβλαχικὴν εἶναι καὶ ποιμὴν, ἀλλὰ τουναντίον πᾶς **Ποιμὴν** εἶναι καὶ **Βλάχος**, ἀφοῦ ὡς εἴπομεν αἱ λέξεις αὗται εἶναι ταυτόσημοι καὶ ἀδιακρίτως ἢ μία ἀντικαθιστᾷ τὴν ἄλλην, ὥστε **Ποιμένες** καὶ **Βλάχοι** λέγονται καὶ οἱ ὀμιλοῦντες καὶ οἱ μὴ τὴν Κουτσοβλαχικὴν.

Ζητῶ συγγνώμην ἀπὸ τοὺς φιλολόγους καὶ γλωσσολόγους, ἐὰν ἀνακατεύωμαι εἰς ζητήματα ξένα καὶ ἀποκλειστικῶς ἰδικά των. Πιστεύω ὁμως ὅτι ἐκ τῆς λογικῆς ἐξετάσεως καὶ συζητήσεως, χωρὶς ν' ἀνακατώσωμεν τὰς γνώμας ἄλλων, βάσιν ἔχοντες τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν ἀφ' ἐνός, καὶ τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα ἐκ τῶν στρατιωτικῶν κινήσεων καὶ τῶν στρατηγικῶν προβλέψεων ἀφ' ἑτέρου, δυνάμεθα ἐπὶ τοῦ προκειμένου νὰ φθάσωμεν ἀσφαλῶς εἰς σαφῆ καὶ ἀνεπίδεκτα ἀμφισβητήσεως συμπεράσματα.

Ἡ πρὸ ἔτους δημοσιευθεῖσα Μονογραφία περὶ Κουτσοβλάχων τοῦ ἀειμνήστου Π. Ἀραβαντινοῦ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, πολλὰ μὲν λέγει, ἀλλὰ καὶ εἰς περισσοτέρας ἐμβάλλει ἀμφιβολίας, διότι αἱ πηγαὶ τὰς ὁποίας ἐπικαλεῖται, μεγάλην ἔχουσι τὴν ὁμοιότητα τῶν τότε γραψάντων περὶ Δακωρομούνων καὶ Κουτσοβλάχων ἐκ τῶν προγραψάντων παρασυρθέντες, πρὸς τὰς σημερινὰς περὶ Βουλγάρων ἰδέας ἐν Μακεδονίᾳ πολλῶν, ὑπόπτων πάντοτε προελεύσεων.— Ἐὰν σήμερον, ὅποτε τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας εἶναι τόσον πρόχειρα καὶ εἰς πάντα προσιτὰ πρὸς οἰανδήποτε μελέτην καὶ ἐξερεύνησιν, ὁ δὲ Τύπος πλείστας παρέχει εὐκολίας, ἀρκοῦνται οἱ θέλοντες πολυμαθειαν καὶ σοφίαν νὰ ἐπιδείξωσι εἰς τὴν ἐν τοῖς γραφείοις αὐτῶν μελέτην τῶν συγγραμμάτων ἐκείνων, οἵτινες ἀπὸ σκοποῦ καὶ ἐπ' ἀμοιβῆς ἔγραψαν κατὰ τὰς βλέψεις ἄλλων, περιπίπτουσιν εἰς λάθη ἀσυγχώρητα καὶ ἐπιζήμια, τὰ ὁποῖα δὲν διαφέρουσι ποσῶς ἐνόχου ἐλαφρότητος ἔστω καὶ ἐν ἀγνοίᾳ.— Φαντασθῆτε τί συνέβαινε τότε πρὸ αἰώνων, κατ' ἀναλογίαν εἰς τοὺς χρονογράφους καὶ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅποτε τὰ πάντα ἦσαν δύσκολα, ἀσαφῆ καὶ σκοτεινὰ καὶ μόνον διὰ πληροφοριῶν, κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἐνὸς ἐκάστου, συνέλεγον καὶ συνέτατον τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ τε σύγχρονα καὶ τὰ παρελθόντα.

Ὡς πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Συγγραφέως τῆς περὶ Κουτσοβλάχων Μονογραφίας καθ' ὀλοκληρίαν διαφωνοῦμεν, διότι θεωροῦμεν πάντῃ ἀπίθανον τὴν ἐκ τῶν Παριστρίων χωρῶν

ἐγκατάστασιν εἰς μέρη ὄρεινά καὶ ἀπρόσιτα τῆς κτηνοτροφίας χάριν, ὡς θέλομεν καταδείξει.

Τῆς μονογραφίας ταύτης συνιστῶμεν τὸν πρόλογον. Καὶ τὸ κυριώτερον ὅτι ὁ πρόλογος δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν συγγραφὴν.

Τὴν ἔκδοσιν τοῦ Φυλλαδίου τούτου ἠκολούθησεν ἕτερα συνοπτικὴ μελέτη εἰς τινὰ φύλλα τῶν «Καιρῶν» καὶ ἄλλαι εἰς ἄλλας ἑφημερίδας.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα ν' ἀποφανθῶμεν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης καὶ τῆς κρίσεως ἑνὸς ἐκάστου, τῶν εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἐγκυψάντων, ἀρκεῖ ὅτι πάντες καταλήγουσιν εἰς συμπεράσματα μὴ ἀπέχοντα ἀλλήλων. — Μένει ὅμως ἀνεξέταστος μία περίπτωση σπουδαιότατη κατ' ἐμὲ, τὴν ὁποίαν δὲν εἶδον οὔτε ἤκουσα νὰ κάμωσι λόγον, οἱ εἰς τὰς μελέτας ταύτας ἐγκύψαντες, ἧτις ἀντίκειται πρὸς τὰς γνώμας τῶν περὶ Κουτσοβλάχων γραψάντων.

Καὶ ἐρωτῶ.

Δὲν θὰ ἦτο πρόσφορον καὶ συντελεστικὸν εἰς μὀρφωσιν ἀσφαλοῦς ἰδέας καὶ ἀληθοῦς γνώμης, ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τούτου καὶ **Τοπογραφικῶς:**

Ἴσως φανῆι παράξενος ἡ ἰδέα αὕτη καὶ δικαίως προβάλλει ἡ ἀμφιβολία καὶ ἐπέρχεται ἡ ἐρώτησις: Ποίαν ἔχει σχέσιν ἡ Τοπογραφία πρὸς τοὺς Κουτσοβλάχους;

Οἱ Κουτσόβλαχοι κατοικοῦσιν ἰδίως ἀνά τὰ ὄρη καὶ εἶναι κτηνοτρόφοι. Μετέρχονται δὲ καὶ ὅλα τὰ ἐκ τῆς κτηνοτροφίας προκύπτοντα ἔργα καὶ ἐπαγγέλματα, καὶ

Προβάλλω τὸ ἐξῆς ἐρώτημα:

Ἡ πρὸς τὴν κτηνοτροφίαν ἀγάπη ἔφερεν αὐτοὺς ἀνά-
τὰ ὄρη, ἢ ἄλλη αἰτία ἔφερεν αὐτοὺς ἐκεῖ καὶ κατ' ἀνάγκη-
κην ἔγιναν κτηνοτρόφοι;

Τουτέστιν, εἶναι φύσει ἢ θέσει τοιοῦτοι.

Νομίζω ὅτι εὐρισκόμεθα ἐντὸς τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον
καὶ τοπογραφικῶς ἀνάγκη καὶ πρέπει νὰ ἐξετασθῆ. Ἐν
τούτοις, καίτοι οἱ χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ οἱ
μετὰ ταῦτα ἱστορικοί, οὐδένα ποιοῦνται λόγον οὐδὲ νύξιν
τινὰ δίδουσι περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν ἀνά τὸν
Πίνδον καὶ τὸν Βαρνοῦντα (Περιστέρι), ἅτινα ἀπὸ
τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ὅπου καταλήγει ἡ πρὸς Νότον
ὄροσειρὰ τοῦ Πίνδου μέχρι τοῦ Κρουσόβου, ὅπου ἡ τελευ-
ταία σειρὰ τοῦ Βαρνοῦντος ἀφικνεῖται πρὸς Βορρᾶν,
ἀποτελοῦσα εὐθείαν γραμμὴν ἀκριβῶς ἀπὸ Νότου πρὸς
Βορρᾶν χωροῦσαν καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς χερσονήσου κει-
μένην, χωρίζει ταύτην εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτι-
κὴν. Τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν, ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν
Ἰλλυρίαν καὶ Ἡπειρον ἀφ' ἑτέρου. Τὴν ἐξέχουσαν ταύτην
ὄροσειρὰν συναντωμένην παρὰ τὴν λίμνην Ὀχρίδα (Λυ-
χνήτιδα) καὶ Ἀψαλον (Πρέσπαν) διαχωρίζει ὁ Δέβολις
ποταμός, ἦτοι ἡ ἄνω κοιλάς τοῦ Ἀψου, ὅπου σχηματί-
ζονται τὰ στενὰ τῆς Βίγλιτσας (ὁ παρὰ τὸ Πήλιον
Αὐλὼν τῶν Ἀρχαίων), δι' ὧν καὶ ἡ Ἐγνατία διήρχετο
ὁδὸς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Δεβόλεως ὄχθης. Μὴ ἐπιστήσαν-
τες τὴν προσοχὴν αὐτῶν οἱ χρονογράφοι εἴτε ἐξ ἀγνοίας
τῆς Γεωγραφικῆς ταύτης θέσεως εἴτε παρέλειψαν ὡς γνω-
στὰ τοῖς τότε ἢ καὶ ἀνάξια λόγου καὶ ἀσήμαντα ἴσως
ἐθεώρησαν τὰς λεπτομερείας ταύτας, ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς

νά προστρέξωμεν εἰς τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς παραδόσεις, αἵτινες ἀκόπως μεταβιβάζονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καὶ τὸ σπουδαιότερον τὰ σημεῖα, ἐφ' ὧν αἱ πρῶται ἐγκαταστάσεις ἐγένοντο.

Ἡ μελέτη τούτων καὶ ἰδίως ἡ τοπογραφικὴ ἐξέτασις τῶν πρώτων ἐγκαταστάσεων θὰ μᾶς φέρωσιν εἰς σαφῆ καὶ μὴ ἀπέχοντα πολὺ τῆς ἀληθείας συμπεράσματα καὶ θὰ εὕρωμεν ἀσφαλῶς τὰ αἴτια τὰ προκαλέσαντα ταύτας.

Κατὰ τὸ 1880—1, ὅτε ἐπεδικάσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Βερολίνειος γραμμὴ, περιλαμβάνουσα τὰς κοιλάδας τῶν ποταμῶν Πηνειοῦ καὶ Θυάμιδος τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου καὶ ἡ αὐτὴ ἐπεκράτει ἄγνοια περὶ τῶν χωρῶν ἐκεῖνων, εἰς ἐμὲ ἀνετέθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τῆς Ἀμύνης καὶ Ἀδελφότητος, ἡ μελέτη καὶ περιγραφὴ τῶν κοιλάδων τῶν ποταμῶν τούτων καὶ ἡ ἐξερεύνησις τῶν πηγῶν τοῦ Καλαμᾶ (Θυάμιδος) ἰδία.

Ἐκ Λαρίσσης, ὅπου τότε διέμενον μεσοῦντος τοῦ Νοεμβρίου μετέβην εἰς Ὀλυμπον καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν Καμβουνίων (Χασίων) ὄρέων εἰς Πίνδον καὶ Μέτσοβον καὶ τὴν ἐπιούσαν μὲ ἀγωγιάτην Μετσοβίτην τὸν Λαύδαν, γνώστην ὄλων τῶν πέριξ μερῶν, ἀνήλθομεν σταῖς Πολιτοιαῖς. Εἶναι δὲ αὗται ὄροπέδιον ἐπικλινές μὲ πολλὰς πηγάς, ὑπὸ τῶν κορυφῶν δασωδῶν ὄρέων περιβαλλόμενον μὲ λειμῶνας ἰδιοκτῆτους καὶ κοινούς καὶ εἶναι τὸ ἑαρινὸν τῶν κατοίκων ἐνδοιαίτημα, ὅπου πολλὰ λαμβάνουσι χώραν διασκεδάσεις καὶ μάλιστα, ὅταν κόπτωσι τὸν

χόρτον. Ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ ὄροπεδίου τούτου ἐξέχει ὁ Λάκμων ἢ Λάκμος τῶν ἀρχαίων, Κατάρρα σήμερον καλούμενος. Εἶναι δὲ τὸ Κεντρικὸν σημεῖον, ἐφ' οὗ συναντῶνται τὰ ὄρια Ἡπείρου Ἄνω καὶ Κάτω, Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔχουσι τὰς πηγὰς τῶν πέντε μεγάλοι ποταμοί, ὁ Ἀχελῷος, ὁ Πηνειός, ὁ Ἀλιάκμων, ὁ Ἄωρος καὶ ὁ Ἄραχθος.

Ὁ Λάκμων ἢ Λάκμος.

Ὁ Λάκμος (Κατάρρα) δευτερεύουσα τοῦ Πίνδου κορυφή, μεταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τοῦ Πίνδου Περιστερίου καὶ Σμόλυκα (2574) κείμενος, κατέχει σημαντικὴν θέσιν Τοπογραφικῶς καὶ εἶναι κέντρον, ὃχι μόνον τῶν πέντε ποταμῶν, οἵτινες ἐπ' αὐτοῦ ἔχουσι τὰς πηγὰς τῶν καὶ πρὸς ὅλα τοῦ ὀρίζοντος τὰ σημεῖα διευθύνονται, ἀλλ' εἶναι καὶ τὸ κέντρον τῆς διανομῆς τῶν ὑδάτων, τὰ ὅποια διαγράφουσι τὰ φυσικὰ ὄρια τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν Ἡπείρου Ἄνω καὶ Κάτω (Ἡπείρου καὶ Ἰλλυρίας), Μακεδονίας, Θεσσαλίας καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος. Σημαντικωτέραν ὅμως θέσιν κατέχει τὸ τόσον ὑψηλὰ κείμενον αὐτὸ ὄροπέδιον, ὡς Κέντρον καὶ Μέσον συγκοινωνίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ σήμερον ἀκόμη καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Δι' αὐτοῦ φέρουσιν ἅπασαι αἱ ὁδοὶ ἀπὸ τῆς Ἡπείρου καὶ Ἰλλυρίας εἰς Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν καὶ Στερεάν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦ ὄροπεδίου τούτου διέρχεται καὶ ἡ μεγάλη ἀπὸ Ἰωαννίνων εἰς Γρεβενᾶ λιθόστρωτος καὶ ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἣτις τοῦ Ἀλῆ-Πασσᾶ λέγεται.

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης θέλομεν ἀσχοληθῆ ἔπι πολὺ, καθόσον αὕτη μᾶς δίδει τὸν μῆτον τῆς παρούσης μελέτης καὶ διαλέξεως.

Ἡ ὁδὸς αὕτη εἶναι ἐν τμημα τῆς μεγάλης στρατιωτικῆς Ρωμαϊκῆς ὁδοῦ, τῆς Ἐγνατίας λεγομένης, ἣτις ἔφε-
ρεν ἀπὸ τοῦ Ὀγχησμοῦ (Ἁγίους Σαράντα) πόλεως
παραλίας ἢ τοῦ Βουθρωτοῦ, ὡσαύτως ἀπέναντι τῆς
Κερκύρας κειμένων ἐπὶ τῆς Ἡπειρωτικῆς ἀκτῆς καὶ διὰ
τῶν πόλεων Φοινίκης, Πασαρῶνος, Δωδώνης καὶ
Τέκμωνος (νῦν Καστρίτσας) παρὰ τὴν (Παμβώτιδα)
λίμνην τῶν Ἰωαννίνων καὶ διὰ τοῦ ὄρους Δρίσκου, ἣν ἀντι-
καθιστᾷ ἡ σημερινὴ ἀμαξιτὴ ὁδός, μέχρι τῆς γεφύρας
ἐπὶ τοῦ Ἀράχθου, Μπαλδούμας, λεγομένης, διέρ-
χεται τὴν ἀρχαίαν γέφυραν ὀλίγον ἄνω τῆς νῦν, ἀνήρ-
χето διὰ καμπῶν τὴν δειράδα, ποῦ μὲν κατακορύφως ποῦ
δὲ εἰς τὰ πλάγια, ἔφθανεν εἰς τὸ ὄροπέδιον τοῦ Λάκμου
ὅπερ Πολιτσιαῖς καλεῖται σήμερον· ἐντεῦθεν δὲ διὰ
τῆς Μηλιᾶς, Κρανιαῖς καὶ Γρεβενῶν, εἰς Θεσσαλονίκην,
Ἀμφίπολιν καὶ Κων)πολιν.

Ἡ ὁδὸς αὕτη ἀπὸ τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων μέχρι τῆς
Μηλιᾶς σώζεται σχεδὸν ἀκεραία, Ῥωμαϊκῆς κατασκευῆς,
καὶ ὁ Ἀλῆ-Πασσᾶς, οὔτινος τὸ ὄνομα φέρει, μόνον τὰς
καταστραφείσας γεφύρας ἀνεσκεύασε καὶ ἐφ' ἀμάξις
μετέβαιεν ἀπὸ Ἰωαννίνων εἰς Γρεβενᾶ, αἵτινες σήμερον
δὲν ὑπάρχουσι, καταπεσοῦσαι.

Ἐπάνω ἐκεῖ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἀῶου εἰς μέρος
ὄχυρόν, ὃ ἀγωγιᾶτης Λάβδας μοῦ ἔδειξεν ἐρείπια κτηρίων
ρωμαϊκῶν. Ἐδῶ ἦτον ἡ Πολίτσια, μοὶ λέγει, δηλ. στρα-

τιωτικὸς Σταθμὸς, ἢ ὅπως σήμερον λέγουν τουρκιστί, Καραοῦλι, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς ἄλλην τώρα θέσιν καὶ οὐχὶ μακράν, καὶ παρακάτω χαμιλώτερα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄφου ἐρείπια συνοικισμοῦ Ἑμπερατόρια καλούμενα. Ἐδῶ κατοικοῦσαν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν στρατιῶται ὡς Δερβенаγάδες φυλάττοντες τὰ δερβένια (τὰς διόδους) καὶ τὸν χειμῶνα κατέβαινον εἰς τὸ χωρίον, ὅπου εἶχον τὰς οἰκογενείας των. Ἀπ' αὐτοῦς εἶμεθα ἐμεῖς. Ἡ ἀποκάλυψις αὕτη μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν καὶ ὅταν ἐπέστρεψα εἰς Μέτσοβον, ἐζήτησα πληροφορίας καὶ παρετήρησα, ὅτι ὑπάρχει τοιαύτη παράδοσις.

Μετά τινας μῆνας ἐν Λαρίσσι, λόγου γενομένου περὶ Βλάχων καὶ Κουτσοβλάχων ὁ ἱατρὸς κ. Μ. Σιάπκας ἐκ Μεγαρόβου (1) τῆς Μακεδονίας μοὶ εἶπεν ὅτι καὶ ἐκεῖ ἐν Μεγαρόβῳ καὶ Τυρνάβῳ ὑπάρχει ἡ παράδοσις αὕτη. Γνωστὸν ὅτι τὰ δύο ταῦτα χωρία κεῖνται ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθων μεγάλου ρεύματος καὶ ὀλίγον ἄνω τοῦ Διαβατοῦ, ὀνομασία στενωποῦ καὶ χωρίου νῦν, διὰ τῆς ὁποίας διήρχετο ἡ ἐπίσης μεγάλη Ῥωμαϊκὴ ὁδὸς, Ἐγνατία καὶ αὕτη, ἥτις ἀπὸ τῆς παραλίας πόλεως Ἐπιδάμνου (Δυρραχίου) ἀρχομένη διήρχετο διὰ τῶν πόλεων Ἀλβανουπόλεως (Ἀλβασάν) Ἐγχεάλων

(1) Τὸ Μεγάροβον ἐπιστήμονες καὶ φιλόλογοι μάλιστα, θέλουσι σλαβικὸν ἀπὸ τὸ μάγαρ=γαῖδοῦρι παράγοντες αὐτό. Ἐγὼ δὲ οἷμαι δὲν εἶδον τοιαῦτα ζῶα ἢ δίποδα τινά, νομίζω, ὅτι ἐλέγετο Μέγαρ ρεῦμα, Μεγάρευμα Μεγάροβο, ὡς ἐκ θέσεως ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ μεγάλου ρεύματος κείμενον.

(Στρούγκας)- Όχριδος (Λυχνιδού) Κεράμου (Ψέσνας) καὶ διὰ τῶν στενῶν τοῦ διαβάτου εἰς Ἡράκλειαν τῆς Πελαγονίας (Μοναστήρι) Ἐδεσσαν, Πέλαν καὶ Θεσσαλονίκη ν. Ἀμαξιτὴ ὁδὸς σήμερον ἐννώνει τὴν Θεσσαλονίκην μετὰ τοῦ Δυρραχίου διὰ τῶν ἰδίων πόλεων καὶ τῆς ἰδίας περίπου ὁδοῦ.

Ὁ Πίνδος ὡς Κεντρικὸς Κόμβος

Ὁ Πίνδος ὑψούμενος εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, εἶναι ὁ Κεντρικὸς Κόμβος, ἐξ οὗ δειράδες καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις ἐκτείνονται· ἀλλ' αἱ κυριώτεραι αὐτοῦ ὄροσειραὶ εἶναι αἱ διευθυνόμεναι, ἡ μὲν ἀκριβῶς πρὸς Νότον μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἡ δὲ πρὸς Βορρᾶν ἐπίσης μέχρι τῶν λιμνῶν Ὀχριδος καὶ Πρέσπας, (Λυχνιδού καὶ Ἀψάλου) ἡ ἀκριβέστερον μέχρι τοῦ Δεβόλεως ποταμοῦ (τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἄψου) ἐπὶ ἐκτάσεως μήκους πολλῶν χιλιαμέτρων καὶ χωρίζει ἀκριβῶς τῆς Ἡπείρου καὶ Ἰλλυρίας, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ λοιπὴν Ἑλλάδα.

Ἡ μεγάλη αὕτη σειρὰ τοῦ Πίνδου, ἣτις κατὰ τόπους ὑπὸ διάφορα γνωρίζεται ὀνόματα, εἶναι παράλληλος τῆς ἀκτῆς Ἡπείρου καὶ Ἰλλυρίας πρὸς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος.

Ἡ Πίνδος αὕτη ὄροσειρά, ἡ ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν διήκουσα καὶ εἰς δύο χωρίζουσα τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, εἶναι κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ἔκφρασιν Γραμμὴ Ἀμυντικὴ Πρώτης τάξεως καὶ ὅτι ὁ κατέχων ταύτην, εἶναι κύριος τῶν ἐκατέρωθεν κειμένων χωρῶν.

Τὴν σημαντικώτητα τῆς γραμμῆς ταύτης, ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν καὶ τὸ ὄχυρόν αὐτῆς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρίδωσιν οἱ Ῥωμαῖοι στρατηγοί. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμυλίου, (τῷ 168 — 7 π. Χ.), ἣτις εἶχε μὲν καὶ λόγον Ἐθνικῆς Ἐκδικήσεως, ἔνεκεν τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείας τοῦ Πύρρου καὶ τῶν νικῶν αὐτοῦ κατὰ τῶν Ῥωμαίων τῷ 280 π. Χ. καὶ τὴν σθεναρὰν ἀντίστασιν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ῥωμαίων μετὰ ταῦτα, ἀλλὰ κυρίως, ἵνα μὴ ἀφήσῃ ὀπισθὲν τοῦ ἐχθρόν δυνάμενον νὰ τοῦ κόψῃ τὴν πορείαν, ἐπέφεραν τριαύτας ἐπὶ τῆς Ἠπείρου καταστροφάς, οἷας οὐδεμία ὑπέσται χώρα· ἐβδομήκοντα ἀνεσκάφησαν πόλεις καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων ἐφονεύθησαν καὶ ἐξηνδραποδίσθησαν καὶ εἰς Ῥώμην ἀπεστάλησαν, ὅπως ὡς κτήνη, πωληθῶσιν εἰς τὰς ἀγορὰς αὐτῆς.

Μόλις συνετελέσθη ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ κατάκτησις τῆς χώρας καὶ διευθετήθησαν τὰ ἐν Ἠπείρῳ, αἱ Ῥωμαῖκαὶ στρατιαὶ ὤδευον πρὸς Ἀνατολάς, ἵνα καταλάβωσι τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν. Πολυάριθμοι οὖσαί αἱ στρατιαὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ εἰς διάφορα εὑρισκόμενα μέρη ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἰλλυρία, διήλθον τὸν Πίνδον εἰς διάφορα σημεία, ὅπου ὑπῆρχον δίοδοι, (τουτέστι δερβένια) καὶ ὡς φρόνιμοι καὶ προβλεπτικοὶ στρατηγοί, ἀφῆνον ἐκεῖ φρουρὰς στρατιωτῶν διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.

Προχωρῶν ὁ Παῦλος Αἰμύλιος κατέλαβε τὴν Θεσσαλίαν καὶ δι' αὐτῆς νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλὰ ἄλλη ὀρεινὴ γραμμὴ, πλεον ὄχυρὰ καὶ ἀμυντικὴ χωρίζει τὴν Θεσσαλίαν τῆς Μακεδονίας, ἡ τοῦ Ὀλύμπου. Διὰ νὰ

κατέλθη εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο ὑπάρχον διόδοι, ἡ τῶν Στενῶν τῆς Πέτρας ὁπόθεν διήλθεν ὁ Ξέρξης εἰς Θεσσαλίαν καὶ τὰ Στενά τῶν Τεμπῶν. Καὶ τὰς δύο ταύτας διόδους κατεῖχε στρατιωτικῶς ὁ Περσεύς, ὁ τελευταῖος τῶν Μακεδόνων βασιλεύς. Ὁ Αἰμύλιος δὲν ἐτόλμησεν, οὔτε τὰ Στενά τῆς Πέτρας οὔτε τὰ τῶν Τεμπῶν νὰ παραβιάσῃ καὶ ἐξελέξατο τρίτην ὁδὸν, ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν κειμένην, διὰ τοῦ νῦν Νεζεροῦ καὶ Καρυῶν, ἀποκόψας τὸ δάσος τῆς Καλλιπεύκης διὰ τῶν Καναλίων, συντομεύσας οὕτω κατὰ πολὺ τὴν κάθοδόν του εἰς Μακεδονίαν⁽¹⁾.

Πάντα ταῦτα ἐλάμβανον χώραν τῷ 167 π. Χ., καθ' ὃν χρόνον ὁ τελευταῖς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Περσεύς, ἄγεται αἰχμάλωτος εἰς Ρώμην ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμυλίου. Ἄλλ' αἱ στρατιάι τῶν Ρωμαίων ἀποτελοῦντο ἰδίως ἀπὸ Ἑλλήνων ἀποίκους ἐν Ἰταλίᾳ πρὸ πολλοῦ ἐγκατασταθέντας, ὧν ὁ πληθυσμὸς ἦτο τοιοῦτος, ὥστε ἡ Ἰταλία Μεγάλη ἐκαλεῖτο Ἑλλάς. Εἰς τούτους προσθέσατε καὶ τοὺς ἐναπομείναντας ἐκεῖ ἐκ τῆς στρατιᾶς τοῦ Πύρρου ὅτε οὗτος τόσας κατήγαγε νίκας κατὰ τῶν Ρωμαίων πρὸ 120 περίπου ἐτῶν, τὸ 280 π. Χ.

Καὶ ἐνόσω μὲν διήρχουν οἱ πόλεμοι τῶν Ρωμαίων κατὰ

(¹) Περὶ τοῦ σημαντικοῦ τούτου σημείου τῆς συγκοινωνίας Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας πολλὰ μᾶς ἐδίδαξεν ὁ τελευταῖος τοῦ 97 ψευτοπόλεμος. Καὶ οἱ μὲν Τοῦρκοι πολλὰ ἐκέρδισαν ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου γεγονότος, ἐνώσαντες δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ τὴν Λεπτοκαρυὰν μὲ τὰς Καρυὰς καὶ Ἐλασσῶνα συντομεύσαντες οὕτω τὴν ὁδὸν κατὰ τὸ ἡμισυ καὶ πλέον, ἀντὶ τῆς διὰ τῶν Στενῶν τῆς Πέτρας.

τῶν Ἑλλήνων, ἅπασαι αἱ δίοδοι τῶν ὀρέων καὶ ἰδίως τοῦ Πίνδου, Ὀλύμπου καὶ Βαρνοῦντος ἐνεμπιστεύοντο τὴν φύλαξιν αὐτῶν εἰς στρατιώτας Ρωμαίους, οἵτινες κατὰ περιόδους ἀντικαθίσταντο ὑπὸ ἄλλων ἐπὶ σειράν πολλῶν ἔτων καὶ παρέλευσιν γενεῶν ἴσως. Μετὰ τὴν ἐντελῆ κατάκτησιν ὅμως καὶ ὑποδούλωσιν ἀπάντων τῶν Ἑλληνικῶν Χωρῶν καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Κοσμοκρατείας Ρώμης, ἡ Ἑλληνικὴ Χερσόνησος ἅπασα διηρέθη διοικητικῶς εἰς Θέματα (¹) καὶ κατὰ τὰ τότε νόμιμα ἐστρατεύοντο ἢ ἐστρατολογοῦντο.

Ἄπασα δὲ ἡ Ἑλληνικὴ Φυλὴ ἰδίως δὲ ἡ Ἡπειρος, ἡ Ἰλλυρία καὶ ἡ Μακεδονία ἔδιδον τὰς γενναιοτέρας καὶ νικηφόρους Ρωμαϊκὰς λεγεῶνας καὶ τοὺς ἐνδοξοτέρους στρατηγούς, τοὺς ὁποίους ἐν αὐτοῖς τοῖς στρατοπέδοις καὶ ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν ἀνεκλήρυττον αὐτοκράτορας καὶ ἐπέβαλλον αὐτοὺς (εἰς τὴν Ῥώμην).

Μεταξὺ τῆς Ἰταλίας καὶ Ἀσίας, κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς, παρεμπίπτει ἡ Ἑλλ. Χερσόνησος καὶ δι' αὐτῆς θὰ μετεφέροντο αἱ στρατιαὶ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἀσίαν, ἥτοι ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἡπείρου ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, μέχρι τῶν

(¹) Ἰλλυρία καὶ Ἡπειρος ἀπετέλεσαν ἐν Θέμα ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα Ἰλλυρία καὶ αἱ λεγεῶνες Ἰλλυρικαὶ ἐκαλοῦντο· ἔπραξαν τοῦτο ἴσως οἱ Ρωμαῖοι ἐκδικούμενοι καὶ δὲν ἀναφέρεται κἄν Ἡπειρος, συγχωνεύσαντες αὐτὴν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν. Μετὰ 300 περίπου ἔτη, ὅτε τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ἀντικατέστησεν ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία τὸ Θέμα τοῦτο ὠνομάσθη Ἡπειρος Ἄνω καὶ Κάτω, ἀπαλειφθέντος ἐντελῶς τοῦ ὀνόματος Ἰλλυρία.

ἀκτῶν τῆς Ἀσίας, κατεσκεύασαν μεγάλας στρατιωτικὰς ὁδοὺς, ἐν ὁλόκληρον σύμπλεγμα τοιούτων, αἵτινες φέρουν ἐν ὄνομα Ἐγνατία⁽¹⁾.

Αἱ ὁδοὶ αὗται, αἱ διὰ μέσου τῶν ὄρέων καὶ στενωπῶν διερχόμεναι, ἐχρησίμευον περιπλέον καὶ εἰς τὴν συγκοινωνίαν τῶν κατοίκων καὶ τοῦ ἐμπορίου. Πρὸς ἀσφάλειαν λοιπὸν καὶ διατήρησιν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἐκλατίνισιν τῆς χώρας ἀποβλέποντες, ἐγκατέστησαν πανταχοῦ τῶν διόδων μονίμους στρατιωτικὰς φυλακὰς.

Ἐκ συμφέροντος δὲ καὶ καθήκοντος, ἐνεμπιστεύετο τὰς θέσεις ταύτας εἰς τοὺς ἀπομάχους καὶ ἀποστράτους ἐκείνους, τοὺς ἐν ταῖς μάχαις γεγηρακότας καὶ ἀναπήρους, οἵτινες ἐπροτίμουν νὰ εὐρίσκονται εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας καὶ τοῖς ἐδίδοντο προνόμια τινὰ καὶ ἐγκαθίσταντο κατ' ἐκλογὴν εἰς μέρη γνωστὰ αὐτοῖς. Εἰς τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδας ἐξ ὧν κατήγοντο.

Οἱ ἀπόστρατοι λοιπὸν καὶ ἀπόμαχοι τῶν νικηφόρων λεγεῶνων, τὰς ὁποίας ἀπετέλουν ἰδίως Ἡπειρῶται, Ἰλλυριοὶ καὶ Μακεδόνες, ἐγκαθιστάμενοι εἰς τὰς διόδους καὶ τὰς κλεισωρίας ταύτας, ἐλάμβανον συζύγους ἐντοπίας ἐκ τῆς πατρίδος των ἕκαστος οἱ μὲν, ἄλλοι δὲ ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποίκων οἰκογενειῶν, αἵτινες τότε ἐφύλαττον θρησκευτικῶς καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθνη καὶ ἔθιμα,

(¹) Διατὶ δὲν γνωρίζω, ὑποθέτω ὅμως, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη, εἴτε ἐκ τοῦ μηχανικοῦ, ὅστις κατεσκεύασεν αὐτάς, εἴτε ἐκ τοῦ στρατηγοῦ, ὅστις ἐμελέτησε καὶ ὑπέδειξεν, εἴτε καὶ ἐκ φιλοδόξου τινος καὶ πλουσίου πατριώτου, ὅστις ἐδαπάνησε πρὸς κατασκευὴν αὐτῶν.

ἄτινα καὶ μετὰ παρέλευσιν δισχιλίων ἐτῶν, καὶ σήμερον διατηροῦσιν ἀκόμῃ, εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Εἰς τὰς νέας ταύτας οἰκογενείας, οἱ μὲν ἄνδρες ὡς στρατιῶται ἔμαθον καὶ ὠμήλουν τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν τὴν γλῶσσαν τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Ἀρχῶν τοῦ τόπου, αἱ δὲ γυναῖκες τὴν Ἑλληνικὴν. Ἡ συνεννόησις μεταξὺ τῶν συζύγων ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἐγένετο διὰ τῶν δύο τούτων γλωσσῶν, τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα εἶαι τὸ κράμα αὐτῶν ἢ Ἑλληνολατινική, τουτέστιν ἢ νῦν καλουμένη ἢ Βλαχική ἢ Κουτσοβλαχική.

Οὕτω πως μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ὡς εἶπομεν, ἐξετελοῦντο αἱ στρατιωτικαὶ αὐταὶ ἐγκαταστάσεις καὶ οὐχὶ ἀποικίαι, ὡς διατείνονται τινες καὶ αὐτοὶ πράγματι εἶναι οἱ Δερβεναγάδες τοῦ ἀγωγιάτου Μετσοβίτου Λαύδα, ἐξ ὧν κατάγονται οἱ Βλάχοι ἢ Κουτσοβλάχοι τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας.

Πόθεν λοιπὸν αἱ ἀξιώσεις τῶν Ρωμούνων;

Μία ἐπὶ τῶν παρελθόντων αἰώνων τῆς ἱστορίας ἐπισκόπησις, νομίζομεν, ὅτι εἰς ἀντίθετα τῶν ἀξιώσεων τούτων θὰ μᾶς φέρῃ συμπεράσματα.

Τῷ 167 π. Χ. ἡ Ἑλληνικὴ Χερσόνησος γίνεται ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ καὶ τὸ 103 μ. Χ. ὁ Τραϊανὸς ὑπέταξε τοὺς Δάκας. Μεσολαβοῦσιν οὕτω 270 ἔτη, ὁπότε, αἱ ἐπὶ τοῦ Πίνδου Στρατιωτικαὶ ἐγκαταστάσεις, εἶχον πλέον πολλαπλασιασθῆ. Οὕτω λοιπὸν, οἱ τὸ Ἑλληνικὸν φωνεπώνυμον φέροντες Βλάχοι ἐξ ἅπαντος ἐχρησιμοποιήθησαν

ὑπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀρχῆς διὰ τοῦ Τραϊανοῦ εἰς τὴν νέαν ἐν Δακίᾳ ἐγκατάστασιν τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας.

Διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀπεράντου ταύτης χώρας, ἣτις κεῖται μεταξὺ τῶν Καρπαθίων ὄρέων καὶ τοῦ Ἰστρου (Δουνάβεως) μετεχειρίσθησαν πολλοὺς Βλάχους. Τούτους ἐξ ἅπαντος ἠκολούθησαν πολλοὶ ἄλλοι, εἴτε ὡς συνοδοὶ αὐτῶν, εἴτε ὡς κερδοσκόποι ἀποικοὶ, ὡς τοῦτο καὶ μέχρι σήμερον συμβαίνει, διεμοιράσθησαν ἀνά τὴν χώραν. Ἐκ τούτων, οἱ μὲν ὡς Διοικηταὶ καὶ ὀργανωταὶ μετὰ τῶν συνοδῶν, κατ' ἀνάγκην εἰς ἅπασαν τὴν χώραν, οἱ δὲ ὡς κερδοσκόποι καλλιεργηταὶ ἢ ποιμένες, κατ' ἐκλογὴν εἰς διάφορα μέρη τῆς χώρας καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ὑπερρείας τῶν Καρπαθίων χάριν τοῦ προσφιλοῦς αὐτῶν ἐπαγγέλματος ὡς Βλάχοι, ἐὰν προσθέσωμεν καὶ τοὺς ἐναπομείναντας ἐκ τῶν Ἰλλυρικῶν Λεγεόνων, οἵτινες ἐστρατεύθησαν ἢ ἐστρατολογήθησαν ἐκ τῶν μερῶν τούτων, κατάδηλον γίνεται, ὅτι ἔδωσαν καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὴν χώραν, (τὴν Δακίαν) ἣτις ἐξ αὐτῶν Βλαχία ὠνομάσθη.

Αἱ τῶν διαφόρων συγγραφέων ἰδέαι, μετὰ πάροδον πολλῶν αἰώνων, ἀπὸ σκοποῦ γραφεῖσαι περὶ ἀποικίσεων τῶν Μολδοβλάχων ἐν Ἠπειρῷ καὶ Μακεδονίᾳ ἐπὶ τῶν ὄρέων Πίνδου, Βαρνοῦντος (Περιστερίου) καὶ Ολύμπου τῆς κτηνοτροφίας χάριν, οὐχὶ μόνον ἀνυπόστατοι καταδείκνυνται, ἀλλὰ καὶ καταφόρως γελοῖαι (').

(') Καὶ ἐρωτῶμεν τοὺς νῦν κυρίους Ρωμῶνους, ἀπὸ ποῦ καὶ ἕως ποῦ καὶ τίνι τρόπῳ δημιουργοῦσιν ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν ἀνὰ τὸν Πίνδον ἐγκατασταθέντων Ἠπειρωτῶν, Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων φυλάκων τῶν διόδων καὶ κλεισωρειῶν.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἀπε-

Ὁ ΛΑΚΜΟΣ (Κατάρα).

Τὸ ὄροπέδιον Πολιτσιές.

Ἡ σπουδαιότερα πασῶν τῶν διόδων ἐπὶ τοῦ Πίνδου εἶναι ἡ φέρουσα ἀπὸ τῆς Ἡπείρου καὶ Ἰλλυρίας εἰς Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν διὰ τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Λάκμου Πολιτσιές· δι' αὐτοῦ, ὡς εἶπομεν, διέρχεται καὶ ἡ Ἐγνατία ὁδός, ἡ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ λεγομένη.

Ἐπειδὴ ἡ θέσις αὕτη, εἶναι σημαντικὴ ὑπὸ ἔποψιν στρατιωτικὴν, στρατηγικωτάτη δὲ καὶ ἐπικαιρωτάτη πρὸς πᾶσαν στρατιωτικὴν ἐνέργειαν, δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ ἐπεκταθῶμεν περισσότερον, συνδυάζοντες πρὸς τ' ἀρχαῖα, τὰ σημερινὰ γεγονότα, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ἐπὶ τέλους, πῶς ἐπὶ τῶν τοιούτων ζητημάτων σκέπτονται καὶ ἐνεργοῦσιν οἱ γείτονές μας νῦν. Τοῦτο πρέπει καὶ ἐπιβάλλεται νὰ τὸ ἐννοήσωσιν καὶ μελετήσωσιν οἱ Κυβερνῶντες ἡμᾶς καὶ

δέχθησαν καὶ τὴν διοικητικὴν τῆς χώρας διαίρεσιν καὶ τὸ σύστημα τῶν Ροῦμ (Ἑλλήνων), ἀντικατέστησαν τὰς φυλακὰς τῶν διόδων διὰ Τούρκων στρατιωτῶν καὶ μετὰ ταῦτα διὰ τῶν ἐξισλαμισθέντων ἐντοπίων ἐκείνων, ὅσοι ὑπηρεσίας προσέφερον τῷ κατακτητῇ, τῶν μέχρι καὶ νῦν Δερβенаγάδων Ἀρβανιτῶν (Ἀλβανῶν).

Καὶ δὲν θὰ ἦτο λογικώτερον, ἀφοῦ ἐπὶ δύο αἰῶνας περίπου ἐκυβερνήσαμεν τὴν Μολδοβλαχίαν δι' Ἑλλήνων Ἡγεμόνων εἰς τοὺς ὁποίους χρεωστοῦν τὴν ὑπαρξίν των, τὴν ἀνάπτυξίν των καὶ τὴν εἰς ἔθνος σύμπτυξιν αὐτῶν, νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς ἀξιώσεις ἐπ' αὐτῶν.

πρὸ πάντων οἱ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἀσχολούμενοι (').

(¹) Ὅτε ἡ Διεθνῆς Ἐπιτροπὴ ἔθετεν ἐπὶ τόπου τὰ ἀποδεχθέντα ὄρια κατὰ τὸ διάγραμμα τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου, δταν εὐρέθησαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Πίνδου «τὸ Περισιέρι», οἱ Τούρκοι Ἐπιτροποὶ ἠμοισθήτουν τὰς κορυφὰς ὁρέων τινῶν μετατοπίζοντες αὐτάς ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ κρατήσωσι τὴν μόνην τοῦ Ζυγοῦ δίοδον καὶ περιλάβουν αὐτοὶ τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Πηνειοῦ καὶ τινὰ χωρία τὸ Μαλακάσι, τὴν Κοτσούφλιανη καὶ ἄλλα τινά.

Ὁ Ἄγγλος ταγματάρχης Ἄρδαχ μετὰ δύο ἄλλων ἀξιωματικῶν Ἄγγλων, ἐνὸς Ἑλληνοσ τοῦ κυρ. Λυκούδη μετὰ τῶν ὑπαξιωματικῶν Πρασᾶ καὶ Μαίνου καὶ δύο Τούρκων ἀξιωματικῶν ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν τοῦ χάρτου τῶν νέων ὁρίων, ἔχων τὸν χάρτην μου, ὅστις ἀντεστρατεύετο εἰς τὰς γεωγραφικὰς τῶν Τούρκων ιδέας, διέκοψε τὴν ἐργασίαν καὶ μὲ ἐζήτησεν ἐπιμόνως.

Ὁ ἀείμνηστος Κουμουνδοῦρος διὰ τοῦ Ἰπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Βαλτινοῦ, μὲ ἔπεμψεν ὡς Σύμβουλον τῆς Ἑλλ. Ἐπιτροπῆς, ἣτις μετὰ τῆς Διεθνοῦς εὐρίσκετο εἰς Ἰωάννινα. Μετὰ τινὰς ἡμέρας εἶμεθα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Πίνδου, ὅπου εὐρέθη διαφωνῶν πρὸς τὰς παραλόγους τῶν Τούρκων ιδέας, καὶ ἀπεφασίσθη ν' ἀποφανθῆ ἡ Διεθνῆς Ἐπιτροπὴ, ἣτις εὐρίσκετο εἰς Μέτσοβον. Μετέβημεν ἐκεῖ ὅπου τὴν ἐπιούσαν διὰ ἀποδείξεως μὴ ἐπιδεχομένης ἠμοισθήτησιν ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐπεβλήθη ἡ γνώμη μου.

Τότε οἱ Τούρκοι Ἐπιτροποὶ ἐζήτησαν τὴν ἀπομακρυνσίν μου, μὴ εἰσκακουσθέντες δὲ, διότι δὲν εἶχον ψῆφον καὶ μόνον ὡς σύμβουλος ἠκολούθουν, οἱ Τούρκοι ἐπέδειξαν τηλεγράφημα τοῦ Στρατάρχου Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου Χιδαγιέτ-Πασᾶ δι' οὗ διέταττεν αὐτούς: ἐὰν δὲν ἀπομακρυνθῆ ὁ Μεγάλης Χρυσικός, νὰ διακόψουν τὰς ἐργασίας, διότι αὐτὸς περιῆλθε τὴν χώραν μας, εἰσῆλθεν εἰς ὅλα τὰ φρούρια, κατέσρωσε χάριτην Στρατιωτικὸν καὶ εἶναι δι' ἡμᾶς ἕνας ἐπικίνδυνος κατὰσκοπος. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἐπίσημος τίτλος τοῦ Χιδαγιέτ Πασᾶ, τὸν ὁποῖον φέρω ὡς τὸ μεγαλύτερον παράσημον τὸ ὁποῖον δύναται τις ἐπαξίως νὰ φέρῃ. Κατ' οὐδένα λόγον ἠννοεῖ ὁ Ἄρδεχ ν' ἀπομακρυνθῶ καὶ ἐπείσθη τότε μόνον, ὅτε ἐδηλώθη αὐτῷ ὅτι θὰ προηγηθῶ

Ἐπὶ τοῦ ὄροπέδιου Πολιτισῆς ὑπερμεσοῦντος τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1880—1 ἀνήλθομεν μετὰ τοῦ Λαύδα, κορυφὴν βουνοῦ Μαυροβοῦνι καλουμένην, ἐξ ἧς ἐβλέπομεν ὡς ἐπὶ χάρτου τὸ ὄροπέδιον. Ἐν τῷ μέσῳ καταφύτων λόφων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄωου, ὑπέδειξεν ἐμοὶ ὁ Λαύδας ἐρείπια χωρίου. Ἐκεῖ ἦτο πρῶτα τὸ χωριὸν Ἐμπερατόρια καὶ ὀλίγον ἄνω τὰ τῆς Πολίτιαις, καὶ εἰς μικρὰν τούτων ἀπόστασιν, εἶναι σήμερον Τουρκικὸς στρατιωτικὸς Σταθμὸς (Καραοῦλι) καὶ ὀλίγον πέραν πρὸς Ἀνατολὰς τὸ χάνι Τζάν-χορταρᾶ τὸ παροιμιώδες ἐν Ἡπείρῳ.

Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Λαύδα, ἐκεῖ ἦτο πρῶτα τὸ χωριὸν (πρὶν Ἐμπερατόρια) καὶ ἐπειδὴ τὸν χειμῶνα ἐκλείετο ἀπὸ τὰ πολλὰ χιόνια καὶ ὑπέφερον πολὺ, μετέφερον αὐτό, ὅπου τὸ νῦν Μέτσοβον ἐν τῷ μέσῳ τῶν βουνῶν εἰς χαμηλότερον μέρος προσήλιον καὶ ἀπάνεμον, ὅπερ

τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ θὰ ἐγείρω πυραμίδας εἰς διάφορα σημεῖα ὑπὸ αὐτοῦ ὀρισθέντα πρὸς εὐκόλιαν τοῦ τριγωνισμοῦ.

Τὰ Μετέωρα καὶ ἰδίᾳ ὁ Ἄγ. Στέφανος ἦτο τὸ κέντρον ἐξ οὗ διεήθυνα τὰς ἐργασίας ταύτας καὶ τελευταία πυραμὶς εἶνε ἡ ἐπὶ τῆς Ὀσσης, ἣν ἤγειρα δι' Ἑλλήνων Στρατιωτῶν. Τὰ αὐτὰ περίπου συνέθησαν καὶ ἐν Τυρνάβῳ μὲ τὰ Κριτῆρι καὶ Ἀκροτῆρι.— Ὅ,τι εἰ Τούρκοι ἀπέτυχον τότε τὸ ἔλαβον μὲ τὴν σπάθην των. Ὁ ψευδοπόλεμος τοῦ 97 ἐκτὸς τοῦ στίγματος τὸ ὅποιον ἐνεκόλαψεν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ ἀτυχοῦς ἔθνους, ἐπέφερεν καὶ ἀπώλειαν ἐδάφους καὶ κατοίκων ὑποδούλωσιν καὶ τὴν κατάληψιν ὅλων τῶν στρατηγικῶν σημείων καὶ διόδων, καὶ ἑκατὸν ἑκατομμύρια ἀποζημιώσεως! Τοιαῦτα αἰσχρὰ ἀπαιτοῦσιν ἐκπείκην. Καὶ οἱ ἐργάται αὐτῶν ;... εὐρίσκονται εἰς τὰς θέσεις των !

ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του Μετσόβου νον (Μέτσοβον) μετωνομάσθη μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν Προσήλιον. Πρὸς διάκρισιν τοῦ ἀπέναντι κειμένου, Ἀνήλιον.

Αὐτόθι ἔνεκεν τῆς συγκεντρώσεως πολλῶν ὁδῶν καὶ αἱ ἀποστολαὶ ἦσαν πυκνότεραι καὶ πολυπληθέστεραι ἀπόγονοι τούτων εἶναι τὸ Μέτσοβον Ἀνήλιο καὶ Προσήλιο, τὸ Μαλακάσι, ἡ Μηλιά, ἡ Βωβοῦσα καὶ ἄλλα τινὰ ἀσημαντα χωρία, τὰ γειτονικὰ τούτοις.

Πρὸς νότον, οὐχὶ μακρὰν εὐρίσκομεν ἄλλην δίοδον Μάνδρα τοῦ Χόντζα λεγομένην, ὅπου ἔχει τὰς πηγὰς του ὁ Ἀχελῷος καὶ ὀλίγον κάτωθεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ εἶναι τὸ Χαλίκι ἐπὶ τῆς Ἀνατ. πλευρᾶς τοῦ Πίνδου. Βλαχοχώρι καὶ τοῦτο.

Ἐκ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς τοῦ Πίνδου, δυτικῶς, ἔχει τὰς πηγὰς του, παραπόταμός τις τοῦ Ἀράχθου, ὅστις μεταξὺ τῶν κωμῶν Συρράκου καὶ Καλαρρυτῶν διερχόμενος, ἀδιαφόρως Καλαρρυτικός ἢ Συρρακιώτικος ὀνομάζεται. Ἡ κοίτη αὐτοῦ εἶναι τὰ ὅρια τῆς μικρᾶς ἐλευθέρας Ἡπείρου καὶ τῆς δούλης, ἔχουσα τὴν μίαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὴν ἄλλην.

Μετὰ τὴν δίοδον τοῦ Μετσόβου, δευτέρα ἔρχεται ἡ διὰ τῶν Συρράκου καὶ Καλαρρυτῶν διερχομένη ἐπὶ γεφύρας πρὸ τῆς ὁποίας συγκεντροῦνται πολλὰ ἐκ τῆς Ἡπείρου ὁδοί, ἄγνωστον ἂν καὶ αὐτόθι διήρχετο Ἐγνατία τις ὁδός. Ἡ ἐγκατάστασις ὁμῶς αὐτόθι στρατιωτικῆς φρουρᾶς ἐκ τῶν ἀποστράτων καὶ ἀπομαχῶν τῶν Ἡπειρωτικῶν Ρωμαϊκῶν λεγεόνων πολὺ πιθανὴ φαίνεται μοι καὶ ἀπόγονοι τούτων εἶναι αἱ Ἑλληνικώταται αὐτὰ κῶμαι.

Τελευταία πρὸς νότον δίοδος ἐπὶ τοῦ Πίνδου, ὅστις ἐν-
ταῦθα Τσιουμέρκα καλεῖται, εἶναι ἢ ἀπὸ τῆς Ἄρτας
διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Κόρακα ἐπὶ τοῦ Ἀχελώου, καὶ φέρει
εἰς τὰ Στενά τῆς Πόρτας (Πόρτα Παναγιά) πρὸς τὴν
Θεσσαλικὴν πεδιάδα. Ἡ δίοδος αὕτη καὶ ἱστορικὴν ἔχει
ἀξίαν. Δι' αὐτῆς ὁ Καίσαρ ἀπὸ τῆς Νικοπόλεως ἐν ὀλίγῳ
χρονικῷ διαστήματι κατήλθεν εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἀπροσ-
δοκῆτως ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν Φαρσάλων, ὅπου ἐστρατο-
πέδευεν ὁ Πομπηῖος. Μάχη κρατερὰ συνήφθη, ἣτις ἀπέ-
ληξεν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Πομπηίου καὶ τὴν φυγὴν
αὐτοῦ διὰ τῆς Λαρίσσης καὶ τῶν Τευπῶν εἰς τὰς ἐκ-
βολὰς τοῦ Πηνειοῦ (Τσιάγεςι) καὶ διὰ παραμένοντος ἐκεῖ
πλοίου εἰς Αἴγυπτον, κατὰ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου τοῦ
48 ἔτους π. Χ.

Καθ' ἅπασαν τὴν γραμμὴν ταύτην τοῦ Πίνδου πρὸς
νότον εὐρίσκονται τοιοῦτοι συνοικισμοὶ σποράδην Κουτσο-
βλάχων.

Πρὸς βορρᾶν τοῦ Μετσόβου ἀκολουθοῦντες τὴν ὄροσειρᾶν
τοῦ Πίνδου ὑπὸ διάφορα κατὰ κορυφὰς ὀνόματα, συναν-
τῶμεν πολλὰς διόδους καὶ πλησίον ἐκάστης καὶ μίαν
κώμην Κουτσοβλαχικὴν ἀνθοῦσαν. Τὸ Περιβόλι, τὴν
Ἀβδέλαν, τὴν Σαμαρίναν ὑπὸ τὴν κορυφὴν Σμό-
λικα (2574). Γράμμοστα, Δάρδα καὶ ἄλλα χωρία
ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τοῦ Γράμμου καὶ τελευταίας
ἄκρας τοῦ Πίνδου, παρὰ τὴν Κορυτσᾶν.

Αὐτόθι συναντᾶται ἡ βορρεια τοῦ Πίνδου ἄκρα μετὰ

τῆς μερημβρινῆς δειράδος τοῦ Βαρνοῦντος (Περιστερίου), τὰς ὁποίας χωρίζει ὁ Δέβολις ποταμὸς καὶ σχηματίζονται τὰ ὄχυρά στενά (ὁ Αὐλὼν τῶν ἀρχαίων) ἐπὶ δίωρον περίπου ⁽¹⁾, ἅτινα τῆς Βίγλιτσας λέγονται ἐκ τῆς παρακειμένης Βλαχικῆς κώμης.

Παραλλήλως τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης, ἀμαξιτὴ ὁδὸς φέρει ἀπὸ τῆς Ἡπείρου εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἄλλη αὕτη Ἐγνατία ὁδός, ἣτις συνήντα τὴν ἐκ Δυρραχίου εἰς Θεσσαλονίκην, παρὰ τὴν Φλώριναν.

Τὸ ὄρος ΒΑΡΝΟΥΣ

Περίστειρον κοινῶς λεγόμενον ὡς δευτέρα ἀμυντικὴ γραμμὴ

Ὁ Βαρνοῦς (Περίστειρον ὑπὲρ τὰς λίμνας Πρέσπαν ("Αψάλον) καὶ Βεντρούκην πρὸς ἀνατολὰς ὑψόμενος (2350) ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν μὲν μέχρι τοῦ Κρουσόβου, ὅπερ κεῖται εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς δειράδος αὐτοῦ Μπαμπᾶ

(¹) Τὸν Αὐλῶνα τοῦτον ἀποτελοῦσιν ἡ τελευταία ἄκρα πρὸς βορρᾶν τοῦ Πίνδου, ἣτις Γράμμος αὐτόθι καλεῖται, ἡ πρὸς δυσμᾶς δειράς τοῦ Βαρνοῦντος εἰς τοὺς πρόποδας καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δεβόλεως κεῖται ἡ κώμη Βίγλιτσα (Βλαχοχώρι) καὶ ἡ πρὸς νότον ἄκρα τοῦ Πετρίνου ὄρους, ὅπερ καὶ Ἐηροβοῦνι λέγεται, καὶ κεῖται μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ὀχρίδος (Λυχνίτιδος) καὶ Ἀψάλου (Πρέσπας), εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ἔκειτο τὸ Πήλιον πόλις ὄχυρά, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστρέφων ἐκ τῆς κατὰ τῶν Τριβαλλῶν ἐκστρατείας καὶ ἐπειγόμενος, ὅσον τάχιστα νὰ φθάσῃ εἰς Βοιωτίαν, ἐπολιόρκησεν αὐτὴν καὶ ἐκυρίευσεν ἀστραπηδὸν (Ἀρριανός).

λεγομένης. Πρὸς νότον δὲ μέχρι Σιατίστης καὶ Κοζιάνης ἀποτελεῖ δευτέραν γραμμὴν ἀμύνης παράλληλον τῆς πρώτης, ἐπὶ τῆς ράχως τῆς ὁποίας ὑπάρχουν δίοδοι καὶ στενωποί, ὅπου πρὸς ἀσφάλειαν τῶν διερχομένων καὶ προστασίαν τῶν ἐμπορευομένων ὑπάρχουν καὶ σήμερον στρατιωτικοὶ σταθμοὶ (Καραούλια). Παρὰ τὰς διαβάσεις ταύτας παρατηροῦμεν ἐγκαταστάσεις Βλάχων καὶ Κουτσοβλάχων εἰς κώμας διαπρεπούσας καθ' ὅλα καὶ ἐπὶ Ἑλληνισμῷ καὶ ὀρθοδοξίᾳ καυχωμένας.

Ὡς ἐπὶ τοῦ Πίνδου, σημαντικὸν μέρος τῆς στρατιωτικῆς ρωμαϊκῆς ὁδοῦ εἶναι αἱ Πολιτισιές, οὕτως ἐπὶ τοῦ Βαρνοῦντος εἶναι τὰ στενώματα τοῦ Διαβάτοῦ, δι' ὧν ἄλλη στρατ. ρωμ. ὁδὸς διήρχετο. Ἡ ὁδὸς αὕτη (Β'. Ἐγνατία), ἀφετηρίαν ἔχουσα τὴν Ἐπίδαμνον τὸ νῦν Δυρράχιον μεταξύ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γενούσου καὶ τοῦ Δρεῖλωνος (Δρύνου) κειμένη καὶ ἀπέναντι τῆς τελευταίας ἄκρας τῆς Ἰταλίας εἰς τὸ στενώτερον τοῦ Ἀδριατικοῦ μέρους, φαίνεται ὅτι ἦτο περισσότερον ἐν χρήσει.

Ἐκ τῆς Ἐπιδαμνοῦ χωροῦσα συναντᾷ τὸν Γενούσον ποταμὸν παρὰ τὸ Πεκίγι. Παραλλήλως τῆς καίτης τοῦ Γενούσου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἀνερχομένη διέρχεται τὴν Ἀλθανούπολιν τὸ νῦν Ἀλθασάν, τὴν Δάρζαν (ἀρχαίαν Σκάμπαν) τὸν Ὄρακα ἐπὶ τῶν Ἀνθαουνίων ὄρεων, ἅτινα Μόκρα νῦν καλοῦνται (ἀρχ. Ὄκρα) Κατερχομένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους διέρχεται ἐπὶ γεφύρας τὸν Δρύνον ποταμὸν παρὰ τὰς Ἐγγεάλας τὴν νῦν Στρούγκαν, τὴν Ὀχρίδα ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς ὀμωνώμου λίμνης κειμένην, τὴν Κέ-

ραμον νῦν Ρέσναν καὶ διὰ τῆς κλεισωρείας Διαβα-
τοῦ εἰς Ἡράκλειαν τὸ νῦν Μοναστήρι.

Διαβατόν

Μεταξὺ λοιπὸν Ρέσνας καὶ Μοναστηρίου ἔχομεν τὴν
κλεισώρειαν Διαβατοῦ, ἣτις κεῖται ἐπὶ τῆς βορείας πλευ-
ρᾶς τοῦ Βαρνοῦντος (Περιστερίου). Ἡ διάβασις αὕτη εἶναι
καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ δυσκολωτέρα, ὅπου πάντοτε συμ-
βαίνουν ληστεῖαι καὶ κακουργήματα. Διαβατὸν εἶναι
τοποθεσία καὶ ὀνομάζεται οὕτω τὸ Στενόν, παρ' ᾧ
καὶ ὀμώνυμον χωρίον.

Ἐκ τῆς ἀνωθεν τοῦ στενοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ πέριξ εἶναι
πολλὰ χωρία καὶ κῶμαι. Ἐκατέρωθεν τοῦ Μεγάλου ρεύ-
ματος (Μέγα-ρέμα) αἱ ἀνωθεὶς κῶμαι Μεγάρρευμα καὶ
Τούρναβον, Καζάνι, Μηλόβιτσα, Γοπέσιον (Γκόβες), Δια-
βατὸν καὶ ἄλλα πολλὰ χωρία καὶ ἐνταῦθα παρατη-
ροῦμεν συμπύκνωσιν χωρίων ὑπὸ Βλάχων κατοικούμενα,
ὁμοίαν τῆς τῶν Πολιτσιῶν, μὲ συνείδησιν ἐλληνικὴν, παρ'
οἷς καὶ ἡ παράδοσις τῆς καταγωγῆς των σώζεται, ὡς
εἴπομεν.

Τὸ Περιστερί (Βαρνοῦς) ὑπερθεῖν τοῦ Μοναστηρίου
καὶ τῶν κωμῶν Μεγάρρευμα καὶ Τούρναβον, ὑψούμενον
(2462), εἶναι κατάφυτον καὶ περιρρυτον. Πρὸς βορρᾶν
ἐκτεινόμενον ταπεινοῦται βαθμηδὸν καὶ καταλήγει εἰς
τὸ ὄρος Μπαμπᾶ, ἐφ' οὗ τὸ ἀθάνατον Κρούσσα-
βον. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ Βλάχοι ὄντες καὶ γνήσιοι Ἕλ-
ληνες, ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τοῦ ἔθνισμοῦ των καὶ γενναίως

ὑπέστησαν τόσας καταστροφάς, δηώσεις, φόνους καὶ ἀτιμίας ὑπὸ τῶν ἀπαισίων Βουλγάρων, συμπραττόντων καὶ τῶν Τούρκων, χωρὶς οὐδεὶς νὰ δειλιάσῃ οὐδεὶς ν' ἀποκάμῃ ὑπὲρ τοῦ Ἔθνισμοῦ των, τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος των ἀμυνόμενοι.

Τὰ μόνα των παράπονα ἦσαν καὶ εἶναι κατὰ τῶν διαμελιστῶν τῆς Μακεδονίας, τοὺς ὁποίους τόσον εὐγλώττως διέψευσαν. Καὶ ὅμως οἱ ψευδοπατριῶται οὗτοι, μεγαλόσχημοι Σλαβόφρονες ἐν μέσαις Ἀθήναις διαιτώμενοι, κατορθώνουσι νὰ ζῶσιν.

Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι τὸ Κρούσοβον εἶναι ἡ τελευταία πρὸς βορρᾶν ἄκρα τῆς ἐν τῷ μέσῳ τῆς χερσονήσου ὄροσειρᾶς τοῦ Πίνδου, ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου, οὗτινος συνέχεια εἶναι περίπου καὶ ὁ Βαρνοῦς (τὸ Περιστέρνι).

Πέραν τοῦ Κρούσοβου πρὸς βορρᾶν μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ Δουνάβεως (ἀπόστασις πολλῶν ἡμερῶν, ἐνθα ἡ χώρα ὄρεινή καὶ κτηνοτρόφος μάλιστα, μεσολαβοῦσι δὲ τὸ βόρειον τῆς Μακεδονίας τμήμα, ἡ Ἀλβανία, τὸ Κοσσυφοπέδιον, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Σερβία) οὐδὲν οὐδαμοῦ συναντᾶται Βλαχικὸν χωρίον, ἐνῶ ποιμένες καὶ ποίμνια ἄπειρα, Πῶς λοιπὸν εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ Πίνδου καὶ τοῦ Βαρνοῦντος οἱ Βλάχοι; Φυσικὸν ἦτο νὰ ἐγκατασταθῶσιν οὗτοι εἰς τὰ μεσολαβοῦντα ὄρη τὰ μᾶλλον κατάλληλα πρὸς τὸν σκοπὸν των, τὴν κτηνοτροφίαν. Οὔτε ἦτο δυνατόν διὰ τῶν μερῶν τούτων νὰ διέλθωσι μετὰ τὰ ποίμνιά των, κατευθυνόμενοι ἀπὸ τῆς Ρωμουνίας εἰς τὸν Πίνδον.

Ἄπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον παραλλήλως τοῦ Πίνδου κατευθυνόμενος ὁ Βαρνοῦς (τὸ Περιστέρι) γνωρίζεται διὰ τῶν κορυφῶν αὐτοῦ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα. Μετὰ τὸ Περιστέρι, τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν ἔρχεται τὸ Βίτσι(ον), Σινιάσιζον, Καψάλι καὶ Κούρανον μεταξὺ Σιατίστης καὶ Κουζιάνης πρὸς Νότον ὑψούμενον καὶ ἀπέναντι τῶν Σερβίων.

Ἀποτελεῖ οὕτω Δευτέραν ἀμυντικὴν γραμμὴν, ἣτις ἐνουμένη μετὰ τοῦ Πίνδου διὰ δεξιᾶδος ἀπὸ Φλωρίνης μέχρι Βίγλιτσας, φράττει πρὸς Βορρᾶν τὴν ὠραίαν καὶ εὐρείαν ἄνω κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ, ἔχουσα εἰς τὸ μέσον τὴν Καστορίαν Λίμνην μετὰ τῆς ὁμωνύμου πόλεως.

Ἐπὶ τῆς Δευτέρας ταύτης ὄρσειρᾶς τοῦ Βαρνοῦντος ἐκτὸς τῆς Ρωμαϊκῆς Στρατιωτικῆς ὁδοῦ, περὶ ἧς ἀμέσως θὰ κάμωμεν λόγον, ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι διόδοι, αἵτινες φέρουσιν ἀπὸ τῆς κοιλάδος τῆς Καστορίας Λίμνης εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Καϊλάρ. Παρὰ ταῖς διόδους καὶ ἐπὶ τῆς ράχους σχεδὸν εἶναι αἱ βλαχοκῶμα. Νάβεσκα, Βλαχοκλεισοῦρα, Ἐμπόριον, Βλάτσι καὶ ἄλλα ἐκατέρωθεν τῶν πλευρῶν τοῦ ὄρους βλαχοχώρια μέχρι Σιατίστης μὲ συνείδησιν Ἑλληνικὴν.

Τρίτη Στρατιωτικὴ Ρωμαϊκὴ ὁδός.

Αὕτη εἰς τὸ μέσον τῶν δύο προηγουμένων κειμένη, ἀφετηρίαν ἔχει τὴν Αὐλῶνα πόλιν ὀλίγον ἀπέχουσαν τῆς παραλίας, ἣτις εἰς εὐρὺν ἀνοίγεται Κόλπον, τῆς Αὐλῶνος λεγόμενον.

Τὸν Κόλπον τοῦτον σχηματίζει ἡ πρὸς Βορρᾶν μακρὰ προέκτασις τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρέων ἐντὸς τῆς θαλάσσης, εἰς Ἀκρωτήριο, ὅπερ Γλώσσα καλεῖται. Νησίς δὲ Σάσων⁽¹⁾ καλουμένη, ἡ ἀρχαία Ἀκρόνησος ἐκ τῶν Ἀκροκεραυνίων ἐκσφενδονισθεῖσα, φράττει τὴν εἴσοδον τοῦ Κόλπου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ ὁ λιμὴν τῆς Αὐλώνος.

Τὴν ὁδὸν ταύτην ἀνευρίσκομεν, εἰς τὴν κλεισώρειαν (Αὐλώνα), ἦτοι τὰ Στενὰ τῆς Βίγλιτσας τὰ ὁποῖα, ὡς εἶπομεν, σχηματίζουν ἡ τελευταία πρὸς Βορρᾶν δεξιὰς τοῦ Πίνδου, Γράμμος καλουμένη, καὶ ἡ πρὸς Νότον δεξιὰς τοῦ Βαρνοῦτος μετὰ τοῦ Πετρίνου ὄρους, τοῦ μεταξὺ τῶν λιμῶν Ὀχρίδος καὶ Πρέσπας ὑψουμέ-

(¹) Ἡ νῆσος αὕτη, ἡ φράττουσα τὴν εἴσοδον τοῦ Κόλπου τῆς Αὐλώνος, ἀπετέλει μέρος τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἦτο εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ἀγγλίας. Ἐπομένως περιλαμβάνετο καὶ αὕτη εἰς τὴν παραχώρησιν καὶ περιελήφθη εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς παραδόσεως. Πάντες οἱ Εὐρωπαϊκοὶ Ἀτλαντες Γερμανικοὶ τε καὶ Γαλλικοὶ ἀναγράφουσι ταύτην ὡς Ἑλληνικήν, καὶ μόνοι ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν τοῦτο.

Φαίνεται ὅτι ἐξελήφθη ὡς ἀσήμαντος καὶ ἀναξία προσοχῆς χωρὶς νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τῶν τὴν σημαντικότητά τῆς θέσεώς της, οὔτε ἐξ ἀπλῆς περιεργείας νὰ ἐξετάσωσι πρὸς τίνα σκοπὸν τὴν κατεῖχεν ἡ Ἀγγλία ὡς Δύναμις Ναυτική. Τὸν ζητήσαντα δὲ νὰ μάθῃ ἀπὸ τοὺς ἐντεταλμένους νὰ κατέχωσι ταῦτα Γεν. Γραμματεῖς τῶν Ἰπουργείων τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν, ἀπέπεμψαν ὡς ἀδύνατα ζητοῦντα καὶ ἀνόητα.

Τώρα, ὅτε τὸ Ἔθνος εἰς ἐξαιρετικὰς εὐρίσκειται περιστάσεις, πᾶς τις ἐννοεῖ τί θὰ ἐσήμαινεν, ἐὰν ἐκεῖ ἐκυμάτιζεν ἡ Ἑλλην. Σημαία!

Μήπως δὲν εἶναι καιρὸς νὰ καταλάβωμεν αὐτήν; Ἡ Σάσων ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν ἣν ἔχει ἡ πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Σούδας νησίς, ἐφ' ἧς κυματίζει ἡ Τουρ. Σημαία.

νου. Εἰς τὸ βάθος δὲ αὐτῶν ρέει ὁ Δεβόλις ποταμός, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Ἄψου.

Τὰ Στενὰ ταῦτα, ἦτοι ὁ Αὐλὼν τῶν ἀρχαίων παρὰ τὸ Πήλιον, σημαντικὰ ὑπὸ ἔποψιν στρατιωτικὴν, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐπισύρουν τὴν προσοχὴν τῶν Ρωμαίων στρατηγῶν καὶ ἐγκατέστησαν αὐτόθι Στρατιωτικὰς φρουράς. Πράγματι δὲ αὐτόθι εὐρίσκομεν πυκνοὺς συνοικισμοὺς εἰς Κώμας καὶ χωρία, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι ἡ Βίγλιτσα, Βρέστενα, Δάοζα καὶ εἴκοσι πέντε καὶ πλέον ἄλλα χωρία. μίᾳ κοιλάς Βλαγκιτὴ ὅπου συναντῶνται αἱ ἄνω κοιλάδες τῶν ποταμῶν Δεβόλεως καὶ Ἀλιάκμωνος ἀντίθετον ἔχοντες διεύθυνσιν.

Ἡ ὁδὸς ἀμαξιτὴ ἦδη ἀνερχομένη τὴν δειράδα τοῦ Βαρνοῦντος Γόρβες διέρχεται τὸ Ποσιδέρι καὶ Φλώριναν ὅπου συναντᾷ τὴν ἐκ τῆς Πελαγωνίας ὁδόν, ἣτις φέρει εἰς Ὀστροβὸν παρὰ τὴν Βεγορίτιδα Λίμνην (Καίλην) εἰς Ἔδεσσαν, Πέλλαν καὶ Θεσσαλονίκην.

Βέρμιον καὶ Ὀλυμπος.

Τρίτην γραμμὴν ἀποτελοῦσι τὰ ὄρη Βέρμιον ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ Ὀλυμπος ἐπὶ τῆς Θεσσαλίας τὰ ὅποια διαχωρίζει ὁ Ἀλιάκμων ποταμὸς διὰ τῆς βαθείας καὶ ἀποτόμου κοίτης του.

Το Βέρμιον ὄρος (1900).

Τὸ Βέρμιον ὄρος ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν μεταξὺ τοῦ Ἀλιάκιωνος καὶ τῆς Λίμνης Βλαδόβου ἐκτεινόμενον, δύο μόνον διόδους ἢ ἀτραπούς μᾶλλον ἔχει, αἵτινες φέρουσιν ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Ἀνατολικήν. Ἡ μία ἀπὸ τὰ Τουρκοχώρια Δζουμά καὶ Ντόρτ-ἀλῆ, διὰ τοῦ Ξηρολειβάδου, ὅπερ κεῖται ἐπὶ τοῦ ὄροπέδιου τοῦ Βερμίου κατακορύφως, φέρει εἰς Βέρροϊαν, ἣτις εἶναι καὶ ἡ συνήθης συγκοινωνία. Ἡ ἄλλη διὰ τῶν Καλυβίων φέρει εἰς Νιάουσταν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν κεῖται καὶ τὸ Σέλι, βλαχοχώρια ἐπὶ τῶν διόδων.

Εἰς ἅπασαν δὲ τὴν Ἀνατολικήν πλευρὰν τοῦ Βερμίου ἀπὸ τῆς Βερροίας μέχρι τῶν Βουδενῶν κατοικοῦσι Βλάχοι καὶ μόνον Βλάχοι, οἵτινες τόσον φανατικῶς ὡς γνήσιοι Ἕλληνες μάχονται κατὰ Βουλγάρων καὶ Ρωμούνων προπαγανδιστῶν.

Ὁ Ὀλυμπος (2985).

Ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἄλλα ὑπῆρχον δίοδοι, ὡς ἡ διὰ τῆς Δεσκάτας μεταξὺ Καμβουνίων καὶ Ἀμάρβεως (Κύφου). Ἄλλα δίοδοι εἶναι τὰ στενὰ τῆς Βουλουστάνας κατὰ Λίβιον, παρὰ τὰ Σέρβια (Κιλίτ-Δερβέν) ὅπου καὶ ἡ σιδηρᾶ Πύλη (Δεμίρ - καποῦ) μεταξὺ Ἀμάρβεως καὶ Τιταρησίου (Σιάπκας) ἀλλ' αὐταὶ φέρουσι μὲν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀλλὰ διὰ τὴν προχωρήσῃ τις πρὸς Ἀνατολὰς ἀνάγκη νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ Βερμίου.

Αἱ καθ' ἑαυτὸ διαβάσεις ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Μακεδονίαν εἶναι, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, τὰ Στενὰ τῆς Πέτρας ἐπὶ τῆς βορείας τοῦ Ὀλύμπου πλευρᾶς καὶ τοῦ Τιταρητίου ὄρους, εἰς τὸ διάτελον αὐτῶν, ὅπου τὸ χωρίον Ἅγ. Δημήτριος, διὰ τοῦ ὁποῦ ἀμαξίτη ὁδὸς φέρει ἀπὸ τῆς Κατερίνης εἰς Ἐλασσῶνα.

Καὶ ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι μετὰ παρέλευσιν δύο χιλιετηρίδων περίπου εὐρίσκομεν τὴν ἀνθηρὰν Κώμην Βλαχολείβαδον καὶ κατακορύφως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τὸν Ἅγιον Δημήτριον, τὴν Φούρκαν τὴν Φτέρην καὶ ἄλλα τινὰ χωρία πέριξ, ἧτοι μίαν φωλεὰν καθαρῶν Ἑλλήνων Βλάχων ὑπερβάλλουσαν δὲ καὶ πρωτοστατοῦσαν εἰς πάντα καὶ εἰς τὸν πατριωτισμὸν περισσότερον πάντων.

Τὰ ἐκ τῶν Τοπογραφικῶν μου παρατηρήσεων συμπεράσματα

Ἐὰν ρίψωμεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν χαρτῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, καὶ ἔχομεν εὐτυχῶς τοιούτους ἀκριβεῖς, παρατηροῦμεν ὅτι ἐπὶ τῆς μεγάλης ὄροσειρᾶς τοῦ Πίνδου, ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου μέχρι τῶν λιμνῶν Ὀχρίδος καὶ Πρέσπας ὅπου ἀποτόμως καταλήγει ὁ Πίνδος, χωρίζεται τοῦ Βαρνοῦντος διὰ τοῦ Δεβόλεως ποταμοῦ (Λιούμη). Αὐτόθι διὰ τῆς δειράδος τοῦ Βαρνοῦντος Ἰόρθεσι συνέχεται ἡ ὄροσειρὰ μέχρι τῆς πρὸς Βορρᾶν δειράδος αὐτοῦ Μπαμπᾶ, ὅπου τὸ Κρούσοβον.

Ἡ μεγάλη αὕτη ὄροσειρὰ ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν χωροῦσα εἰς τὸ μέσον περίπου, χωρίζει τὴν Ἑλλ. Χερσόνησον εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν, ὡς εἶπομεν.

Ἐπ' αὐτῆς ἀκριβῶς εὐρίσκομεν τὰ Βλαχοχώρια ἐκεῖ, ὅπου καὶ αἱ διαβάσεις ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τῶν ὄρέων τῶν ἀποτελούντων τὴν ὄροσειράν, κατ' ἀναλογίαν τινά, μεγαλύτερα καὶ περισσότερα βλαχοχώρια, ὅπου αἱ διαβάσεις συνδέουσι μεγάλα κέντρα ἑκατέρωθεν στρατιωτικὰ ἢ ἐμπορικὰ.

Ἀνὰ τὰς διαβάσεις ταύτας κατελάμβανον, ὡς πᾶς τις δύναται νὰ παρατηρήσῃ, σημεῖα ἐπίκαιρα καὶ στρατηγικά, δι' ὧν ἠδύναντο νὰ κρατήσωσιν εἰς ὑποταγὴν τὴν κατακτηθεῖσαν χώραν, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἐτοποθέτησαν ἐκεῖ φύλακας τῶν διόδων, ἐκ προνοίας, ὅπως ἔχωσιν ἐξισφαλισμένα τὰ ὀπίσθια αὐτῶν, διαρκούντων τῶν πολέμων.

Τὰς φύλακὰς ταύτας ἀντικατέστησαν μονίμους οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὴν παντελεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑποδούλωσιν διὰ τῶν ἀπομάχων καὶ ἀποστράτων τῶν νικηφόρων λεγεώνων τῶν ἐκ τῶν χωρῶν τούτων Ἡπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας στρατευθέντων, ἢ στρατολογηθέντων.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ Σύγκλητος, οἱ Αὐτοκράτορες, ἢ Ῥώμη τέλος, θέλουσα νὰ ἀνταμείψῃ ἐξ ὑποχρεώσεως καὶ καθήκοντος καὶ συμφέροντος ἐξ ἄλλου, τοὺς ὑπηρετήσαντας αὐτὴν ἀπομάχους καὶ ἀποστράτους, ἐγκατέστησαν αὐτοὺς φύλακας ὄλων τῶν Στρατιωτικῶν ὁδῶν καὶ τῶν δημοσίων, μὲ προνόμια καὶ δικαιώματα, ὑπὸ τῶν (κατὰ Λαύδαν) Δερβεναγάδων, οἵτινες εἰσέπραττον ἴσως καὶ διόδια ὡς φύλακες τῆς τάξεως καὶ προστάται τῶν πέριξ οἰκούντων καλλιεργητῶν καὶ ἐμπορευομένων. (Τοὺς ὁποίους ἀντικατέστησαν οἱ δερβεναγάδες τῶν Τούρκων).

Ἡ ἐγκατάστασις ὅμως αὕτη, μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων εἶχε καὶ ἓνα ἀπώτερον σκοπόν, τὴν ἐκλατίνισιν τῆς χώρας μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου (1).

Πάντες γνωρίζομεν τὴν δύναμιν τῆς γυναικὸς ἐν τῇ Οἰκογενείᾳ. Αὕτη μεταδίδει καὶ διατηρεῖ τὴν γλῶσσαν, τὰς παραδόσεις, τὰ ἔθιμα, περὶ τῶν ὁποίων θὰ εἴπωμέν τινα, ὅπως δώσωμεν ἀφορμὴν καὶ θέμα πρὸς τοὺς ἀρμοδίους καὶ εἰδικοὺς νὰ τὰ ἐξετάσωσιν καὶ διασαφήσωσιν.

Ἐκεῖ ἀνὰ τὰ ὄρη ἐγκατασταθέντες ἄνδρες τοῦ πολέμου καὶ τῆς δράσεως, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνουν μὲ χεῖρας

(1) Αἱ εἰς Ἰταλίαν ἀποικίαι ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἠπείρου ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ἡ Ἰταλία ἐκαλεῖτο «Μεγάλη Ἑλλάς». Εἰς τούτους δεόν νὰ προσθέσωμεν καὶ ἐκείνους, οἵτινες ἔμειναν ἐν Ἰταλίᾳ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Πύρρου ἐκ τῆς τελευταίας τοῦ ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸ 280 π. Χ. ὅπου ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπεκράτει, ἣτις καὶ μέχρι σήμερον διατηρεῖται καὶ μάλιστα ἡ ἀρχαιοτέρα ἢ Πελασγικὴ.

Οἱ εἰς τὰς διόδους ἐγκατασταθέντες, οἱ μὴ ἔχοντες συζύγους, καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ περισσότεροι, ἐλάμβανον συζύγους ἐκ τῶν περιόικων, αἵτινες ἠγνόουν παντάπασι τὴν Λατινικὴν. Φαντασθῆτε τώρα, μίαν οἰκογένειαν ἐξ ἀλλογλώσσων συνισταμένων συζύγων, ὁποῖος κυκεῶν συνεννοήσεως ἐλάμβανε καθ' ἐκάστην χώραν καὶ ἠναγκάζοντο οὕτω εἰς ὑποχωρήσεις δηλ. νὰ μαυθάνουν ὀλίγας λέξεις, ὃ εἰς ἐκ τοῦ ἄλλου. Ἐσχηματίσθη οὕτω τὸ Ἑλληνολατινικὸν κράμα, ἢ σημερινὴ Βλαχικὴ ἢ Κουτσοβλαχικὴ γλῶσσα καὶ ὡς ἦτο ἐπόμενον ἡ γυνὴ νὰ ἐπιβάλη τὴν ἰδικήν της περισσότερον.

Καὶ αἱ ἐξ Ἰταλίας ἐλθοῦσαι γυναῖκες ἐκ τῶν ἀποίκων οὔσαι, ἐνεκολπώθησαν τὴν γλῶσσάν των.

Εἰς αὐτὰ τὰ συμπεράσματα δύναται πᾶς τις νὰ καταλήξῃ, ἐὰν ἐπὶ τροχάδην ρίψῃ ἐν βλέμμα εἰς τὸ ἄρτι ἐκδοθὲν Λεξικὸν τῆς Κουτσοβλαχικῆς γλώσσης.

ἑσταυρωμένας. Ἀλλὰ οὔτε ἀγρούς πρὸς καλλιέργειαν εἶχον ἐκεῖ ἐπάνω, οὔτε καρποφόρα δένδρα, οὔτε αὐτομάτους πρὸς διατροφήν καὶ συντήρησιν καρπὸς εὕρισκον. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν ἐπιβαλλομένην, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν βαθμηδὸν τῶν προϊόντων αὐτῆς.

Ἐκ τῶν ποιμνίων πολλαπλασιασθέντων, εἶχον δύο εὐρείας βιομηχανίας. Ἐκ μὲν τοῦ γάλακτος, τὴν τυροκομίαν εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, ἐκ δὲ τῶν ἐρίων, τὴν βιομηχανίαν τῆς κατεργασίας αὐτῶν, τὴν ὕφαντοςργίαν εἰς διάφορα εἶδη, καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων κτηνῶν, τῶν ἵππων τῶν ἡμιόνων καὶ ὄνων διενήργουν τὴν μεταφορὰν τῶν προϊόντων εἰς καρδάνια συντεταγμένοι ὑπὸ ἓνα ἀρχηγόν, οὐχὶ μόνον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν ἐντὸς τοῦ Κράτους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Κράτους εἰς Κράτος ἀκόμη, ὡς θέλομεν ἰδεῖ.

Ἡ Τουρκοκρατία ἐπὶ 500 ἔτη

Ἀπὸ τῆς κατακτῆσεως τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους ὑπὸ τῆς Κοσμοκρατείας Ρώμης, συμβάσης τὸ 146 π. χ. καθ' ἣν ἐκυριεύθη καὶ ἐπυρπολήθη ἡ Κόρινθος ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Μουρίου καὶ ἅπασα ἡ Ἑλλάς κατέστη Ἐπαρχία Ρωμαϊκή, μέχρι τῆς ὑποδουλώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ)πόλεως καὶ τὸν Ἡρωϊκὸν τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος θάνατον Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'. τῷ 1453, 1600 ἐτῶν περίπου. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ ἀπέραντον

Ρωμαϊκὸν Κράτος διηρέθη εἰς Δυτικὸν καὶ Ἀνατολικὸν, ἐκ τοῦ ἐξῆς γεγονότος. Κατὰ τὸ 329—30 Μ. Χ. ὁ Αὐτοκράτωρ Μέγας Κωνσταντῖνος μεταφέρει τὴν ἑδρὰν τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἐκ τῆς Ρώμης εἰς τὸ Βυζάντιον, μετονομάσας αὐτὸ Νέα Νύμφη. Ἐπεκράτησεν ὅμως ἡ τοῦ λαοῦ, ὅστις πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, ὠνόμασε Κωνσταντινούπολιν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἐπὶ ὀδώδεκα καὶ πλέον αἰῶνας, ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπεκράτησε, ἐξελλήνισε τοὺς κατακτητάς του καὶ τὸ Ἀνατολικὸν Κράτος τὸ Ρωμαϊκὸν, εἰς Ἑλληνικὴν κατέληξεν Αὐτοκρατορίαν. ἔχει τὴν λαμπροτέραν μετὰ τῶν Ἑθνῶν Ἱστορίαν, πανταχόθεν πολεμούμενον καὶ μισούμενον (1).

Κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, ἐπὶ τῶν τριῶν Ἡπειρῶν, ἤγαγε περιφανεῖς νίκας καὶ ἡ πτώσις αὐτῆ ἀκόμη ἀνδρικῆ οὔσα ἐπέσυρε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν σεβασμὸν καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν σου

Τὴν μακρὰν καὶ ἔνδοξον ταύτην Ἱστορίαν παρερχόμεθα καθόσον αὕτη καὶ ἐκτὸς τοῦ θέματός μας πίπτει καὶ πολὺ ἀνωτέρα τῶν δυνάμεων καὶ γνώσεών μας εἶναι.

(1) Μετὰ παρέλευσιν τόσων χιόνων κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, εἰς τὴν αὐτὴν εὐρίσκεται θέσιν καὶ σήμερον, ἴσως δὲ καὶ πολὺ χειροτέραν, καθόσον οἱ τότε ἐχθροὶ τοῦ Γένους ἡμῶν, ἦσαν πολὺ ὑποδεέστεροι, ἐνῶ τώρα ὑπερέχουσι καθ' ὅλα σχεδόν, καθόσον ὁ ψευδοπολιτισμὸς ἐπισκιάζει τὰ πάντα καὶ οἱ ἐχθροὶ μας ὑπουργοὶ καὶ κερδοσκοποὶ αἰσχροί, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς συμπαθείας οἱ μὲν, τῆς συγγενείας τῆς Αὐλῆς μας οἱ δέ, οἵτινες εἶναι καὶ οἱ πλέον ἐπικίνδυνοι, τὴν αὐτὴν καὶ σήμερον κρατοῦσι σιῶσιν ἀπέναντι ἡμῶν καὶ εἰς πᾶσαν συμβουλήν καὶ μίαν καταχθόνιον κρύπτεται πλεκτάνη.

Ἡ ὑποδούλωσις

Ἀπὸ τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ ἔθνους καὶ ἐντεῦθεν, καθ' ἣν τὰ πάντα ἰσοπεδώθησαν καὶ οὐδεμία ὑπῆρχε διάκρισις, διότι πάντες, ὡς Ἕλληνες (Ροῦμ) ἐχαρακτηρίσθησαν πεσούσης τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, οὐδεμία ἄλλη φυλὴ ἐφάνη ζῶσα, καὶ οἱ Μολδο-Βλάχοι οὐδὲν ἔφερον χαρακτηριστικὸν ὄνομα, οὔτε κατὰ τὴν διαρρέυσασαν χιλιετηρίδα φαίνονται πού, ὡς φυλὴ ἰδία δράσασα, ὅσον ἐγὼ τοῦλάχιστον γνωρίζω.

Πῶς καὶ διατί ὠνομάσθησαν Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι, ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ φιλοτίμως ἐπελήφθησαν τοῦ ζητήματος τούτου. Πρὸς πάντας δὲ ἀντιφρονῶν σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως ἐξέθηκα τὴν γνώμην μου ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας μου ταύτης ἐν σημειώσεσιν.

Οὗτοι, οἱ Βλάχοι ἢ Κουτσόβλαχοι (Κουτσούκ-Βλάχ) ἀνὰ τὰ ὄρη κατοικοῦντες κατὰ τὴν εἰσβολὴν καὶ κατὰληψίν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Τούρκων, πολὺ ὀλιγωτέρας ὑπέστησαν βλάβας, ἐνῶ οἱ τῶν πεδιάδων κάτοικοι μεγίστας ἔπαθον καταστροφὰς καὶ δηώσεις καὶ φόνους καὶ αἰχμαλωσίας καὶ ἐγκαταλιπόντες τὰ πάντα, κατέφυγον ἀνὰ τὰ ὄρη. Ἐντεῦθεν ἢ τῶν πεδιάδων ἐρήμωσις καὶ ἢ ἀνὰ τὰ ὄρη πυκνοτέρα συγκέντρωσις καὶ ἐγκατάστασις αὐτῶν, ὁπότε, ἐνεκεν τῆς μετὰ τῶν Κουτσόβλάχων γειτνιασεως καὶ τῆς διὰ τῆς ἐπιγαμίας ἀναμίξεως καὶ τῶν ἄλλων συμφερόντων ἀτομικῶν τε καὶ κοινωνικῶν καὶ πρὸ πάντων ἔνεκεν τῆς ἀντὶ πάσης θυσίας ἐπιδιώξεως τῆς τοῦ Γένους ἀποκαταστάσεως, μετεφέρθη, ὡς ἦτο ἐπόμενον,

τὸ Κέντρον τῶν ἐθνικῶν πόθων καὶ τῆς δράσεως, ἐκ τῶν πεδιάδων εἰς τὰ ὄρη, ὅπου ὡς διαμαρτυρία ἔνοπλος ἀπὸ τῆς ὑστεραίας τῆς πτώσεως, ἀνεφάνησαν οἱ Ἄρματωλοὶ καὶ Κλέφται, οἱ πλεῖστοι, ἵνα μὴ εἴπωμεν πάντες, ἦσαν Κουτσόβλαχοι, δηλ. ποιμένες τῶν Ἀγράφων, τοῦ Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου.

Οἱ Βλάχοι ὡς κτηνοτρόφοι καὶ ἰδίως ὡς ποιμένες καὶ ἀγωγιάται, οὐχὶ μόνον δὲν κατεδιώχθησαν, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μεγάλων ἐτύγχανον περιποιήσεων καὶ προστασίας ὑπὸ τῶν Τούρκων γαιοκτημόνων πρὸ πάντων, ὅταν κατήρχοντο εἰς τὰς πεδιάδας πρὸς διαχείμανσιν τῶν ποιμνίων των, ὅποτε ἐγένετο καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν προϊόντων σιτηρῶν κτλ. εἰς τοὺς πλησίον λιμένας διὰ τῶν φορτηγῶν των ζώων.

Ἐκ τούτων, τῶν ἀνα τὰ ὄρη οἰκούντων Βλάχων ἢ Κουτσοβλάχων, οἱ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, τῆς συγγενείας ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ συνοικισμοῦ διὰ κοινῆς συνεργασίας, ὑπὸ ἓνα ἀρχηγὸν (τσέλεγκα) οἱ μὲν ἐπεριποιοῦντο τὰ ποίμνια καὶ τὴν τυροκομίαν, αἱ γυναῖκες δὲ πάντων κατεγίνοντο εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν ἐρίων, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν. Οἱ δὲ διὰ τῶν ἄλλων ζώων (κτηνῶν) μετήρχοντο τὸν ἀγωγιάτην καθ' ἅπασαν τὴν γραμμὴν καὶ εἰς ὅλας τὰς διαβάσεις τοῦ Πίνδου καὶ τῶν ἄλλων ὀρέων, ὅπως καὶ σήμερον τοῦτο γίνεται, ὅπου λείπουν τὰ ἄλλα τῆς συγκοινωνίας μέσα.

Μὲ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας· δηλαδὴ νὰ χρησιμεύουν

ὡς μηχαναὶ μετακομίσεως τῶν προϊόντων μιᾶς χώρας εἰς ἄλλην καὶ τῶν προϊόντων ταύτης εἰς ἄλλην καὶ τῆς ἐπαναφορᾶς αὐτῶν εἰς τὰ ἴδια, κατειργασμένων χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῶσι καὶ, ἐγένοντο κάτοχοι πολλῶν γνώσεων, καταλλήλων νὰ ἐξυπηρετῶσι τοὺς σκοποὺς των καὶ νὰ κερδίζωσιν ἀρκετὰ.

Διὰ τῆς Γεωγραφικῆς γνώσεως μιᾶς χώρας, μὲ τὰ φυσικὰ τῆς Γεωργίας προϊόντα τὰ πλεονάζοντα πρὸς ἐξαγωγήν, ὡς καὶ ἐκείνων, τῶν ὁποίων εἶχον ἀνάγκη καὶ ἄλλοθεν ἐπρομηθεύοντο, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῶν προϊόντων πάσης βιομηχανίας ἄλλων χωρῶν, τὰ ὁποῖα κατ' ἀρχὰς ὡς μεταγωγεῖς μετέφερον, μετὰ ταῦτα δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὡς κερδοσκόποι ἔμποροι, παρεσκευάσθησαν ἀνεπαισθήτως ἔμποροι πρώτης δυνάμεως καὶ μοναδικοὶ εἰς τὸ εἶδός των.

Αἱ δύο αὗται κερδοφόροι ἐργασίαι ἀφ' ἑνὸς καὶ οἱ ἀνὰ τὰ ὄρη, εἰς μέρη ἀπόκεντρα καὶ ἀπρόσιτα συνοικισμοὶ αὐτῶν, μακρὰν τῶν βλεμμάτων τῶν ἀχορτάστων κατακτητῶν ἀφ' ἑτέρου, προσεπόρισαν εὐημερίαν τινὰ εἰς τοὺς κατοίκους καὶ μετέβαλον τοὺς συνοικισμοὺς εἰς Κωμποπόλεις ἀνθούσας καὶ πλουσίας. Μνήμονες δὲ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν καὶ ἀρκετὰ εὐποροῦντες, εἰς τὰς Κωμποπόλεις ταύτας ἐσσύτησαν τὰ πρῶτα Σχολεῖα καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας εἰς τὴν ξένην, ὡς ἔμποροι ἀποδημοῦντες καὶ ἐκπαιδευόμενοι.

Μία τάσις παρατηρεῖται ἰδιάζουσα εἰς αὐτούς, ἢ πρὸς τὴν χρυσοχοϊκὴν ἐπίδοσιν ἐν γένει καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν, ἐν μέρει τὴν ἀγιογραφικὴν. Ὡς ἐκ τοῦ βίου αὐτῶν ἀνὰ τὰ

ὄρη καὶ τῆς ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἀκουσίας διαμονῆς, (διότι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ μένουν εἰς τὰς οἰκίας των, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος, ὡς ἀποκεκλεισμένοι πάσης συγκοινωνίας) μοὶ φαίνεται πολὺ φυσικὴ ἢ εἰς τὰς τέχνας ταύτας ἐπίδοσις καὶ εἰς τὰ γράμματα πρὸ πάντων.

Πρὸ 40 καὶ 50 ἐτῶν αἱ γυναῖκες μεμονωμένοι καὶ ἠναγκασμένοι νὰ μένωσιν οἴκοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἠγνόουν παντάπασι τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ἦσαν ἀγράμματοι διὰ τὴν ἔλλειψιν παρθεναγωγείων, ἐνῶ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα ἦσαν ὅλα Ἑλληνικά, ἐν τε τῇ οἰκογενεῖα ἐν μέρει καὶ τῷ συνοικισμῷ καθόλου ἐθνικῶς. Τὸ παραδοξότερον δὲ, ὅπερ καὶ μᾶς ἐνισχύει πολὺ, εἶναι ὅτι τὰ τραγούδια τοῦ χοροῦ, τῶν γάμων, τῆς ξενιτιᾶς, τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς παληκαριᾶς, πᾶ ἐγνώριζον ὅλα καὶ μόνον Ἑλληνιστὶ τὰ ἐτραγώδουν καὶ τὰ τραγωδοῦσιν ἀκόμη, καὶ αἱ μὴ γνωρίζουσαι τὴν Ἑλληνικὴν.

Τραγούδια εἰς τὴν Βλαχικὴν γλῶσσαν ὅθεν εἶχον ποτέ, οὔτε ἔχουσιν. Τὰ παρειαχθέντα τῶρα διὰ τῶν προπαγανδιστῶν Ρωμουνικά, οὔτε τὰ ἐννοοῦσιν οὔτε τ' ἀποδέχονται, ὡς ξένα εἰς τὰ ἦθη των καὶ τὸν ἐθνισμόν των. Αἱ ἐξαιρέσεις δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν⁽¹⁾.

(¹) **Καὶ μίαν ἔτι σύγκρισιν**

Εἰς τὴν φυλὴν ταύτην τῶν Κουτοβλάχων (ὅς τὴν ὀνομάσωμεν οὔτω, διότι οὔτε ἔθνος οὔτε φυλὴ εἶναι) παρατηρεῖται διαφορὰ τις εἰς τὴν φυσιογνωμίαν, τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ὅλην διασκευὴν τοῦ σώματος καὶ διακρίνονται οὔτοι, εἰς Βλάχους καὶ Ἀρβανιτοβλάχους ἐξ ὧν, πάντες μὲν ὁμιλοῦσι καὶ τὴν Ἑλληνικὴν οἱ δὲ καὶ τὴν Ἀλβανικὴν. διαφορὰ ἴσως παρατηρεῖ-

Τοιαύτην τινὰ ὑποθέτομεν τὴν ἐπὶ τοῖς ὄρεσιν ἀφορμὴν τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Βλάχων ἢ Κουτσοβλάχων, οἵτινες κατ' ἀνάγκην ἐγένοντο θέσει κτηνοτρόφοι, μὴ παραδεχόμενοι, ὡς πάντῃ ἀπίθανον τὴν ἐκ τῶν Παριστρίων χωρῶν, χάριν τῆς κτηνοτροφίας, Δακορρωμούνων ἀποίκισιν, μὴ ὑπαρχόντων τότε. Εἰς τοὺς ὄρεσιβίους τούτους **Βλάχους**, τοὺς γνησίους ἀπογόνους τῶν Ἑπειρωτῶν τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Μακεδόνων, οἵτινες, κατὰ τοὺς Καιροὺς, εἶναι οἱ γνησιώτεροι τῶν Ἑλλήνων, εἰς αὐτοὺς χρεωστεῖ τὸ Ἔθνος, τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς εὐεργέτας, τοὺς μεγάλους πολιτικούς, τοὺς ἐθνικοὺς ποιητάς, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς ἐπιστήμονας, τοὺς ἀρχαιολόγους καὶ τοὺς ἱστορικούς, καὶ πρὸ πάντων τοὺς μεγάλους καὶ πλουσίους ἐμπόρους. Τουτέστι τοὺς Κωλέττας, τοὺς Ζαλοκώστας, τοὺς Λάμπρους, τοὺς Σίνας, τοὺς Τοσίτσας,

ται εἰς τοὺς Ἑπειρώτας τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Ἑπείρου (Ἑπείρου καὶ Ἰλλυρίας).

Ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οἱ μὲν Ἀρβανιτόβλαχοι κατάγονται ἐκ τῶν ἀπομάχων καὶ ἀποστράτων τῶν Ἰλλυρικῶν λεγεῶνων καὶ ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τοὺς σημερινοὺς Γκέγκιδες, τοὺς Πελασγοὺς τῆς Ἰλλυρίας, οἱ δὲ πρὸς τοὺς Ἑπειρώτας μὲ τὴν ἰδιαιτέραν τῆς κεφαλῆς διασκευήν.

Δυνάμεθα μάλιστα καὶ ὄρια νὰ θέσωμεν ἐπὶ τῆς Πινδίας ταύτης γραμμῆς. Ἀπὸ τῆς Σαμαρίνας καὶ πέραν πρὸς Βορρᾶν πλεονάζει ὁ τύπος ὁ Ἀλβανικός, ἐντεῦθεν δὲ πρὸς Νότον ὁ Ἑπειρωτικός, καὶ συμβαίνει ὅ,τι ἀνωτέρω εἶπομεν. Οἱ ἀποστρατευόμενοι ἐξέλεγον ὡς τόπον διαμονῆς των καὶ ἐγκαταστάσεως τὴν Πατρίδα του ἕκαστος ἢ πλησίον αὐτῆς πάντοτε. Οὐδαμοῦ δὲ φαίνεται ὁ σημερινὸς τῶν Ἰταλῶν τύπος ἢ καὶ ὁ Ρωμαϊκὸς ἔστω.

τούς Στουρνάρας, τούς 'Αβέρωφ, τούς ἐν Ἰωαννίνοις, ὧν προεξῆρχον οἱ Μέκιοι, καὶ τόσους ἄλλους, τῶν ὁποίων οἱ πρῶτοι αὐτῶν οἰκογενειάρχαι ἦσαν ἀπλούστατα φύλακες τῶν διόδων κατ' ἀρχάς, ποιμένες (Βλάχοι) καὶ ἀγωγιάται· μετὰ ταῦτα καὶ τέλος ἔμποροι, τὰ μεγάλα καταλαβόντες ἔμπορικὰ κέντρα ἀνὰ τὴν ὑφήλιον ἄπασαν⁽¹⁾.

(¹) Εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται καὶ ὁ συνοικισμὸς τῆς Βοσκοπόλεως κατὰ τὴν ΙΣ' ἑκατονταετηρίδα, ὅστις συνεκέντρωσε πάντας τοὺς ἐξέχοντας καὶ εὐποροῦντας τῶν Βλάχων (ποιμένων).

Κεῖται ἡ πόλις αὕτη πρὸς Δυσμὰς τῆς Κορυτσᾶς εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς ὁποίας διοικητικῶς ὑπάγεται ἐπὶ τῶν Β. Δυτικῶν κλιτύων τῶν ὀρέων τῆς Ὀπαρῆς παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὄρους Μάντιουκα, εἰς τὸ βάθος ὠραίας καὶ τερπνῆς κοιλάδος πρὸς Βορρᾶν ἀνοιγομένης. Αὐτόθι ἔχει τὰς πηγὰς τοῦ παραπόταμός τινος τοῦ Ἄψου ὅστις συμβάλλει αὐτῷ ἀριστερόθεν.

Ἐντὸς μικροῦ διαστήματος ἡ Βοσκοπόλις ἀνεπτύχθη εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον ἀριθμοῦσα τότε περὶ τὰς 12,000 οἰκογενείας καὶ ἦτο τὸ ἐαρινὸν ἐνδιαίτημα τῶν πλουσίων καὶ τῶν Μητροπολιτῶν Ἰδία Βελαγράδων καὶ Δυρραχίων.

Ἦτο ἀκόμη γνωστὴ καὶ ὡς βιομήχανος πόλις· ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἡ κατεργασία τῶν ἐρίων, τοῦ βάμβακος καὶ τῆς μετάξης καὶ ἡ ἀναπτυχθεῖσα ὑφαντουργία ἀπετέλουν τὸν κυριώτερον πλοῦτον αὐτῆς, καὶ τὰ ὑφάσματά της πολυζήτητα εἰς τὰς ἀγοράς, ἐγνωρίζοντο ὑπὸ τ' ὄνομα *Μοσκοπολιάτικα*.

Εἰς αὐτὴν, Μοσχόπολιν ἐπὶ τὸ εὐηχότερον μετονομασθεῖσαν, ἐσυστήθησαν τὸ πρῶτον Σχολαὶ Ἑλληνικαὶ καὶ τὸ πρῶτον ἴσως Ἑλλ. Τυπογραφεῖον.

Πολλοὶ ἀναγράφονται πεπαιδευμένοι κατὰ τὴν ΙΖ' καὶ ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα Μοσκοπολίται καὶ μνημονεύονται οἱ Διονύσιος ὁ Μάντουκας (οὗτινος καὶ τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Ὄρους) Μητροπολίτης Καστορίας, Ἰωάννης Χαλκεὺς Ἱερεὺς καὶ Διδάσκαλος ἐν Βενετίᾳ, Κωνσταντῖνος Ἱερομόναχος, Θεολόγος, Προκόπιος Ἱερομόναχος καὶ ὁ

Ὁ Σίνας λ.χ. μὲ πέντε ἢ ἕξ κατ' ἀρχὰς ἰδικὰ τοῦ ζῶα μετέφερον εἰς Βιέννην τοὺς βάμβακας τῆς πατρίδος τοῦ Μακεδονίας καὶ ἐκεῖθεν αὐτοὺς κατειργασμένους εἰς τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς των. Προϊόντος τοῦ χρόνου προσετέθησαν καὶ ἄλλοι ἀγωγιᾶται καὶ ἐσχηματίσθησαν τοιούτοτρόπως τὰ λεγόμενα Καρβάνια, ἧτοι ἐταιρεία μετακομίσεως, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς καὶ διευθυντὴς ἀνεγνωρίσθη εἰς ἐκ Βοσκοπόλεως Σίνας. Κατ' ἀνάγκην ἐγκατεστάθη οὗτος εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐργασίας των, εἰς τὴν Βιέννην, καὶ εἰς αὐτὸν ἐνεπιστεύοντο οἱ πατριῶταί του ἔμποροι καὶ ἀγωγιᾶται τὰς ἐμπορικὰς των ὑποθέσεις ἐξ ἀπάσης τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἡπείρου (1).

ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος Παμπέρης καὶ τοσοὶ ἄλλοι ἐξέχοντες εἰς τὰ γράμματα καὶ τὸ ἐμπόριον.

Τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως ταύτης προσείλκυσε καὶ ἱκανοὺς ἀποίκους ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Χερσονήσου καὶ ἰδίως Ἡπειρώτας. Ἡ εὐμάρεια καὶ ὁ πλοῦτος τῆς πόλεως ταύτης ἐσκανδάλισε τοὺς περιόικους Τούρκους, οἵτινες ἄνευ ἀφορμῆς τινος διήρπασαν, ἐληλάτησαν καὶ κατέστρεψαν τὴν πόλιν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐνοίκων αὐτῆς διεσπάρησαν καὶ ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὴν ξένην. Ἐκ τούτων εἶναι αἱ οἰκογένειαι τῶν Σμολένσκη, Σίνα καὶ ἄλλων. Σήμερον μόλις ἀριθμεῖ 250 οἰκογενείας ἕως 300 καὶ ἀπέχει τῆς Κορυτσᾶς 24 περίπου χιλιάμετρα δηλ. ἀπόστασις 4 ἕως 5 ὥρων καὶ ἀμαξιτὴ ὁδὸς συνδέει ταύτην.

(1) Εἰς μίαν ἤτταν καταστρεπτικὴν τῆς Αὐστρίας ἐπὶ Ναπολέοντος, τὰ χρεώγραφα της σχεδὸν ἐξεμηδενίσθησαν ἐπιφόβως διὰ τοὺς χρηματιστάς. Ὁ Σίνας τ' ἀντίθετα φρονῶν μετέβαλε τὴν περιουσίαν του εἰς χρεώγραφα Αὐστριακά. Ἡ πράξις του αὕτη δύο ἔσχεν εὐάρεστα ἀποτελέσματα, ἀνεχαίτισε τὴν καταστροφὴν καὶ ἐπολλαπλασίασε τὴν περιουσίαν του. Τούτου ἀπέγονος εἶναι ὁ τῆς Ἀκαδημίας ἰδρυτής. Τοῦτον ἐμιμήθη, χωρὶς ἴσως νὰ γνωρίζῃ τὸ περιστατικὸν τοῦτο

Τὰ αὐτὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, ὅσοι, ὡς ἐπιχειρηματῆαι καὶ ἔμποροι διέπρεψαν εἰς ὅλας τὰς ἔμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς μεγαλοπόλεις τοῦ κόσμου. Ἐπίσης τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ διὰ τοὺς Κωλέττας, τοὺς Ζαλοκώστας, τοὺς Τσερτσούλους καὶ τοὺς Λάμπρους καὶ τόσους ἄλλους· ἦτοι τοιαύτη τις ἀφορμὴ ἔφερεν εἰς τὴν ξένην τοὺς προγόνους αὐτῶν, τῶν ὁποίων τὰ τέκνα ἐξεπαιδεύθησαν εἰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, καὶ εἶναι σήμερον ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα τῆς πατρίδος.

Τοὺς ὀρεσιβίους τούτους Ἑλληνας, Μακεδόνας, Θεσσαλοὺς καὶ Ἡπειρώτας διαφιλονικοῦσιν οἱ αὐτοκληθέντες Ρωμοῦνοι (Μολδοβλάχοι), ὧν προΐστανται οἱ ἄρνησιπάτριδες καὶ προδόται τοῦ Ἔθνους των, οἱ λυσσαλέοι διώκται αὐτοῦ, οἱ Μητραλοῖαι Λαχοβάρηδες καὶ Κατακουζινοὶ καὶ συντροφία.

Ἀλλὰ μήπως ὅλα τὰ διαβόητα κακουργήματα καὶ αἱ κατὰ τοὺς ἔθνους καὶ τῆς πατρίδος των προδοσίαι δὲν ἔχουσι τοὺς μιμητάς των ;

τοῦ Σίνα, καὶ ὁ ἐκ Κορυτσᾶς ἐν Ἀθήναις Μπάγκας· ὅτε ἐνεκεν ὁμοίας περιστάσεως (τοῦ 86) τὰ Ἑλληνικὰ χρεώγραφα ἐξέπεσαν εἰς βαθμὸν ἐπίφοβον καὶ πάντες οἱ κάτοχοι τοιούτων ἔσπευσαν εἰς τὴν ἐξαργύρωσιν αὐτῶν, μεσίτης τις γνωστὸς πλησιάσας τὸν Μπάγκαν τὸν συνεβούλευσε νὰ ἐκποιήσῃ τὰ Ἑλλ. χρεώγραφα, ἵνα μὴ καταστραφῇ. Τοῦτον ὁ Μπάγκας ἀτενίσας περιφρονητικῶς κᾶπως, τῷ ἀπήντησεν, ὅχι μόνον τοῦτο δὲν θὰ κάμω ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην μου περιουσίαν τῶρα ἴσα ἴσα θὰ μεταβάλλω εἰς Ἑλλ. χρεώγραφα, εἰπὼν αὐτῷ, «τὴν μικρὰν μου αὐτὴν περιουσίαν τὴν ἔχω προωρισμένην διὰ τὸ Ἔθνος. Καὶ ἐὰν χαθῇ τὸ Ἔθνος, ὅπερ δὲν πιστεύω, θέλετε νὰ ἐπιζήσω ἐγώ ; Εὐχαρίστως θὰ χαθῶ καὶ ἐγὼ καὶ λυποῦμαι διότι δὲν ἔχω περισσότερα νὰ χάσω. Προέβη ἀμέσως εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἐδιπλασίασε τὴν περιουσίαν του».

Ἰπάρχουν δυστυχῶς εἰς ὅλα τὰ ἔθνη φύσεις αἵτινες μόντην μέριμναν καὶ σκέψιν ἔχουσι πῶς νὰ ὑπερβῶσι ταῦτα, ὅσον φοβερὰ καὶ ἂν εἶναι, ὅπως διαβόητον ἀφήσωσιν ὀπισθὲν τῶν μνήμη. Τούτους διέγνωσαν οἱ Ρωμοῦνοι, διότι οὐδεὶς γνήσιος Ρωμοῦνος καὶ ἀγνὸς πατριώτης θὰ προέβαιεν εἰς τοιαῦτα κατὰ τῶν Ἑλλήνων κακουργήματα καὶ παράδειγμα ἔχομεν τὸν πρῶτον ὑπουργὸν τῆς Παιδείας γνήσιον Ρωμοῦνον, ὅστις ἀπροκαλύπτως ἀπεφάνθη, ὅτι ματαιοπονοῦμεν πρὸς βλάβην μας θέλοντες νὰ ἐκρωμονίσωμεν τοὺς Ἑλληνας καὶ ἀπέκοψε τὸ κονδύλιον ἀπὸ τὸν προὔπολογισμὸν, τὸ προωρισμένον διὰ τοιαύτας προπαγανδικὰς ἐνεργείας, πρὸς περίθαλψιν μόνον ἀέργων καὶ κακοήθων.

Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὑψηλότεραι ἐπεκράτησαν σκέψεις ἢ τοιαύτας ἔλαβον ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τρίτων καὶ καλῶς ἐσκέφθησαν ὅτι κατάλληλοι πρὸς τοιαῦτα πραξικοπήματα, εἶναι μόνον οἱ ἀρνησιπάτριδες, καὶ τοιοῦτους ἔφερον ἐπὶ τὴν Ἀρχὴν κατ' ἐκλογὴν ἴσως (ἢ βεβαίως) αὐτοῦ τοῦ Ἡγεμόνος τοῦ Βασιλέως Καρόλου, ὅστις, ὡς ἐλέχθη καὶ ἐγράφη, εἶπεν, ὅτι ὄν εἶμαι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀνέχονται τοὺς ἐμπαιγμούς.

Τί ἄρα γε νὰ συμβαίνη;

Ἡ ἱστορία ὅλων τῶν Ἑθνῶν ἔχει πολλοὺς ἴσως νὰ ἐπιδείξῃ τοῦ εἴδους τούτου μητραλοίας. Τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως ἔθνος, ἔχει μὲν νὰ ἐπιδείξῃ μεγάλους πατριώτας ἐξ ὧν ὀλίγους ἀνεφέραμεν, ἀλλὰ καὶ μεγάλους δυστυχῶς προδότας καὶ ἀσπόνδους αὐτοῦ ἐχθρούς, τοὺς

ἀρνησιπάτριδας καὶ ἀρνησιθήσκους. Οἱ μεγάλοι κατὰ τὸν ἀγῶνα καταστροφεῖς τῆς Νιαούσης, τῆς Χίου, τῶν Κυδωνιῶν καὶ τόσων ἄλλων, ἦσαν Ἕλληνες ἀρνησιθήσκοι καὶ ἀρνησιπάτριδες. Τούτους ὑπωπτεύοντο πάντοτε οἱ Τοῦρκοι ὡς ἀπίστους (γκιαούριδες) καὶ τοὺς ὑπέβλεπον. Οὗτοι ὅμως ἐφρόντιζον νὰ ὑπερβῶσι πάντας κατὰ τὴν σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν καὶ ἔφερον παντοῦ τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ὄλεθρον.

Ἄξιοι, ὁμολογουμένως, τούτων μιμηταὶ εἶναι, οἱ μέχρι τῆς χθῆς Ἕλληνες Λαχοβάρηδες, Κατακουζινοὶ καὶ συντροφία, γνωστοὶ εἰς ὅλους καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς Ρωμύονους (1).

Ἐν ἀπλοῦν ἐπεισόδιον εἶναι ἀρκετὸν νὰ χαρακτηρίσῃ αὐτοὺς καὶ καταδείξῃ τῶν ἀνθρώπων τούτων τὴν φαυλότητα καὶ ποταπότητα, ὡς τῆς τελευταίας ὑποστάθμης ἐκβράσματα.

Εἷς Λαχοβάρης, ἀδελφὸς τοῦ πρὸ ὀλίγου οἰκτρῶς ἀποθανόντος Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωμανίας καὶ ἐκδότης τῆς ἐφημερίδος ἡ «Ρωμουνικὴ Ἀνεξαρτησία» κατὰ τὸν ἀτυχῆ καὶ συμβατικὸν πόλεμόν μας, καπηλικῶς καὶ βαναύσως ὕβριζε διὰ τῆς ἐφημερίδος του τὴν Ἑλλάδα, κατειρωνευόμενος. Εἷς γνή-

(1) Τοιοῦτόν τι ἐξ ἅπαντος συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἀρνησιπάτριδας τούτους καὶ ὁ Κάρολος ἐψυχολόγησεν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐξέλεξεν αὐτοὺς ὡς δυναμένους νὰ ἐκτελέσωσι τοὺς ἐκδικητικούς του σκοπούς, τοὺς ἀτομικούς του βεβαίως. Ἦτο δὲ ὁ ἀποθανὼν Ὑπουργὸς Λαχοβάρης γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου καὶ Πατριώτου Ἄρσάκη.

σιος Ρωμοῦνος ὁ Συντάκτης καὶ ἐκδότης τῆς Ἐφημερίδος τὸ «Δίκαιον» τοῦ ἔκαμε τὴν παρατήρησιν, ὅτι εἶναι ἄτοπον νὰ βλασφημῆ, ὑβρίζων τὴν φυλὴν του εἰς ἣν ἀνήκει. Τοῦτο ἐθεώρησεν ὡς προσβολὴν του ὁ ἀρνησιπατρις Λαχοβάρης καὶ ἐζήτησεν ἰκανοποίησιν διὰ τῶν ὄπλων.

Ὁ ἀληθὴς Ρωμοῦνος ἐκδότης τοῦ «Δικαίου» ἐγέλασε μὲν διὰ τὴν ἀναίδειαν καὶ ποταπότητα τοῦ Λαχοβάρη, ἀλλὰ τοῦ ἐφύτευσε καὶ μίαν σφαῖραν εἰς τὴν νοστιρὰν κεφαλὴν του, διὰ νὰ παύσῃ διὰ παντὸς νὰ ὑβρίζη.

Τοιοῦτοι οἱ διώκται τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, τοὺς ὁποίους διαβεβαιοῦμεν, ὡς καὶ αὐτοὶ καλῶς γνωρίζουν, ὅτι πρὸς κέντρα λακτίζουν.

Θὰ ἔλθῃ καὶ τούτων ἡ σειρά ἐξ ἅπαντος, διότι οἰκτρὰ εἶναι πάντοτε τῶν ἀρνησιθρήσκων ἢ μοῖρα καὶ οἰκτρότερον τῶν ἀρνησιπατρίδων τὸ τέλος.

Τὸ μῖσος τῶν ἐχθρῶν μας εἶναι τρανὴ τῆς ἐθνικῆς μας ὑπεροχῆς ἀπόδειξις καὶ κατάδηλος γίνεται ἡ ποταπότης αὐτῶν.

Μυριάκις νὰ μᾶς μισῶσι παρὰ νὰ μᾶς οἰκτείρωσιν, ἀλλὰ, τὸ προτιμότερον, καὶ νὰ μᾶς φοβῶνται.

Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἡ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Ἐπὶ τῆς μελέτης ταύτης, ἰδίαν προβάλλοντες γνώμην, ἐξηγμένην ἐκ τῶν τοπογραφικῶν μου παρατηρήσεων, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, καὶ ἐκ τῶν παραδόσεων τῶν, διὰ τῶν αἰώνων, ἐν μέσῳ καταστροφῶν καὶ δηώσεων ἐπιπλευσασῶν, καὶ διὰ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν, ἐν τε οἰκογενεΐᾳ καὶ τῷ συνοικισμῷ διασωθέντων, εἰς γενικὰς γραμμάς ἐκθέτομεν ὧδε, ὅ,τι ἐκτενέστερον ἀνωτέρω εἶπομεν, κύριον θέμα ἔχοντες τοὺς Βλάχους (¹) καὶ Κουτσοβλάχους.

Ἡ Ρώμη ἔχουσα ἀνοικτοὺς πολέμους καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν Ἡπειρῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν, ἐὰν δὲν κατέκτα τὴν Ἑλλ. Χερσόνησον. Οἱ πόλεμοι διεδέχοντο ὁ εἰς τὸν ἄλλον, εἰς διάφορα σημεῖα ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Ὁ Ὑπατος Παῦλος Αἰμύλιος κυριεύει καὶ καταστρέφει τὴν Ἡπειρον, ἐβδομήκοντα ἀνασκάπτει πόλεις, καὶ δεκάδας χιλιάδων Ἡπειρώτας πέμπει αἰχμαλώτους εἰς Ρώμην, κατακτᾷ τὴν Ἰλλυρίαν καὶ διέρχεται τὸν Πίνδον εἰς διάφορα σημεῖα, καὶ τὸ 173 π. Χ. ἄρχονται οἱ κατὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως πόλεμοι.—Μετὰ ἕξ ἔτη, ἦτοι τὸ 167 π. Χ. ἠτιᾶται κατὰ κράτος ὁ Περσεύς, ὁ τελευταῖος τῶν Μακεδόνων Βασιλεὺς καὶ ἄγεται εἰς Ρώμην αἰχμάλωτος· ἡ δὲ Μακεδονία γίνεται Ἐπαρχία Ρωμαϊκή.

Τῷ 146 π. Χ. ἡ Κόρινθος κυριεύεται ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Μουμμίου, πυρπολεῖται καὶ καταστρέφεται ἐντελῶς· καταλύε-

(¹) Κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν καθηγητοῦ φιλολόγου ἡ λέξις Β λ ᾱ χ ο ς νὰ περισπᾶται διότι τὸ α εἶναι μακρὸν ἐκ τοῦ Β λ ἦ χ ο ς.

ται ἡ Συμμαχία τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἡ Ἑλλάς ἅπασα γίνεται ἐπαρχία Ρωμαϊκή.

Λόγοι στρατηγικοὶ καὶ πρόβλεψις στρατιωτικῆ ὑπηγόρευσαν τὴν κατάληψιν ὅλων τῶν διόδων ἐπὶ τῶν ὄρεων τῶν χωριζόντων τὴν Ἑλλην. Χερσόνησον εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν, διὰ φρουρῶν στρατιωτῶν Ρωμαίων, τὰς ὁποίας ἀνὰ χρονικὰ διαστήματα ἀντικαθίστα ταύτας δι' ἄλλων, ἐνόσω διήρουν οἱ πόλεμοι, ἐπὶ πολὺν ἴσως καιρὸν.

Τὰς φρουρὰς ταύτας, μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν, ὅτε ἡ χώρα ἐντελῶς ὑπειάγη καὶ ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα Ἰλλυρία, ὡς ἐπαρχία Ρωμαϊκή, ἐστρατεύετο καὶ ἐστρατολογεῖτο, κατέστησε μονίμους. Τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν καὶ ἰδίως τῶν ἀνδραγαθησάντων ἀποστράτων καὶ ἀπομάχων, ἀμείβουσα ἡ Πολιτεία, ἐπροτίμα τοὺς ἐκ τῶν χωρῶν τούτων καταγομέτους, οἵτινες πρὸ πάντων ἐπροτίμων ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ Πατρίδα.

Οὔτοι ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ ἀνὰ τὰ ὄρη ἐπὶ τῆς ὄροσειρᾶς τῆς ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου μέχρι τοῦ Κρουσόβου πρὸς Βορρᾶν διηκούσης καὶ εἰς γάμου κοινωνίαν μετὰ τῶν ἐντοπίων ἐλθόντες, ἔγειναν καὶ ἀνάγκην ποιμένες (κτηνοτρόφοι). Τούτους οἱ περίοικοι ἀπεκάλεσαν Βλάχους τοῦτέστι ποιμένας, δι' οἷς ἀνωτέρω εἶπομεν λόγους· καὶ ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ τούτου κράματος παρήχθη ἡ ἑλληνορωμαϊκὴ γλῶσσα, ἡ Βλαχικὴ ἢ ἡ ποιμενικὴ, ὡς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν.

Ἐπὶ δύο ἡμισυ αἰῶνας καὶ πλέον, οἱ Βλάχοι οὔτοι πολλαπλασιασθέντες καὶ ἀναπτυχθέντες ἔδιδον τὰς πολεμικωτέρας καὶ γενναιοτέρας Λεγεῶνας, τὰς Ἰλλυρικὰς λεγομένας, αἵτινες νικηφόροι πάντοτε, ἐν αὐτοῖς τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν, ἀνεκέρυττον τοὺς στρατηγοὺς τῶν Αὐτοκράτορας.

Οἱ ἀνὰ τὰ ὄρη λοιπὸν οὔτω ἐγκατασταθέντες ἔδωκαν καὶ

τὸ ὄνομα εἰς τὴν χώραν, καὶ ὠνομάσθη **Βλαχία**, ὡς χώρα ὑπὸ *Βλάχων* κατοικουμένη, τοῦτέστι *ποιμένων*.

Τῷ 103 *M. X.* ἤτοι μετὰ 270 ἔτη καὶ πλέον ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ὁ ὑπάτος Τραϊανὸς κατακτᾷ τὴν *Δακίαν* διὰ τῶν Ἰλλυρικῶν Λεγεόνων τὸ πλεῖστον. Μετὰ τὴν κατάκτησιν πολλοὶ τούτων καὶ ἄλλοι, οἵτινες δι' ἄλλους λόγους ἠκολούθησαν τὴν ἐκστρατείαν, ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, εἴτε ὡς ὑπάλληλοι καὶ ὄργανοι τῆς Διοικήσεως, εἴτε ὡς καλλιεργηταὶ καὶ ἔμποροι καὶ οἱ πλεῖστοι ὡς *Βλάχοι* τοῦτέστι *ποιμένες*, οἵτινες ἐγκατασταθέντες εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη, καὶ τὰς ὑπωρείας τῶν Καρπαθίων Ὀρέων, ἔδωκαν καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὴν χώραν ὠνομάσαντες αὐτὴν **Βλαχίαν**.

Μετὰ 1350 ἔτη, ἤτοι τὸ 1453, οἱ Τοῦρκοι διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως καὶ τοῦ Ἡρωϊκοῦ θανάτου Κων)σταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, γίνονται κύριοι τῆς χώρας καὶ ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία γίνεται Τουρκικὴ!

Οἱ Τοῦρκοι μετὰ ἔτη κατέκτησαν καὶ τὴν Βλαχίαν, τὴν ὁποίαν, μεγάλην καὶ ἀπέραντον εὐρόντες, ὠνόμασαν αὐτὴν *Καρὰ-Βλάχ*. Τὴν δὲ κατέχουσαν τὸ κέντρον εἰς τὸ μέσον τῆς Ἑλλ. Χερσονήσου ἐν σχέσει καὶ συγκρίσει πρὸς τὴν *Καρὰ-Βλάχ*, ὠνόμασαν *Κουτσοῦκ-Βλάχ* τοῦτέστι *Μικρὰν Βλαχίαν*.

Ἐντεῦθεν εἶναι κυρίως ἡ παραγωγή τῆς λέξεως *Κουτσοβλάχοι* καὶ ὡς ἐκ τῶν προηγουμένων ἐξάγεται, αὐτοὶ ἔδωκαν τὸ νέον ὄνομα εἰς τὴν Δακίαν ὠνομάσαντες αὐτὴν Βλαχίαν, ὡς ἐκ τῆς ἐπιβλητικῆς θέσεώς των καὶ τῆς πληθύος τῶν ἐγκατασταθέντων εἰς διάφορα τῆς χώρας μέρη.

Ὅλα ταῦτα θὰ φανῶσιν ἴσως παράδοξα ἢ καὶ χειρότερόν τι, ὡς μὴ στηριζόμενα εἰς πηγὰς. Πῶς ἐννοοῦσι

τὰς πηγὰς δὲν μᾶς λέγουσιν. Ἡμεῖς δὲ, τὰς ἰδέας τῶν προγραψάντων ἀναιρέποντες, στηριζόμεθα εἰς τὴν λογικὴν τῶν γεγονότων ἐξέτασιν, ὡς πιστεύομεν, καὶ εἰς τὰς παραδόσεις, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, εἰς τὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν Γεωγραφίαν, τὰ ἀλάνθαστα γνωρίσματα. Οἱ δὲ πηγὰς ἀναγράφοντες οὐδεμίαν ἐκφέρουσι γνώμην ἰδίαν ἢ τὰς γνώμας τῶν ἄλλων κατ' ἐκλογὴν, ἐπὶ τὰ χεῖρω πολλάκις, ἐν τοῖς γραφείοις των ἐργαζόμενοι.

Ἡ κριτικὴ, ὡς νομίζω, καὶ ὁ αὐτὸς τῆς ἐρεῦνης τρόπος, θὰ φέρῃ εἰς φῶς τ' ἀληθές. Περιμένω ὁμως ν' ἀκούσω τὸν ἀναβαλλόμενον ἀπὸ τοὺς σοφούς, τοὺς δοκίμους καὶ ἐπιφανεῖς, οἵτινες θὰ ἀραδιάσουν πηγὰς καὶ χιλιάδας ἴσως Συγγραφέων ἡμεδαπῶν καὶ ξένων γνώμας, ἀλλ' οὐδεὶς θὰ τολμήσῃ νὰ μετατοπίσῃ τὰ ὄρη καὶ τὰς κόμας τὰς Κουτσοβλαχικὰς, οὔτε τὰς ἐποχὰς, οὔτε καὶ τὰς χρονολογίας τὰς ἱστορικὰς καὶ τὰ γεγονότα.

Μία ὁμως προβάλλεται ἀμφιβολία, τὴν ὁποίαν, πᾶς τις δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ. Ὁ ὑπατος στρατηγὸς Π. Αἰμύλιος, οὕτω πως ἐνεργήσας, ὡς διειτύπωσα, τὰς στρατηγικὰς του ἐργασίας, ἐπιστημονικῶς, ἀράγε, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, καὶ σύμφωνα πρὸς τὴν τότε τέχνην τοῦ πολέμου ἐνήργησεν :

Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο **προκαλῶ** καὶ παρακαλῶ πάντας τοὺς περὶ τὰ Στρατιωτικὰ ἀσχολουμένους καὶ μάλιστα ἐκείνους, οἵτινες ἐν καιρῷ δράσεως μελειῶσι καὶ προσχεδιάζουσι τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ κανονίζουσι τὰς ἑαυτῶν, εἴτε τῶν ἐπιθέσεων εἴτε τῶν ὑποχωρήσεων, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν των πάντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ μέσα τῆς τε ἐπιθέσεως καὶ τῆς ἀμύνης κατὰ τὴν τότε τέχνην τοῦ πολέμου, ν' ἀποφανθῶσιν : τί θὰ ἔπρατιεν ἕκαστος ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ εὐρισκόμενος ;

Καὶ ἐπειδὴ τὰ γεγονότα ταῦτα ἔλαβον χώραν εἰς μέρη

γνωστὰ τοῖς πᾶσι καὶ ἰδίως εἰς τοὺς στρατιωτικούς, καὶ κατὰ περίεργον σύμπτωσιν ἐπανελήφθησαν ταῦτα μετὰ δύο χιλιάδας ἑβδομήκοντα (2070) ἔτη εἰς αὐτὰ ταῦτα ἀκριβῶς τὰ σημεῖα, ἀπὸ τοῦ Μεισόβου μέχρι τοῦ Νεζεροῦ, δηλ. ἀπὸ τοῦ Πίνδου μέχρι τοῦ Ὀλύμπου, πρὸ 12 ἀκριβῶς ἐτῶν, κατάλληλον καὶ ὑπόχρεον νομίζομεν ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἐρώτημά μας τοῦτο, πάντα εἰς τοιαῦτα στρατιωτικὰ ζητήματα ἀσχολούμενον καὶ ἰδίως πάντα ἐπαγγελλόμενον ταῦτα. (')

(') Ἐπειδὴ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Βλάχων ἀνὰ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλ. Χερσονήσου, στρατιωτικὴ ἐπροκάλεσεν ἀνάγκη ἔκτισε, εἰς ὠρισμένα σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ δισχιλίων ἐτῶν μέχρι σήμερον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς σημαντικὰ στρατιωτικὰ ἐπιθέσεως ἢ ἀμύνης κέντρα ἐξετιμήθησαν ὑπὸ πάντων, ὅσοι κατὰ καιροὺς ἐγένοντο κύριοι τῆς χώρας, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἔκδοσις τῆς μελέτης μου ταύτης μετὰ Γεωγραφικῶν πινάκων αὐτὸ τοῦτο προοιῖται νὰ σαφηνίσῃ κατὰ τὸ δυνατόν.

Καὶ ἰδοὺ ὅτι μετὰ 12 ἔτη ἀπὸ τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν συνόρων μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 97, τῇ αὐθαιρέτῳ ἀπαιτήσῃ τοῦ νικητοῦ! ὅστις κατέλαβε πάντα τὰ πρωτεύοντα σημεῖα, σήμερον (Ἰούλιον τοῦ 1909) ὅποτε τὸ Ἕθνος, ἐν πλήρει ἀναστατώσει εὐρίσκεται, ἔνεκεν τοῦ Κορηικοῦ ζητήματος, ἀπειλοῦσιν εἰσβολὴν καὶ κατάληψιν ἐκ δευτέρου τῆς Θεσσαλίας δι' ἄπλοῦ καὶ μέχρι τῶν Ἀθηνῶν περιπάτου! Ἐὰν ὅμως θελήσουν νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἀπειλήν των, ὅπερ δὲν πιστεύω, ἄς εἶναι βέβαιοι, ὅτι καλῶς θὰ τοὺς δεχθῶμεν.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς ἀπὸ τοῦ Ζυγοῦ τοῦ Πίνδου μέχρι τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Τεμπῶν, εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ σημεῖα ἀπὸ δισχιλίων ἐτῶν μέχρι σήμερον, πολλάκις ἐπαίχθη ἡ τύχη τοῦ Ἕθνους, δις δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὸ 86 καὶ 97 εἰς βᾶρος τοῦ Ἕθνους, τῆς ἀβλεψίας τῶν Κυβερνώντων ἔνεκεν. Ἐνῶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἡ γραμμὴ αὕτη πρὸς Νότον καὶ Βορρᾶν ἐκτεινομένη, ἦτο ἐλευθέρῃ σχεδὸν καὶ ἀσύδωτος μάλιστα, ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα Ἀγραφα, ἦτο ἡ προστατευομένη τῶν ἄρματωλῶν, τοὺς ὁποίους ἡ Πύλη καὶ ὁ Ἀλῆσιασᾶς, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενοι, ἀνεγνώριζον αὐτοὺς Δερεβενάγας καὶ ἦτο τὸ φυτόριον τῶν ἀρχηγῶν καὶ στρατηγῶν τοῦ 21.

Σήμερον αὐθαδῶς προκαλούμεθα καὶ ἀπειλούμεθα μάλιστα ἀπὸ τοὺς γείτονας, τοὺς ὁποίους καλὰ γνωρίζομεν, καὶ κλλίτερα μᾶς γνωρίζουν. Ὀψόμεθα.

EPILOGUE OU RÉSUMÉ

Nous donnons, dans cette étude, notre opinion provenant de nos observations topographiques combinées avec les faits historiques et les traditions qui, d'âge en âge, au milieu des catastrophes et des pillages, ont réussi à être sauvées et se sont conservées dans les moeurs et dans les habitudes des familles et des communautés.

Notre exposé ci-dessous a surtout en vue et comme principal objectif les Valaques - Koutzovalaques.

Rome, étant en guerre ouverte avec les trois Epires, ne pouvait avancer en Orient qu'après avoir conquis la péninsule grecque. Ces guerres se succédèrent sur différents points et pendant plusieurs siècles.

Le consul Paul-Emile s'empare de l'Epire et la ruine. Il rase soixante-dix villes et envoie à Rome, comme esclaves, des milliers d'Epirotes. Il conquiert l'Illyrie et passe le Pinde à différents endroits et, pendant l'année 173, avant Jésus-Christ, les guerres contre le roi de Macédoine, Persée commencent. Six ans après, c'est à dire en 167 avant J. C., Persée fut entièrement défait ; le dernier roi de Macédoine fut emmené à Rome comme esclave et la Macédoine devint une province romaine.

Dans l'année 146 avant J. C. le consul Mummius s'empara de Corinthe. Cette ville fut brûlée et totalement ruinée. La ligue achéenne fut rompue et toute la Grèce devint province romaine.

Les Romains, pour des raisons de défense et de prévoyance militaire, occupèrent tous les passages de ces montagnes qui divisent la péninsule grecque, en Grèce orientale et en Grèce occidentale. Ces postes, composés

de soldats romains, durant la guerre, étaient renouvelés constamment.

Après plusieurs années, quand le pays fut complètement soumis, et sous le nom général d'Illyrie, fut devenue province romaine et fournissait des soldats à Rome, celle-ci rendit ces postes permanents.

Rome voulant récompenser les services des soldats de ces garnisons et surtout ceux des invalides et des vétérans qui s'étaient distingués par leur bravoure, prenaient pour garder ces postes, des soldats provenant du pays de ces derniers. Ces hommes s'étant installés au pied des montagnes et sur la chaîne qui va du golfe Ambracique vers le nord jusqu'à Krousovon, se marièrent avec des femmes du pays et par besoin devinrent des bergers (éleveurs). Les habitants du pays donnèrent à ces hommes le nom de Vlaques pour les raisons que nous venons d'indiquer. De ce mélange de familles naquit la langue Greco-romaine qu'on nomma Vlachique ou bergère (poiménique).

Ces Vlaques (Valaques) s'étant multipliés et développés donnèrent à Rome pendant plus de 2 siècles et demi, les meilleures légions, les plus courageuses et les plus expérimentées à la guerre et qui n'ayant jamais été vaincues nommèrent, sur le champ de bataille même, leurs généraux empereurs.

Ce sont donc ces hommes, établis sur les montagnes qui ont donné le nom au pays qu'on appela Vlachie (Valachie) c. a. d. pays habité par des Vlaques (bergers)

L'an 103 après Jésus-Christ c'est-à-dire plus de 270 après que la race Grecque eut été réduite en esclavage, le consul Trajan s'empara de la Dacie avec une armée composée, pour la plus grande partie, de légions illyriennes. Après cette conquête, plusieurs de ces soldats ainsi que d'autres compatriotes qui pour d'autres raisons

avaient suivi l'expédition, s'installèrent dans ce pays, soit comme employés ou organisateurs du gouvernement, soit comme cultivateurs ou marchands. Une grande partie d'entre eux devinrent bergers (vlaques) qui s'étant établis dans les endroits les plus hauts et au pied des Carpathes donnèrent leur nom à ce pays qu'on appela Vlachie (Valachie).

Après 1350 ans c'est-à-dire vers l'année 1453, les Turcs, par la prise de Constantinople, après la mort héroïque de Constantin Paléologue, devinrent maîtres du pays et l'empire byzantin devint Turc.

Quelques années après, les Turcs s'emparèrent aussi de la Valachie et la trouvant grande et vaste la nommèrent Kara-Vlach. La Vlachie qui était au centre de la péninsule grecque étant trop grande, en comparaison de l'autre Vlachie appelée Kara-Vlach, ils la nommèrent Koutzouk-Vlach, c'est à dire petite Vlachie. C'est de là surtout que provient l'origine du mot Koutzouk Vlach et cela pour les raisons que nous avons mentionnées auparavant. Ces Koutzouk-Vlach donnèrent un nouveau nom à la Dacie qu'ils appelèrent Vlachie à cause de leur situation prépondérante et du grand nombre d'entre eux qui s'étaient établis dans le pays.

Tous ces arguments paraîtront peut-être étranges et pires encore n'étant basés et ne s'appuyant sur aucune source. Qu'entend on par le mot «source», on ne nous l'explique pas.

En contradiction avec les idées des personnes qui ont écrit avant nous sur ce sujet, nous nous basons sur l'examen logique des faits, à ce que nous pensons, et sur les traditions, sur les moeurs et sur les données véridiques de l'histoire et de la géographie. Ceux qui se basent sur les sources ne donnent aucune opinion personnelle ni ne rapportent les opinions des autres, travaillant dans leur bureau plus mal que nous.

La critique, comme nous le pensons, ainsi que la manière de procéder aux recherches donnera la vérité. Nous attendons la critique acerbe des savants, et des sommités de la science qui pourront mettre en ligne les sources et peut-être des milliers d'opinions d'auteurs étrangers et grecs, mais personne n'osera changer la place des montagnes et des villages Koutzovlaches ni les époques, les dates historiques et les faits.

Il reste cependant un doute, que le premier venu peut discuter. Le consul, le général Paul-Emile, qui a exécuté, comme nous l'avons dit, ces travaux stratégiques, a-t-il travaillé scientifiquement, comme nous dirions aujourd'hui et conformément à la stratégie de cette époque-là ?

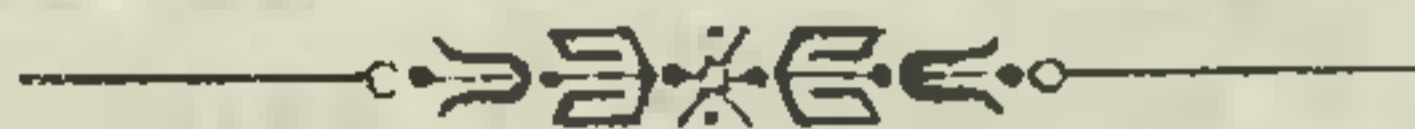
J'invite tout le monde à s'occuper de cette question et principalement ceux qui s'absorbent dans les questions militaires ou ceux qui, en temps de guerre, étudiant les mouvements de l'ennemi et les ayant compris réglent d'après ces mouvements, ceux de leur armée, soit pour l'attaque soit pour la retraite. Je les prie donc, prenant en considération les moyens dont on disposait alors et suivant l'art stratégique de cette époque-là, de déclarer ce que chacun d'eux aurait fait s'il s'était trouvé à la place du général romain.

Comme ces événements ont eu pour théâtre des endroits connus de tous et principalement des militaires et comme par une étrange coïncidence ces faits se sont répétés 2076 ans après, exactement aux mêmes endroits, de Metzovon jusqu'à Nezeros, c'est-à-dire du Pinde à l'Olympe et cela depuis 12 ans exactement, nous pensons donc qu'il sera facile à chacun de répondre à ces questions et surtout à ceux qui par métier s'occupent de questions militaires.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Τὸν ἐπίλογόν μας, ὃν συνετάξαμεν εἰς γενικὰς μεγά-
λας γραμμάς, χάριν ἐκείνων, οἵτινες βαρύνονται εἰς τὴν
μελέτην καὶ τὴν ἀπλήν ἀκόμη ἀνάγνωσιν, ἐπὶ τοιούτων
ζητημάτων, παραθέτομεν ὧδε καὶ Γαλλιστί, χάριν
τῶν ἀγνοούντων ἐντελῶς τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν, ὅπως δώσω-
μεν ἀφορμὴν καὶ εἰς τοὺς ξένους σοφοὺς καὶ ἰδίως εἰς τοὺς
ἀσχολουμένους ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων, καὶ καταστή-
σωμεν οὕτω διεθνῆ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν μελέτην καὶ ἀκριβῆ
ἐξέτασιν ἑνὸς σκοτεινοῦ ζητήματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τόσαι
κερδοσκοποῦσι ψευδεῖς ἐθνότητες εἰς τὰ θολὰ ἀλιεύου-
σαι νερά.

ΜΙΧ. ΧΡΥΣΟΧΟΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΑΤΑΚΕΧΩΡΙΣΜΕΝΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

- 1 Ἀρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας ὑπὸ Μ. Δήμιτσα.
- 2 Ἀλφαβητάριον κατὰ νέαν μέθοδον ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου.
- 3 «Ἀναγνώστης» φιλοπονηθεὶς ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου.
- 4 «Ἀμοιβὴ τιμιότητος» ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Α. Γ. Π.
- 5 Περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ Δ. Παπαρρηγοπούλου.
- 6 Εἰκόνες παιδικοῦ βίου ὑπὸ Ἑλληνίδος μητρός.
- 7 Ἀγροτικὴ Σοφία. Συνομιλίαὶ πάππου μὲ τοὺς ἐγγόνους αὐτοῦ.
- 8 Ἐγχειρίδιον στοιχειωδῶν γνώσεων ὑπὸ Μ. Λάμπρου.
- 9 Περὶ κατωτέρας καὶ μέσης παιδείας ἐν Ἑλλάδι.
- 10 Ἐγχειρίδιον ὑγιεινῆς σωμαστικῆς μετὰ σχημάτων κατὰ Schreiber ὑπὸ Ἐνιγγ.
- 11 Οἱ ἐκ μικρῶν τεχνιτῶν μεγάλοι ἄνδρες ὑπὸ Σ. Λάμπρου.
- 12 Γραμματικὴ τῆς νέας ἑλλην. γλώσσης ὑπὸ Γ. Γεράκη.
- 13 Ἀλφαβητάριον μέγα ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου ἐκδ. Β'.
- 14 Σοφίας ἀπάνθισμα Δ. Δαρβάρεως ἀναθεωρηθέν.
- 15 Μακεδονικὰ Μ. Δήμιτσα. Μέρος Β'. Τοπογραφία.
- 16 Ἐγχειρίδιον φυσικῆς ἱστορίας. Κ. Κορρο. Μετάφρ. Σ. Μηλιαράκη.
- 17 Ἱστορία τοῦ Ἑλλην. ἔθνους ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοπούλου.
- 18 Ἐγχειρίδιον ἀναγνωσμ. Ἔτος σχολ. Α' ὑπὸ Σ. Μωραίτου.
- 19 Χωρίον Ῥοδόπης ὑπὸ Βλ. Σκορδέλη.
- 20 Ἐγχειρίδ. ἀναγνωσμ. Ἔτος σχολ. Β' ὑπὸ Σ. Μωραίτου.
- 21 Ἐγχειρίδ. ἀναγνωσμ. » » Γ' ὑπὸ Σ. Μωραίτου.
- 22 Χειραγωγία εἰς τὴν καλοκάγαθίαν Δ. Δαρβάρεως διασκευασθεῖσα ὑπὸ Ζ. Ῥώση.
- 23 Στοιχεῖα φυσιολογίας ὑπὸ Μ. Foster ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Ν. Καυταντζῆ.
- 24 Ἀνόργανος παιδαγωγικὴ γυμναστικὴ ὑπὸ Ν. Πύργου.
- 25 Μαθήματα ἐκ τῆς φυσικῆς ἱστορίας ὑπὸ Σ. Μηλιαράκη.
- 26 Πίναξ Γεωγραφικὸς τῶν ἡμισφαιρίων.
- 27 Πίναξ Γεωγραφικὸς τῆς Εὐρώπης.
- 28 Πίναξ Γεωγραφικὸς τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν.
- 29 Ἀριθμητικὰ προβλήματα ὑπὸ Σ. Μωραίτου.
- 30 Παιδικὴ Βιβλιοθήκη ὑπὸ Α. Χούμη.

- 31 X. Πουλίου. Ἀναγνωσματάριον Α'.
- 32 X. » » Β'.
- 33 X. » » Γ'.
- 34 Στοιχειώδης Γεωγραφία ὑπὸ Σ. Κ. Σακελλαροπούλου.
- 35 Ὀδηγία διὰ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας ὑπὸ Σ. Κ. Σ.
- 36 Γεροστάθης ὑπὸ Λ. Μελά τόμ. Α'.
- 37 Γεροστάθης ὑπὸ Λ. Μελά τόμ. Β'.
- 38 Γεροστάθης τόμος Γ'. ὑπὸ Λ. Μελά.
- 39 Ἐγχειρίδ. Παιδαγωγ. » » »
- 40 Ἠθικαὶ ὁμιλίαι ἐπὶ τῶν Κυριακῶν Εὐαγγελίων ὑπὸ Λ. Μελά.
- 41 Χριστιανικαὶ δεήσεις ὑπὸ Λ. Μελά.
- 42 Ἐγκόλπ. παιδαγωγ. » » »
- 43 Ἄσματα πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων.
- 44 Ἄσματα Ἐκκλησιαστικά.
- 45 Διδασκαλικὴ ὑπὸ Σ. Μωραίτου.
- 46 Ἐγχειρίδιον ἡμιοσγ. γυμναστικῆς ὑπὸ Ν. Πύργου.
- 47 Βίος Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὑπὸ Γ. Παπαγεωργίου.
- 48 Ἱερὰ Ἱστορία ὑπὸ Σ. Μωραίτου.
- 49 Χριστοφόρου Λ. Μελά.
- 50 Χριστιανικὰ Ἄσματα Λ. Μελά.
- 51 Λουκῆς Λάρας Δ. Βικέλα.
- 52 Πίναξ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Ε'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδα.
- 53 Πίναξ τοῦ Μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν δια-
δόχων αὐτοῦ.
- 54 Πραγματογνωσία Γ. Π. Κεχαγιᾶ.
- 55 Πίναξ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατοντ.
- 56 Φιλοθέου καὶ Εὐγενίου Ἐπιστολαί, Σύντομος περὶ Θεοῦ καὶ ψυχῆς
διδασκαλία. Π. Βράιλα Ἀρμένη.
- 57 Βοηθὸς τοῦ Δημοδιδασκάλου διὰ τὰς ὀρθογραφικὰς ἀσκήσεις ὑπὸ
Ι. Τσικοπούλου.
- 58 Χάρτης Μακεδονίας, Ἰλλυρίας καὶ Ἠπείρου ὑπὸ Μ. Χρυσοχόου.
- 59 «Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι». Πραγματεία περὶ καταγωγῆς καὶ
προελεύσεως αὐτῶν μετὰ δύο γεωγραφικῶν πινάκων ὑπὸ Μιχ.
Χρυσοχόου.

ΣΗΜ. Τῶν ἐν τῷ Καταλόγῳ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου κατα-
κεχωρισμένων βιβλίων τινὰ μὲν ἐξέδωκεν αὐτὸς ὁ Σύλλογος, τὰ δὲ
λοιπὰ οἱ συγγραφεῖς, οἵτινες ὑποβαλόντες τὰ βιβλία αὐτῶν ἔλαβον
ἀπλῶς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλλόγου ἵνα καταχωρισθῶσιν ἐν τῇ Βιβλιο-
θήκῃ αὐτοῦ καὶ φέρωσι μετὰ τοῦ οἰκείου ἀριθμοῦ καὶ τὴν σφραγίδα
τοῦ Συλλόγου.

II. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΤΟΠΩΝ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

A

- Ἀβδέλλα 35
Ἀβέρωφ 54
Ἀγγλία - Ἀγγλοι 32, 41
Ἅγιοι Σαράντα 22
Ἅγιος Δημήτριος (χωριό) 44
Ἅγιος Στέφανος 33
Ἄγραφα 50, 64
Ἀδρίας 37
Ἀδριατικόν πέλαγος 24, 27
Ἀθῆναι 9, 39, 56, 64
Αἴγυπτος 13, 35
Αἰμίλιος Παῦλος 25, 26, 60
- Ἀκροκεραῦνια (ὄρη) 41
Ἀκρωτήρι 33
Ἀλβανία - Ἀλβανοί 31, 39
Ἀλβανούπολις 23, 37
Ἀλβασάν 23, 37
Ἀλέξανδρος 36
Ἀλή-πασάς 21, 22, 31, 64
Ἀλιάκμων ποταμός 15, 21, 40, 42
Ἄμαρβις (ὄρος) 43
Ἀμβραχικός κόλπος 8, 13, 19, 27, 30, 36-41, 44
Ἀμπατζία 4
Ἀμφίπολις 22
Ἀνδαούνια (ὄρη) 37
Ἀνήλιον 34
Ἀραβαντινός Π. 17
Ἀραχθος (ποταμός) 21, 22, 34
Ἀρβανίτες 31

- Ἀρβανιτόβλαχοι 52, 53
Ἄρδαχ 32
Ἀρματωλοί 50, 64
Ἀρριανός 36
Ἀρσάκης (ἔθν. εὐεργέτης) 58
Ἀσία 27, 28
Ἀτσιγκανοί 3
Αὐλών Πηλίου 19, 36, 40-42
Αὐστρία 55
Ἀχαιοί 61
Ἀχελῶος (ποταμός) 21, 34
Ἄφαλος (λίμνη) 19, 24, 36
Ἄφος (ποταμός) 19, 24, 42, 54
Ἀῶος (ποταμός) 21, 22, 23, 33

B

- Βαλτινός 32
Βαρνούς (ὄρος) 8, 13, 19, 27, 30, 36-41, 44
Βάτεμπεργ 6
Βεγορίτις (λίμνη) 42
Βελαγράδων Μητρόπολις 54
Βενετία 54
Βεντρώκη 36
Βέρμιον (ὄρος) 42, 43
Βέρροια 43
Βερολίνο 7, 20, 32
Βίγλιτσα (στενωπός) 19, 36, 40-42
Βιέννη 55
Βίτσι (ὄρος) 40
Βλάδοβον (λίμνη) 43

Βλάτσι [Μπλάτσι] 40
 Βλαχία 3, 15, 16, 30, 62
 Βλαχία Μεγάλη 15
 Βλαχία Μικρά 62
 Βλάχοι 8-10, 13, 16, 23, 29, 30,
 37-39, 43, 44, 49-54, 60-64
 Βλαχο-Κλεισούρα 40
 Βλαχο-Λειβάδι 12, 44
 Βλάχος 14-16, 60
 Βλαχοχώρι 36
 Βλαχοχώρια 45
 Βλῆχος 14, 60· βλ. καί Βλάχος
 Βοιωτία 36
 Βόλγας (ποταμός) 7
 Βοσκόπολις 54, 55
 Βουδενά ἢ Βοδενά [Ἐδεσσα] 43
 Βουθρωτόν 22
 Βουλγαρία - Βούλγαροι 5-7, 9,
 17, 39, 43
 Βουλουστάνα (στενωπός) 43
 Βρέστενα 42
 Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία 15, 27,
 62
 Βυζάντιον 48
 Βωβοῦσα 34

Γ

Γάτσος Ζήσης 16
 Γενοῦσος (ποταμός) 37
 Γεώργιος βασιλιάς Ἑλλάδας 4
 Γκέκιδες (σημ.) 53
 Γλῶσσα (ἀκρωτήριο) 41
 Γοβάσιον (Γκόβες) [Γκόπεσι]
 38
 Γόρβεσι (ὄρος) 42, 44
 Γραικοί 3
 Γράμμος (ὄρος) 35, 41

Γράμμοστα 35
 Γρεβενά 21, 22

Δ

Δακία - Δάκες 15, 29, 30, 62
 Δακορωμοῦνοι 17, 53
 Δάρδα 35
 Δάρζα 37, 42
 Δέβολις (ποταμός) 19, 24, 36,
 42, 44
 Δεμίρ καποῦ 43
 Δερβεναγάδες 29, 31, 45, 64
 Δεσκάτα ἢ Δεσκάτη 43
 Δζουμά (τουρκοχώρι) 43
 Διαβατόν 23, 37, 38
 Δούναβης (βλ. καί Ἴστρος) 30,
 39
 Δρίσκος (ὄρος) 22
 Δρύνος ἢ Δρείλων (ποταμός) 37
 Δυρράχιον 23, 36, 37
 Δωδώνη 22

Ε

Ἐγνατία (ὁδός) 22, 23, 28, 31,
 34, 36
 Ἐγνατία Β' (ὁδός) 37
 Ἐγχεάλες 23, 37
 Ἐδεσσα 24, 42
 Ἐλασσόνα 26, 44
 Ἑλλάδα - Ἕλληνες 3, 5, 6, 7, 9,
 13, 20, 24, 26, 30, 31, 38, 44,
 46, 47, 49, 53, 56-58, 61, 64
 Ἑλληνοϊταλική γλῶσσα 29, 61
 Ἐμπερατορία (τοποθεσία) 23,
 33

Ἐμπόριον (χωριό) 40

Ἐπίδαμνος 23, 37

Z

Ζαλοκῶσται 53, 56

Ζάππας 5

Ζυγός (ὄρος) 32, 64

H

Ἡπειρος - Ἡπειρῶτες 5, 19-21,
24-36, 45, 46, 53, 55, 56, 60

Ἡράκλεια 24, 38

Θ

Θεσσαλία - Θεσσαλοί 12, 15, 19-
21, 24-26, 29, 31, 32, 35, 42-
45, 56, 64

Θεσσαλονίκη 22, 24, 36, 42

Θράκη 6, 7

Θύαμις (ποταμός) 20

I

Ἰλλυρία - Ἰλλυριοί 19, 21, 24,
27, 28, 31, 53, 60, 61

Ἰντζέ-Καρα-Σού 15

Ἰστρος (Δούναβης ποταμός) 12,
30

Ἰταλία 25-29, 37, 46

Ἰωάννινα 21, 22, 32, 54

K

Καζάνι 38

Καϊλάρ (Πτολεμαΐδα) 40

Καίσαρ 35

Καλαμάς (ποταμός) 20

Καλαρρύτες 34

Καλαρρύτεκος ἢ Συρραχιώτικος
(ποταμός) 34

Καλλιπεύκη 26

Καλύβια 43

Καμβούνια ὄρη 20, 43

Κανάλια 26

Κάνδης 10

Καρα-Βλάχ 15, 62

Καρα-Δάγ 15

Καρά-Ἰρμάκ 15

Καραούλι (τοποθεσία) 23, 33

Καρα-Σού 15

Κάρολος βασιλιάς Ρουμανίας 4-
6, 57

Καρπάθια (ὄρη) 30, 62

Καρυές 26

Καστοριά 40

Καστρίτσα 22

Κατακουζηνοί 56, 58

Κατάρρα (στενωπός) 21

Κατερίνη 44

Καφάλι 40

Κέραμος 24, 37, 38

Κέρκυρα 22

Κιλίτ-Δερβέν 43

Κλέφτες 50, 64

Κόζιανη (Κοζάνη) 37, 40

Κόρινθος 47, 60

Κορυτσά 35, 54, 55, 56

Κοσσυφοπέδιον 39

Κούας Ἀλέξανδρος 4

Κουμουνδοῦρος 32

Κούρανον 40
 Κουτσόβλαχοι 5, 8, 9, 10-15, 17,
 18, 23, 29, 37, 49, 50, 53, 60,
 62
 Κουτσούκ-βλάχ 15, 49, 62
 Κουτσούφλιανη (χωριό σημ. Πα-
 ναγιά) 32
 Κρασιά 22
 Κριτήρι 33
 Κρούσοβο, 9, 13, 19, 36, 38, 39,
 44, 61
 Κυδωνίες 58
 Κύφος (ὄρος) 43
 Κωλέτται 53, 56
 Κωνσταντῖνος Ἱερομόναχος 54
 Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας 48
 Κωνσταντινούπολις 6, 22, 47,
 48, 51, 62

Λ

Λάκμων ἢ Λάμκος (ὄρος) 21, 22,
 31
 Λάμπροι 53, 56
 Λάμπρος Σπυρίδων 9, 12
 Λάρισα 8, 20, 23, 35
 Λαύδας (ἐκ Μετσόβου) 20, 22,
 29, 33, 34, 45
 Λαχοβάρηδες 56, 58, 89
 Λαχοβάρης (ὑπουργός) 58, 59
 Λεπτοκαρυά 26
 Λίβιος Τίτος 43
 Λιούμης (βλ. Δέβολις ποταμός)
 44
 Λυκούδης 32
 Λυχνήτις (λίμνη) 19, 24, 36
 Λυχνιδός (= Ὀχρίδα) 24

Μ

Μαῖνος (= ὑπαξ/κός) 32
 Μακεδονία - Μακεδόνες 5, 17,
 19, 21, 24-31, 36, 39, 42-45,
 53, 55, 56, 60
 Μαλακάσι 32, 34
 Μάνδρα τοῦ Χότζα 34
 Μάντουκα (ὄρος) 54
 Μάντουκας Διονύσιος 54
 Μαυροβούνι[ο] 15, 33
 «Μεγάλη Ἑλλάς» 46
 Μεγάρευμα 23, 38
 Μεγάροβο 23, 38
 Μέκιοι 54
 Μεσόβουνον (βλ. Μέτσοβον) 34
 Μετέωρα 33
 Μέτσοβον 20, 29, 32-35, 64
 Μηλιά 22, 34
 Μηλόβιστα ἢ Μιλόβιτσα 38
 Μόκρα (ὄρος) 37
 Μολδαβία 3
 Μολδοβλαχία - Μολδοβλάχοι
 13, 30, 31, 49, 56
 Μοναστήρι 24, 38
 Μοσχόπολις 54
 Μούμιος ἢ, Μόμιος 47, 60
 Μπάγκας (ἐθν. εὐεργέτης) 56
 Μπαλδούμα (γέφυρα) 22
 Μπαμπάς (δειράς = πλαγιά)
 36, 38, 44
 Μωάμεθ Β' 47

N

Νάβεσκα [Νέβεσκα, νῦν Νυμ-
 φαῖον] 40
 Ναπολέων 55

Νέα Ρώμη 48
 Νεζερός 26, 64
 Νέστα-Καρα-Σού 15
 Νέστος ποταμός 15
 Νιάουστα (Νάουσα) 43, 58
 Νικολαΐδης Κλ. 12, 16
 Νιλόπολις 35
 Ντορτ-αλή (τουρκοχώρι) 43

Ξ

Ξηροβούνι (ὄρος) 36
 Ξηρολείβαδον 43

Ο

Ὀγχησμός (= Ἄγ. Σαράντα)
 22
 Ὀκρα (ὄρος) 37
 Ὀλυμπος 12, 20, 25, 27, 30, 42-
 44, 50, 64
 Ὀπαρις (ὄρος) 54
 Ὀρακας (πόλη) 37
 Ὀσσα (ὄρος) 33
 Ὀστροβον 42
 Ὀχρίδα (λίμνη) 19, 24, 36, 37,
 41, 44
 Ὀχρίς 24, 37

Π

Παλαιολόγος Κων/νος 47, 62
 Παμβῶτις (λίμνη) 22
 Παμπέρης [Πάμπερις] Δημή-
 τριος 55
 Παμπέρης [Πάμπερις] Προκό-
 πιος 54

Παπαγεωργίου 14
 Παπαμιχαλόπουλος Κ. 9
 Παρίστριες χῶρες 17, 53
 Πασαρών 22
 Πεκίνι 37
 Πελαγονία 24, 42
 Πελασγοί 53
 Πέλλα 24, 42
 Περιβόλι 35
 Περιστέρι (ὄρος) 13, 19, 21, 30,
 32, 36, 38-40
 Περσεύς 26, 60
 Πέτρα (στενωπός) 26, 44
 Πέτρινον (ὄρος) 36, 41
 Πήλιον (πόλη) 19, 36
 Πηνειός (ποταμός) 20, 21, 32,
 35
 Πίνδος 13, 19, 20, 21, 24, 25,
 27, 29-32, 34-37, 39-41, 44,
 50, 60, 64
 Πισοδέρι 42
 Πολιτσιές (τοπ. Μετσόβου) 20,
 22, 31, 33, 37, 38
 Πομπήιος 35
 Πόρτα (στενωπός) 35
 Πόρτα Παναγιά 35
 Πρασάς 32
 Πρέσπα (λίμνη) 19, 24, 36, 37,
 41, 44
 Προσήλιον 34
 Πύλη σιδηρά 43
 Πύρρος 25, 46

Ρ

Ραγκαβής 9
 Ράδος Κ. 10
 Ρέσνα 24, 38

Ρούμ 31, 49
 Ρώμη - Ρωμαῖοι 13, 25-27, 42,
 45, 47, 48, 60, 61
 Ρωμουνία - Ρωμοῦνοι 3-6, 12,
 13, 16, 29, 30, 39, 43, 56-59

Σ

Σαμαρίνα 16, 35, 53
 Σάσων (νησίδα) 41
 Σέλι 43
 Σερβία 39
 Σέρβια 40
 Σιάπκα (ὄρος) 43
 Σιάπκας Μ. 23
 Σιάτιστα 37, 40
 Σίναϊ 53
 Σίνας 55, 56
 Σινιά[τ]σικον (ὄρος) 40
 Σκάμπα 37
 Σλαβόφρονες 39
 Σμολένσκη (οἰκογένεια) 55
 Σμόλικας (ὄρος) 21
 Σούδα 41
 Στερεά Ἑλλάδα 21
 Στουρνάροι 54
 Στρούγκα 24, 37
 Συρράκο 34

Τ

Τέκμων 22
 Τέμπη 26, 35, 64
 Τζαν-Χορταρά (χάνι) 33

Τιταρήσιον (ὄρος) 43, 44
 Τοσίτσαι 53
 Τουρκία - Τοῦρκοι 9, 30, 31, 32,
 39, 45, 47, 50, 55, 58, 62
 Τουρκοχώρια 43
 Τραϊανός 15, 29, 30, 62
 Τριβαλλοί 36
 Τσερτσοῦλοι [Τζαρτζούληδες]
 56
 Τσιάγεσι 35
 Τσιουμέρκα (ἢ Τζουμέρκα ὄρη)
 35
 Τσουκαλάς 10
 Τύρναβος 23, 33, 38

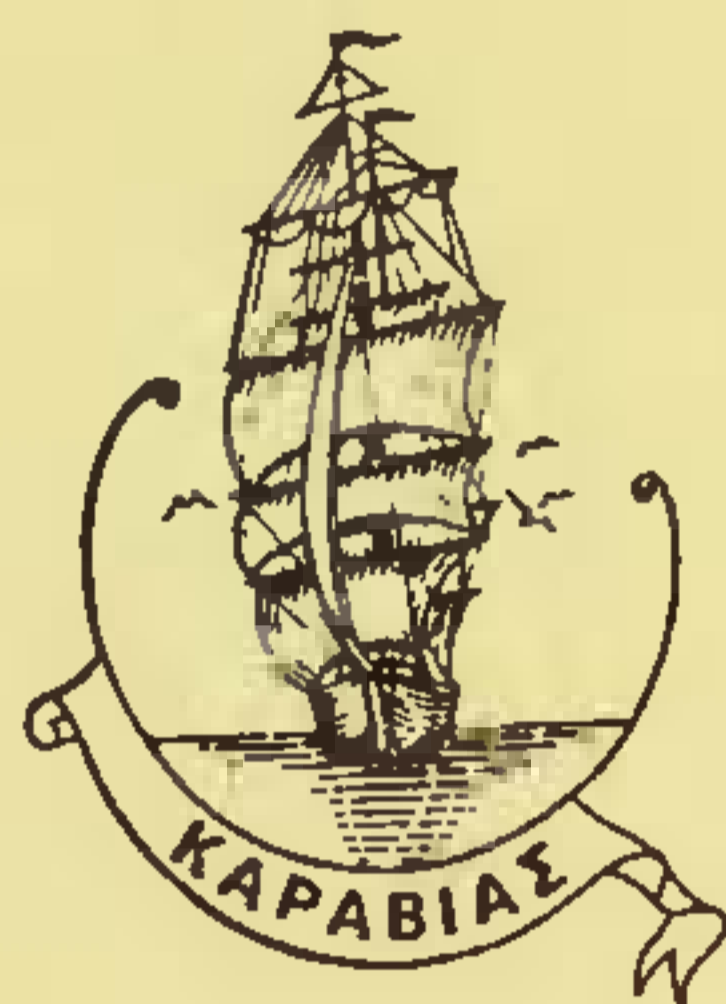
Φ

Φάρσαλα 35
 Φελάχος 13
 Φλώρινα 36, 40, 42
 Φοινίκη 22
 Φούρκα (χ. Ὀλύμπου) 44
 Φτέρη (χ. Ὀλύμπου) 44

Χ

Χαλίχι 34
 Χαλκεύς Ἰωάννης 54
 Χάσια ὄρη 20
 Χιδαγιέτ-πασάς 32
 Χίος 58
 Χοεντσόρλεν 5
 Χρυσικός (ἢ Χρυσοχόου) Μ. 32

H0179664
ΒΑΡΧΟΙ ΚΑΙ ΚΟΥΤΣΟΒΑΡΧΟΙ
12,54

